

กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University
บัณฑิตวิทยาลัย

All rights reserved
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พฤษภาคม 2546

กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2546

กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

สาคริน บุญพิทักษ์

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนสวรรค์ เจริญเมือง

..... กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุมภ์ สายจันทร์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University
นายสุเทพ แสนมงคล

All rights reserved

27 พฤษภาคม 2546

© ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชนเสวร์ เจริญเมือง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งกรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ตลอดจน รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุเมภ์ สายจันทร์ และนายสุเทพ แสนมงคล ที่กรุณา ร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำเป็นอย่างดีมาตลอด ผู้เขียนขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ทศพร กสิกรรม ที่กรุณาให้ความรู้ และคำแนะนำด้วยดีมา โดยตลอด และกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชารัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ให้แก่ผู้เขียน

ขอขอบคุณ ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านแม่กำปอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความ ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ และ ขอขอบคุณ คุณวัชรพล ปันใจ, คุณกมลฤดี ม่วงมณี, คุณคนุชา ไชยวงศ์, คุณทวิชัย จันตะภาค และคุณธำรงรัตน์ ธำรงจิตกุล ที่ช่วยสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจน เพื่อนๆ พี่น้อง รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกคนที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุด คุณพ่อร.สุทธิชล บุญพิทักษ์ และคุณแม่สมพร เมฆฉาย ผู้ให้กำเนิด อบรมสั่งสอน พร้อมทั้งเสียสละแรงกายและแรงใจให้การศึกษาเล่าเรียนแก่ผู้เขียน ตลอดจนพี่สาว ที่คอยดูแล และญาติพี่น้องที่เป็นกำลังใจในการทำงานด้วยดีมาโดยตลอด

ท้ายที่สุด หากมีสิ่งขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอภัยเป็นอย่างสูงใน ความบกพร่องและความผิดพลาดนั้น และผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์นี้จะสามารถเป็นประโยชน์แก่ ผู้ที่สนใจและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว ไม่นานก็น้อย

สาคริน บุญพิทักษ์

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้เขียน

นายสาคริน บุญพิทักษ์

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

รองศาสตราจารย์ ดร. ชเนศวร์ เจริญเมือง

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร. โกสุมภ์ สายจันทร์

กรรมการ

นายสุเทพ แสนมงคล

กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทประชาชนท้องถิ่นและบทบาทชุมชนในการจัดกิจกรรมและศึกษาผลกระทบต่อชุมชนด้านการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและการสำรวจความคิดเห็นในเชิงคุณภาพ เพื่อทราบบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ทราบผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ภายหลังจากจัดกิจกรรม จากกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 17 คน จำแนกเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน และกลุ่มชาวบ้านจำนวน 12 คน

ผลการศึกษาพบว่า

1)ชาวบ้านแม่กำปองมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนทุกขั้นตอน ซึ่งมีทั้งรูปแบบการมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมทางอ้อม และการมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยกลุ่มผู้นำชุมชนจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มชาวบ้าน ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย ที่สำคัญ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจ สถานะบทบาททางสังคม การศึกษา ประสบการณ์ส่วนตัว ช่องทางการมีส่วนร่วม และการคาดหวังและได้รับผลประโยชน์

2)การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภายหลังจากดำเนินกิจกรรม ยังไม่มีผลกระทบรุนแรง เพราะการดำเนินการที่ผ่านมาไม่ได้กระทบวิถีชีวิต วิถีคิดของชุมชน เนื่องจากแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นฐานของชุมชนอยู่แล้ว ประกอบกับตลาดนักท่องเที่ยวยังแคบอยู่และการดำเนินกิจกรรมยังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่าน ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ น้อย ซึ่งชุมชนสามารถจัดการควบคุม ดูแลได้

3)การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนและผลการเปลี่ยนแปลงชุมชนด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ที่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีมากขึ้น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title The Management of Sustainable Ecotourism and Political Change in Ban Mae Kampong, Tambon Huai Kaeo, King Amphoe Mae On, Changwat Chiang Mai

Author Mr. Sakarin Boonpitak

M A. Political Science

Examination Committee:

Associate Professor Dr. Tanet Charoenmuang	Chairman
Associate Professor Dr. Kosum Saichan	Member
Mr. Suthep Sanmongkhol	Member

ABSTRACT

The research of “The Management of Sustainable Ecotourism and Political Change in Ban Mae Kampong, Tambon Huai Kaeo, King Amphoe Mae On, Changwat Chiang Mai”, had the objectives to study the roles of local people and the roles of community in organizing activities. Another aim was to study the effects on the community in terms of political changes, political learning, and the participation of people resulting from such activities.

The researcher studied academic documents, related information and a survey of the opinions in terms of quality to determine the roles of people’s participation in organizing the activities of the management of sustainable ecotourism. It also tried to understand the effects of changes in terms of economy, society and culture, including the political changes after the

activities being held. The sample population consisted of 17 people, divided into 2 groups; 5 people in the community leaders group, and 12 people in the villagers group.

The research findings were listed as follows.

1) The villagers in Ban Mae Kampong participated in the activities in the management of sustainable ecotourism in all steps directly and indirectly and also participated by providing opportunities. The community leader group played a greater role and participated more than the villager's group. This was the result of several important factors including economic status, status quo, education, personal experiences, chances to participate, expectations and receiving benefits.

2) The changes in terms of economy, society and culture after the activities finished had no severe effects since the previous operation did not affect the lifestyle or thinking process of the community. It was because the process of the management of sustainable ecotourism was compatible with the basic context of the community and the marketing of tourism was on a small scale. Besides, the operation of activities was in its transition, resulting in a few changes in different aspects, which still can be controlled by the community.

3) The participation of the people in the activities in the Management of Sustainable Ecotourism and the changes in terms of economy, society and culture affected the process of political learning and increased people's participation in politics. Consequently, such political participation caused political changes.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 สมมติฐานการวิจัย	7
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	8
2.1.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	8
2.1.2 แนวคิดการเรียนรู้ทางการเมือง	13
2.1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	18
2.1.4 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน	23
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย	31
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	33
3.1 วิธีดำเนินการวิจัย	33

3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	33
3.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง	34
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	34
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	35
บทที่ 4 กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปอง	36
4.1 ข้อมูลทั่วไปบ้านแม่กำปอง	36
4.1.1 ที่ตั้ง – อาณาเขต	36
4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ / ภูมิอากาศ	38
4.1.3 ประชากร	39
4.1.4 ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านแม่กำปอง	41
4.1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	42
4.1.6 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม	43
4.1.7 ลักษณะทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น	44
4.2 กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน	46
4.2.1 ประวัติความเป็นมาของกิจกรรม	46
4.2.2 วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจัดกิจกรรม	47
4.2.3 แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	48
4.2.4 แผนงานและการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา	51
บทที่ 5 ผลการศึกษาวิจัย	57
5.1 แสดงประเด็นคำถาม	58
5.2 ผลการศึกษาวิจัย	59
5.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน	59
5.2.2 การรวมกลุ่มผลประโยชน์และบทบาทกลุ่มในชุมชน	71
5.2.3 การจัดสรรประโยชน์และการแก้ปัญหาความขัดแย้งชุมชน	73
5.2.4 การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างชนชั้นในชุมชน	79

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
6.1 สรุปผลการศึกษา	81
6.2 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย	88
6.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	93
6.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับบ้านแม่กำปอง	93
6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต	94
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก	99
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย	100
ภาคผนวก ข กฎระเบียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้านแม่กำปอง	102
ประวัติผู้เขียน	103

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มชาวบ้านแบ่งตามกลุ่มบ้าน (ปาง)	34
4.1 แสดงจำนวนครัวเรือนแบ่งตามกลุ่มบ้าน (ปาง)	39
4.2 แสดงจำนวนประชากรชายและหญิงจำแนกตามอายุ	40

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
2.1 ภาพแสดงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองในสังคมที่พัฒนาแล้ว	16
2.2 ภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	31
4.1 ภาพแสดงที่ตั้งบ้านแม่กำปอง	38
4.2 ภาพแสดงเส้นทางศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น	49
4.3 ภาพแสดงเส้นทางศึกษาวิถีชีวิต ธรรมชาติของพื้นที่บ้านแม่กำปอง	50

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีความสวยงามทางธรรมชาติและมีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม อันเก่าแก่ที่ถูกถ่ายทอดและสั่งสมกันมา กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับคามนิยมและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนจำนวนมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่สร้างประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างงานและกระจายรายได้, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ฯลฯ ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นเป็นถูกใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งของรัฐในการสร้างรายได้เพื่อการพัฒนาประเทศ ด้วยทำเลที่ตั้งของประเทศไทยที่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นข้อได้เปรียบคู่แข่งทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากนโยบายต่างๆ ของรัฐ เช่น นโยบายปีการท่องเที่ยวไทย เป็นต้น แต่ว่าการท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงสื่อกลางนำความเจริญและการพัฒนาอย่างเดียว การท่องเที่ยวก็นำมาซึ่งผลกระทบในด้านลบเช่นกัน ยกตัวอย่าง เช่น ความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต, ความเสี่ยงต่อการดำรงชีพ, การบริโภคทางวัฒนธรรมและการหลั่งไหลของวัฒนธรรมและค่านิยมผิดๆ, การทำลายระบบนิเวศและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ฯลฯ จึงทำให้เกิดแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนขึ้น เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ ซึ่งแนวทางดังกล่าวอาจอธิบายความหมาย ความสำคัญ ได้คือ

การอนุรักษ์ (conservation) คือ การใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต หรือ หมายถึงการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุมีผลและมีการสร้างสรรค์ (เกษม จันทรแก้วและคณะ, 2541 : 83 อ้างใน ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 18) ซึ่งระบบการอนุรักษ์จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ประการ คือ องค์ประกอบด้านความเชื่อ, กฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติด้วยกัน และ องค์การที่จัดการภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกคน (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท 2532 อ้างใน ฟารุง มีอุดร, 2539 : 21) แนวทางการดำเนินการอนุรักษ์แวดล้อมท้องถิ่น (เสรีวัฒน์ สมิทธิ์ปัญญา, 2539 : 156-157 อ้างใน ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 18-20) สรุปโดยรวมคือ ต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนในการใช้, บูรณะ ปรับปรุง การพัฒนา การจัดให้มีการ

ประชาสัมพันธ์ ฝึกรวม โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอภิปรายหรือดำเนินโครงการอนุรักษ์ รวมทั้งจัดตั้งองค์กรหรือสถาบันดำเนินการในการอนุรักษ์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในชุมชน และประสานงานหน่วยงานรัฐทั้ง ภายใน-ภายนอก ชุมชนเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจในกิจกรรมลักษณะการพึ่งตนเองโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นหรือชุมชนช่วยตนเอง

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่มุ่งให้ท้องถิ่นเกิดความรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น บูรณาการพัฒนากับการอนุรักษ์ที่ตอบสนองความต้องการชุมชนและใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและมีประสิทธิภาพ สร้างความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม (สมภพ คชินธรานันท์, 2541 : 14)

จะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันหลายประการ กล่าวโดยสรุปคือ ประการแรก ทั้งสองแนวทางคำนึงถึงในเรื่องมิติเวลาในอนาคต ในเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมเหมือนกัน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ประการที่สอง ทั้งสองแนวทางกล่าวถึงบทบาทของชุมชนท้องถิ่นที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการกิจกรรมการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน เพียงแต่แนวทางการอนุรักษ์คำนึงถึงทรัพยากรมากกว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนจะนำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการพัฒนากับการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งทั้งสองแนวคิดได้รับการยอมรับมากในปัจจุบัน รวมทั้งการนำมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เรียกกันว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย (ที่ประชุม Globe 1990 อ้างใน ปิยพร ทาวีกุล, 2544 : 1) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้ให้นิยามไว้ทำนองเดียวกันว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริงและไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมทั้งท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย (อ้างใน ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 22) หรืออาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศน์ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ต้นทุนทางธรรมชาติอย่างมีระบบและให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และทำที่สุดต้องคืนทุนต่อสังคม ในที่นี้ หมายถึง การให้ท้องถิ่นมีโอกาสตั้งแต่เริ่มรับรู้ ตัดสินใจมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ พิจารณาทั้งในทุนธรรมชาติและทุนทางสังคม (ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, 2538 : 50)

กล่าวโดยสรุป คือ ต้องมีการพัฒนา 3 ด้านด้วยกัน คือ การพัฒนาด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาด้านตลาด เศรษฐกิจของท้องถิ่นและการพัฒนาคน ซึ่งการทอ่งเที่ยวแบบนี้ เป็นเสมือนกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาชุมชน (Earth Summit : Agenda 21, 1992 อ้างใน สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล, 2544 : 7) จะเห็นได้ว่ากระบวนการทอ่งเที่ยวแบบนี้ จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักทอ่งเที่ยวและประชาชนท้องถิ่น ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ก่อประโยชน์ท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมพัฒนาอย่างมีคุณภาพ (อรรถพ บุญจันทร์, 2544 : 14)

จากประโยชน์การจัดการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่กล่าวมานี้ ประกอบกับการจัดการทอ่งเที่ยวดังกล่าวเหมาะสมกับการปกครองในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญปัจจุบัน ได้กำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งแนวทางการกระจายอำนาจการจัดการท้องถิ่นและการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของทรัพยากรชุมชนตนเองด้วย ทำให้แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาจากรัฐ

อย่างไรก็ตามแม้แนวคิดการจัดการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนพยายามสร้างความสมดุลของการพัฒนาแต่ก็ยังมีข้อปัญหาผลกระทบได้อีก เช่น ผลกระทบด้านความเป็นส่วนตัวอันส่งผลต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมหรือผลกระทบด้านระบบนิเวศแวดล้อม รวมทั้งการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม การร่วไหลของรายได้ อันจะนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้ง ความเสื่อมโทรมต่างๆ เป็นต้น

ดังนั้น กิจกรรมการจัดการทอ่งเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ต้องการองค์กรชุมชนไม่ว่าจะมีรูปแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทุกด้าน ถ้าหากชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมหรือมีอำนาจเพียงพอในการร่วมจัดการทอ่งเที่ยวยั่งยืนก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาคน อีกทั้งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น ส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิต และยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนมากขึ้นทุกระดับ ทั้งด้านนโยบาย, แผนงานหรือโครงการ การปฏิบัติและการประเมินผล (มนัส สุวรรณ, บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ, 2542 อ้างใน ปิยพร ทาวีกุล, 2544 : 26-27) แม้ว่าสถาบันหรือองค์กรนั้นอาจมีผลประโยชน์แตกต่างกันไปหลายด้าน เช่น ทางธุรกิจ, สวัสดิการสังคม หรือสนองนโยบาย แต่องค์กรเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาจากปัญหาพื้นฐานในเรื่องปากท้อง หรือธุรกิจ สวัสดิการมาสู่แนวโน้มด้านสังคมและการเมืองหรือบทบาทในทางสาธารณะต่อไปได้

ในประเด็นของการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน เราอาจมองประเด็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองนี้ได้ คือ การมองในรูปของกิจกรรมที่สนองตอบนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นนโยบายระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ตาม เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นส่วนสำคัญการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศทุกด้าน โดยเน้นการเพิ่มบทบาทประชาชนในการมีส่วนร่วมมากขึ้น และได้กำหนดแนวทางโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินผล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งได้กำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ไว้ ดังนี้ คือ การขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่นเพื่อการกระจายรายได้ให้ประชาชนทุกภูมิภาค, การอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อคงเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้มากที่สุดและการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น (อ้างใน สิริพันธ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 24) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชน การรับรู้ในนโยบาย หรือบทบาททางการเมืองอื่นๆ ด้วย

ที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงนั้นมีหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการรวมกลุ่ม สถาบัน องค์กร, การมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในกิจกรรมของชุมชน, การเคลื่อนไหวของพลังชุมชน, การสร้างภาวะผู้นำ ฯลฯ ประกอบกับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนั้นมักจะกล่าวถึงแต่ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นจึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจว่าจะส่งผลอย่างไรบ้างต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง

สำหรับพื้นที่ที่นำมาศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้านแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จ.เชียงใหม่ ที่มีการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนโดยชุมชน ซึ่งมีสภาพทางกายภาพทั่วไป โครงสร้างประชากรและการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน สรุปได้โดยสังเขป คือ

สภาพทางกายภาพทั่วไป

บ้านแม่กำปอง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ต.ห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จ.เชียงใหม่ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 98% เป็นเขตภูมิเขา เนินเขา ความสูงโดยเฉลี่ยสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,300 เมตร มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีพืชพรรณไม้หลากหลายชนิด มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว อันได้แก่ น้ำตก, พืชพรรณธรรมชาติ สมุนไพรต่างๆ มีสภาพอากาศเย็นตลอดทั้งปี จึงเหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

โครงสร้างประชากร

บ้านแม่กำปอง มีประชากรทั้งหมด 418 คน เป็นชาย 216 คน และเป็นหญิง 202 คน ซึ่งมีผู้อยู่ในช่วงวัยทำงาน (อายุ 20 – 59 ปี) จำนวน 265 คน ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเล็กๆ แบ่งเป็นกลุ่ม หรือ เรียกว่า ป๊อก, ปาง จำนวน 6 ปาง ก่อตั้งมาประมาณ 100 กว่าปี โดยประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากอำเภอคอสะเก็ด การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นการเก็บและทำใบเมี่ยงขาย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดต่อกันมา ความเชื่อด้านศาสนาชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ มีประเพณีแบบชาวล้านนาทั่วไป

ความสัมพันธ์ในชุมชนยังคงเป็นระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ มีการรวมกลุ่มที่หลากหลายเพื่อช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะเป็นจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจหรือสังคม การเมือง ก็ตาม เช่น กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ไฟฟ้า, กลุ่มหนุ่มสาว(กลุ่มเยาวชน), กลุ่มผู้สูงอายุ, กลุ่มสมุนไพร, กลุ่มผู้ปลูกเมี่ยง ปลูกกาแฟ, กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ โดยการรวมกลุ่มมีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งกำลังพยายามผลักดันให้มีโครงสร้างชัดเจนขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น และมีโอกาสในการต่อรอง ขอบความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ หรือสามารถนำมาพัฒนาชุมชน กลุ่มตนเองเข้มแข็งขึ้น (พรมมินทร์ พวงมาลา และคณะ, 2545)

การดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

ด้วยเหตุผลที่หมู่บ้านแม่กำปองมีสภาพทางกายภาพที่เหมาะสม ทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทัศนียภาพที่งดงาม ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนัก ประกอบกับโครงสร้างประชากรที่น่าสนใจในวิถีชีวิตและรายได้จากการทำเมี่ยงลดลง เพราะความต้องการบริโภคมีน้อยลง ทำให้แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2539 เพื่อเป็นรายได้เสริมและเป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านให้เป็นที่รู้จัก แต่การจัดการท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ผ่าน

มาประสบปัญหาความเสื่อมโทรมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมโทรมด้านกายภาพ ของระบบนิเวศแวดล้อมทั่วไป หรือความเสื่อมโทรมด้านสังคมวัฒนธรรม และในหมู่บ้านแม่กำปองนี้มีนักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามากขึ้นเรื่อยๆ จนหลายฝ่ายเกรงว่าจะมีปัญหาตามมาหลายประการ คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำ และชาวบ้านจึงหันมาใช้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนั้นต้องการปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือท้องถิ่นชุมชนมีส่วนร่วม ดังนั้นหมู่บ้านแม่กำปองภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว, หน่วยงานอนุรักษ์ต้นน้ำแม่ลายแม่ออน, สหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, กรมส่งเสริมการเกษตรฯ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเป็นต้น ได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อหาและพัฒนาารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่เหมาะสม กิจกรรมที่ผ่านมามีประกอบด้วยหลายกิจกรรม เช่น การจัดทำโครงการวิจัยโดยชุมชนในการหารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน, การประชุมชี้แจงชาวบ้าน เรื่องการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนและอภิปรายผลดี-ผลเสียเพื่อพิจารณาร่วมกันเป็นแผนการดำเนินการของหมู่บ้าน, การคัดเลือกคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวหมู่บ้านโดยชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนดำเนินการ ฯลฯ รวมทั้งยังมีการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมต่อไปอีกด้วย กิจกรรมที่ผ่านมามีได้ก่อให้เกิดผลกระทบหลายด้าน ทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น ความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงในวิถีชีวิต, การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและค่านิยม วัฒนธรรม มลภาวะชุมชน หรือ การสร้างงาน สร้างรายได้, การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น ซึ่งเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ มากมาย เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน, ปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากร ด้านการกระจาย หรือการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่างๆ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของ ชุมชน การมีส่วนร่วม ทั้งในแง่ปัจเจกชนหรือองค์กร สถาบันชุมชนแม้ว่าจะไม่เป็นทางการหรือมีโครงสร้างหลวมๆ ก็ตาม อันสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ ประกอบกับแนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ได้กลายเป็นนโยบายหลักของชุมชนโดยได้คัดเลือกเป็นนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้ทุกคนในชุมชนได้รับผลจากกิจกรรมนี้

ด้วยเหตุผลต่างๆ ข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกเอากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแบบในการศึกษากิจกรรมชุมชนและได้เลือกพื้นที่นี้ใช้ในการศึกษากิจกรรมชุมชนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทประชาชนท้องถิ่นและบทบาทชุมชนในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อชุมชนด้านการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

การดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของประชาชนท้องถิ่นทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมืองของชุมชน ทั้งความเสมอภาคทางการเมือง, สมรรถภาพระบบการเมืองและโครงสร้างระบบการเมือง

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบบทบาทของชุมชนในการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน
2. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมชุมชนอื่นๆ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชุมชนอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ
4. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (political change)

ในโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ, การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในทางสังคมศาสตร์จะถือว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นลักษณะเคลื่อนไหวเป็นลูกโซ่ คือ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีผลกระทบต่อถึงกันทั่วทั้งระบบ ด้านการเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป ต่อเนื่องและสะสม ดังเช่น วิวัฒนาการ และ การเปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็ว ขาดความต่อเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงไปสองทิศทาง คือ ทางบวกหรือในแง่พัฒนาการทางการเมือง และทางลบอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา อาจสรุปได้ดังนี้

แนวความคิดหรือทฤษฎี ของนักวิชาการกลุ่มคณะกรรมการการเมืองเปรียบเทียบแห่งสภาวิจัยสังคมศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา (Committee on Comparative of the Social Research Council) มีความเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “พัฒนาการทางการเมือง” หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในทางบวก มีคุณสมบัติหรือลักษณะของพัฒนาการทางการเมืองดังนี้ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2525 อ้างใน ประทุมรัตน์ ชุตินาวิทยาคม, 2541 : 22-25)

คุณสมบัติหรือลักษณะของระบบการเมืองที่พัฒนาประการแรก ได้แก่ ความเสมอภาค (equality) ความเสมอภาคในทางการเมือง หมายความว่า กฎหมายหรือข้อบังคับที่บัญญัติขึ้นสำหรับใช้บังคับแก่สมาชิกในระบบการเมืองนั้น จะต้องมีลักษณะเป็นสากล (universal) กล่าวคือใช้บังคับแก่ทุกคนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคยังมีความหมายว่า ประชาชนจำนวนมากได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนั้น ความเสมอภาคยังมี

ความหมายครอบคลุมไปถึงกระบวนการเลือกสรร (recruitment) ผู้นำทางการเมืองที่อยู่บนหลักการของความสำเร็จของตัวบุคคล มิใช่การสืบต่อตำแหน่งทางการเมืองโดยสืบตระกูลหรือโดยสายเลือด

คุณสมบัติของระบบการเมืองที่พัฒนาประการที่ 2 ได้แก่ ความมีสมรรถภาพ (capacity) ของระบบการเมือง สมรรถภาพมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการดำเนินการ (performance) ของรัฐบาล ประการแรกทีเดียวความมีสมรรถภาพหมายความว่า การมีจำนวนและขอบข่ายการดำเนินการของรัฐบาลที่กว้างขวางขึ้น และความมีสมรรถภาพยังหมายถึงระบบการเมืองสามารถดำเนินนโยบายสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วย ในประการสุดท้าย ความมีสมรรถภาพมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล (rationality) และการมีทัศนคติที่เป็นทางโลก (secular) ต่อนโยบายสาธารณะ

คุณสมบัติประการสุดท้ายของระบบการเมืองที่พัฒนา ได้แก่ การมีความแตกต่างกันในโครงสร้าง (differentiation) และความชำนาญเฉพาะอย่าง (specialization) ในประการแรกทีเดียวความพัฒนาในแง่นี้หมายความว่า จะมีโครงสร้างทางการเมืองหลายๆ ประเภทที่มีลักษณะชำนาญเฉพาะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้หมายความว่า บทบาท (role) หรือโครงสร้าง (structure) หลากหลายเหล่านี้จะกระทำหน้าที่ในลักษณะที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น และนอกจากนั้นระบบการเมืองที่พัฒนายังหมายถึงว่า บทบาทและโครงสร้างหลากหลายนี้ยังมีการกระทำหน้าที่ในลักษณะที่สัมพันธ์กันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีบูรณภาพ (integration) นั้นเอง

ในระบบการเมืองที่พัฒนาจะมีคุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “ลักษณะร่วมของการพัฒนา” (development syndrome) คือมีลักษณะที่สอดคล้องประสานต่อกัน

Huntington (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2525 อ้างใน ประทุมรัตน์ ชุติมาวิทยาคม, 2541 : 26-27) ได้แบ่งประเภทแนวทางการศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองออกเป็น 3 แนวทาง คือ

ก) แนวทางศึกษาเชิงระบบ-การกระทำหน้าที่ (systems theory) เป็นการศึกษาภายใต้กรอบทฤษฎีของทฤษฎีระบบ และทฤษฎีทางด้าน โครงสร้างและการกระทำหน้าที่

ข) แนวทางศึกษาเชิงกระบวนการทางสังคม (empirical data) ซึ่งเริ่มต้นจากกระบวนการทางสังคม เช่นการเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรม, การเกิดขึ้นของชุมชนเมือง, การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ ฯลฯ มาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ค) แนวทางศึกษาประวัติศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ (comparative history) เป็นแนวทางการศึกษาลักษณะเปรียบเทียบวิวัฒนาการของสังคมตั้งแต่ 2 สังคมขึ้นไป

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนานั้น Huntington มีความเห็นในเรื่องนี้ว่า การที่ประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกันทางการเมืองนั้น ความแตกต่างที่สำคัญมิใช่เรื่องระบอบการปกครองแต่เป็นความแตกต่างกันในเรื่องระดับของความเป็นรัฐบาล (degree of government) และความเป็นประชาคมทางการเมือง (political community) นี่คือการแตกต่างระหว่างระบบการเมืองที่พัฒนาและระบบการเมืองของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ปัญหาสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา คือ การขาดแคลนรัฐบาลที่มีอำนาจ มีความชอบธรรม และมีประสิทธิผล และการขาดแคลนความเป็นประชาคมทางการเมือง ระดับของความเป็นประชาคมทางการเมืองนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง (political institution) และพลังทางสังคม (social forces) ซึ่งได้แก่ กลุ่มต่างๆ ทางสังคม เช่น กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มท้องถิ่น กลุ่มทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ในสังคมที่สลับซับซ้อนและมีลักษณะหลากหลาย การที่สามารถสร้างและธำรงไว้ซึ่งความเป็นประชาคมทางการเมืองขึ้นอยู่กับสถาบันการเมือง ในสังคมเช่นนี้จะไม่มีพลังทางสังคมกลุ่มใดที่จะสามารถปกครองประเทศได้โดยปราศจากการสร้างสถาบันการเมืองต่างๆ ที่มีความเป็นอิสระจากพลังทางสังคมที่สร้างมันขึ้นมา ความเป็นประชาคมทางการเมืองหมายความว่า สภาพการณ์ที่สมาชิกของพลังทางสังคมกลุ่มต่างๆ จำนวนมากพร้อมกันเข้าด้วยกันเห็นพ้องต้องกันในกฎหมาย สิทธิ และภาระหน้าที่ซึ่งกำหนดร่วมกันขึ้นมาสำหรับสังคมนั้น ความเป็นประชาคมทางการเมืองประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

- 1) การยอมรับในกฎและกติการ่วมกัน (consensus juris)
- 2) ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมนั้น เพื่อประโยชน์ร่วมกัน (utilitatis communio) และ
- 3) การร่วมกันในลักษณะที่มีเสถียรภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า การร่วมกันนี้จะต้องถูกทำให้เป็นสถาบัน (institutionalization)

Huntington มีความเห็นว่า การทำให้ทันสมัย (modernization) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับความคิดและกิจกรรมของมนุษย์ในหลายๆ ด้าน การทำให้ทันสมัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยม ทักษะคิดและความคาดหวัง มีการเพิ่มพูนและการกระจายของความรู้และเทคโนโลยี การเพิ่มขึ้นของการคาดหมายอายุเฉลี่ย การเพิ่มขึ้นของการเปลี่ยนสถานะและการเปลี่ยนสถานที่อยู่อาศัย การเพิ่มขึ้นของกลุ่มทุติยภูมิที่มีลักษณะการกระทำหน้าที่เฉพาะ ฯลฯ ในทางปฏิบัติ กระบวนการทำให้ทันสมัยนำไปสู่การแตกสลายหรือการเสื่อมโทรมลงของระบบการเมืองแบบประเพณีนิยม แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องนำไปสู่ระบบการเมืองที่ทันสมัย ในประเทศ

กำลังพัฒนาต่างๆ ในเอเชีย แอฟริกา และ ลาตินอเมริกา อาจมีการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (participation) ของบุคคลและกลุ่มต่างๆ ในสังคม แต่มิได้หมายความว่ามีการใช้อำนาจทางการเมือง (differentiation of political structures) อย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้าม เรากลับพบการเพิ่มขึ้นของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ ฯลฯ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความผุพังทางการเมือง (political decay) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ก็คือ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง (political instability)

นอกจากนี้ Lucian Pye (1996) ได้สรุปเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองที่ตรงกับแนวคิดด้านการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายประการ โดยสรุปคือการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจหรือการพัฒนาอุตสาหกรรม, การเปลี่ยนแปลงด้านกฎระเบียบการบริหาร, การเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

- แนวความคิดเรื่องชุมชนกับการท่องเที่ยว

เป็นที่ทราบกันดีว่าในโลกปัจจุบันเราไม่อาจที่จะปฏิเสธการพัฒนาไปได้ การท่องเที่ยวเองถูกใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้ได้รับความเจริญก้าวหน้า นอกเหนือจากการสร้างงานให้เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันเราก็ไม่อาจปฏิเสธผลพวงทั้งด้านดี และด้านเสียที่มาจากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนนั้นๆ ได้เช่นกัน ในที่นี้ จะได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวเนื่องระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยวไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 อ้างใน สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล, 2544 : 9)

ผลดีที่มาจากการท่องเที่ยว ต่อสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

1) ผลทางเศรษฐกิจ ได้แก่

- เกิดการสร้างงาน, เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยว
- เกิดระบบตลาด การจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องมือ เครื่องใช้ และปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริการการท่องเที่ยว
- มีรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่ นอกเหนือรายได้เดิมและครอบครัวจะมีรายได้ใหม่ที่เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากรายได้เดิม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2) ผลทางสังคม มีมากมายหลายตัวอย่าง เช่น

- เกิดการพัฒนาในทางสร้างสรรค์ขึ้นในสังคม

- มีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น
- มีสัญญาทางสังคมเกิดขึ้น เนื่องจากการตกลงในสิทธิหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบการท่องเที่ยงของสมาชิกชุมชน (social contract)
- สมาชิกชุมชนจะถูกกระตุ้นให้สนใจพัฒนาการศึกษาของตัวเองและบริการทั้งทางการศึกษาในรูปแบบและนอกรูปแบบในด้านการบริการ การจัดการ และเทคนิคอื่นๆ
- ฯลฯ

ผลเสียที่มาจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับชุมชน ได้แก่

- ขนาคของชุมชนเติบโตเกินไป ถ้าปัจจัยดึงดูดจากการท่องเที่ยวมีกำลังมากและไม่ได้รับการจัดการที่ดี
- โครงสร้างการบริหารชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ถ้าอิทธิพลการท่องเที่ยวมีมากก็จะได้รับการจัดการให้ดีขึ้น
- วัฒนธรรมเดิมและวิถีชีวิตของชุมชนได้รับผลกระทบและถูกกลืนจากอิทธิพลวัฒนธรรมและแนวทางชีวิตจากภายนอก
- เพิ่มความเป็นชนชั้น, สร้างความขัดแย้งในชุมชน
- ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ แม้ว่าจะมีแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนบนหลักการของการอนุรักษ์ ให้เกิดผลเสียน้อยที่สุด มีผลดีมากมาย แต่ก็ยังมีผลเสียมากมายเช่นกันหากไม่ได้รับการจัดการดูแลที่ดีตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักการแนวคิดนี้ ซึ่งผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าวก็คือ ชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้น กลไกสำคัญในการดำเนินการจัดการ ก็คือ ชุมชน ซึ่งสะท้อนภาพ ความสัมพันธ์ของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ซึ่งตรงกับที่ พจนา สวนศรี ผู้ประสานงานโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (2545 อ้างใน วารสารเส้นทางสีเขียว, เม.ย. – ก.ค. 2545 : 48) กล่าวไว้ว่า นโยบายของโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ

1. สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
2. สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยน และการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน
3. เคารพวัฒนธรรมและกติกาท้องถิ่น
4. สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน
5. คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้างต้นทำให้เราเห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับชุมชนเสมอ ทั้งการได้รับผลดีจากการดำเนินกิจกรรมและการได้รับผลเสียก็ตาม ซึ่งอาจสังเกตได้ว่ามีการศึกษาวิจัยที่พูดถึงผลกระทบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้มากมาย แต่โดยส่วนมากจะพูดถึงแต่ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม วัฒนธรรม เท่านั้น ทั้งๆ ที่ด้านการเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบและมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ผู้ศึกษาจึงได้สนใจศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และจากการศึกษาแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้ ทำให้เราทราบแนวทางที่จะใช้ศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นสามารถศึกษาแนวทางใดได้บ้าง โดยจะใช้การศึกษาแบบผสมผสานกันทั้ง 3 แนวทาง รวมทั้งสามารถสังเกตลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ว่ามีทิศทางอย่างไร อัตราเร็วเป็นเช่นไร และมีขอบข่ายกว้างแค่ไหน ทั้งนี้การศึกษาแนวคิดดังกล่าวจะช่วยเป็นกรอบสำคัญในการศึกษา

2.1.2 แนวคิดการเรียนรู้ทางการเมือง (political learning)

David Easton (อ้างในอรอำไพ โอศิริ, 2541:17) ได้กล่าวถึงการศึกษากระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ใหญ่ๆ คือ ระบบการเมือง ทักษะคิด และการเข้าร่วมในทางการเมือง ส่วนที่เกี่ยวกับระบบการเมืองจะศึกษาเกี่ยวกับสถาบันโครงสร้างและปทัสถานของระบบการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับทักษะคิด จะศึกษาเกี่ยวกับอำนาจตัวบุคคล กลุ่มบุคคล นโยบายอุดมคติ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพล ส่วนการเข้าร่วมในทางการเมืองจะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมี 3 แบบ คือ

ลักษณะที่หนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ในทางการเมือง (political community) เช่น การรวมตัวกันทางการเมือง

ลักษณะที่สอง คือ การมีกฎเกณฑ์และแบบแผน เช่น การมีบทบาททางการเมืองอย่างมีหลักเกณฑ์ มีระเบียบเคารพต่ออำนาจในการปกครอง เคารพต่อกฎหมาย เพื่อที่จะส่งเสริมวิถีทางการเมืองการปกครองให้มั่นคงยิ่งขึ้น

ลักษณะที่สาม คือ เคารพต่ออำนาจอันชอบธรรมในการปกครอง (authority)

โดยทั่วไปหน่วยการเรียนรู้ทางการเมือง (agent of political socialization) หมายถึงหน่วยดังต่อไปนี้ (สรุปจากอรอำไพ โอศิริ, 2541 : 17- 22) คือ

1. ครอบครัว ในสังคมหนึ่งๆ ครอบครัวถือเป็นหน่วยสังคมแรกที่มนุษย์ได้สัมผัส โดยชีวิตแรกของมนุษย์เริ่มที่ครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อสมาชิกอย่างมาก โดยเฉพาะบิดา มารดา เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดมากที่สุด เช่นเดียวกับที่ Almond และ Powell มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ครอบครัวเป็นตัวการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูง และต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาว ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงถือได้ว่า ครอบครัวเป็นโครงสร้างอันดับแรกที่ทำให้มนุษย์ในสังคมได้เริ่มเรียนรู้ทางการเมือง

2. สถาบันการศึกษา โรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่มีบทบาทต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของคนเรา ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่คนเรายังเป็นเด็ก โดยโรงเรียนจะนำหลักสูตรของวิชาต่างๆ มาให้นักเรียนศึกษา หลักสูตรจะเป็นสิ่งเกื้อกูลให้เด็กได้รับการเรียนรู้ทางการเมือง อบรมกล่อมเกลาให้เด็ก นอกจากเด็กจะได้เรียนรู้ทางการเมืองตามหลักสูตรของโรงเรียนแล้ว เด็กยังได้รับการเรียนรู้จากพิธีการต่างๆ เช่น การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ สิ่งเหล่านี้จะมีส่วนร่วมทำให้เด็กรู้จักความรักชาติ มีความผูกพันสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ครูก็เช่นเดียวกันจะเป็นบุคคลที่สำคัญมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองตั้งแต่คนเรายังเล็กๆ อยู่ โดยถือว่าครูเป็นที่เคารพรัก เด็กจะเอาตัวอย่างการแสดงออกและคำสั่งสอนของครูเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง เมื่อเด็กพ้นจากโรงเรียนเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา ต้องการแสดงความคิดเห็น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง สถาบันจะกระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นทางการเมือง ทำให้นักศึกษาอยากจะได้นำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ประโยชน์ทางการเมือง อยากจะเห็นทิศทางการเมืองเป็นไปในแนวทางที่ตนเองได้รับการสั่งสอนเรียนรู้จากโรงเรียน จากครู และสถาบันอุดมศึกษา (จุมพล หนิมพานิช, 2533 : 276 – 277)

3. กลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนถือว่ามีส่วนช่วยครอบครัวในการเรียนรู้ทางสังคม ยิ่งสังคมสมัยใหม่กลุ่มเพื่อนจะเข้าทำหน้าที่แทนแม่และครอบครัว ช่วยถ่ายทอดระเบียบวิธีคุณค่าต่างๆ ให้กลุ่มเพื่อนถือว่าเป็นกลุ่มแรกที่เด็กๆ จะได้เล่นด้วยกัน มีการทำงานร่วมกัน จะมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน แต่แต่ละกลุ่มจะมีการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกัน ภายในกลุ่มเพื่อนเดียวกัน แต่ละคนภายในกลุ่มก็จะรับเอาแบบอย่างที่เป็นภาพจากเพื่อนคิดตัวมาจนเป็นผู้ใหญ่ ทำให้มีทัศนคติที่คล้อยตามเพื่อรับเอาพฤติกรรมจากเพื่อนในสมาชิกกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดความสนใจทางการเมืองเบื้องต้น และจะคอยติดตามเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแลเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้บิดามารดาไม่สามารถให้ความรู้ความชำนาญ หรือถ่ายทอดในโลกความต้องการของเด็กได้ เด็กก็จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนมาก

กว่าครอบครัว ดังนั้นกลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง เพราะคนเราจะรับเอาแบบอย่างจากเพื่อนเมื่อตอนเด็กๆ ถ้ากลุ่มเพื่อนที่มีความคิดการกระทำดี เมื่อโตขึ้นเขาก็จะนำแบบอย่างที่ดีไปใช้ต่อไปด้วย

4. กลุ่มอาชีพ จะเป็นกลุ่มใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีการต่างๆ ทางสังคม โดยจะมีอิทธิพลทำให้คนที่เริ่มเข้าสู่กลุ่มอาชีพต้องเรียนรู้ว่ากลุ่มอาชีพที่ตนเข้าไปร่วมด้วยนี้มีระเบียบปฏิบัติกันอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพแพทย์ก็จะมีแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง กลุ่มทนายก็จะมีแบบอย่างแตกต่างกันไปอีกแบบหนึ่ง ในกรณีการเรียนรู้ทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวนา กลุ่มเกษตรกรจะมีส่วนให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้หรือมีทัศนะทางการเมือง เพราะกลุ่มดังกล่าวจะได้มาซึ่งความต้องการหรือผลประโยชน์ต้องมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การชุมนุมประท้วง ดังนั้นสมาชิกของกลุ่มจะต้องมีการเรียนรู้ทางการเมืองในแง่ของวิธีการเคลื่อนไหวชุมนุม วิธีการใช้อำนาจต่อรองกับนายจ้าง เจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มจึงมีส่วนช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้ทางการเมือง (จุมพล หนิมพานิช, 2533 : 278- 279)

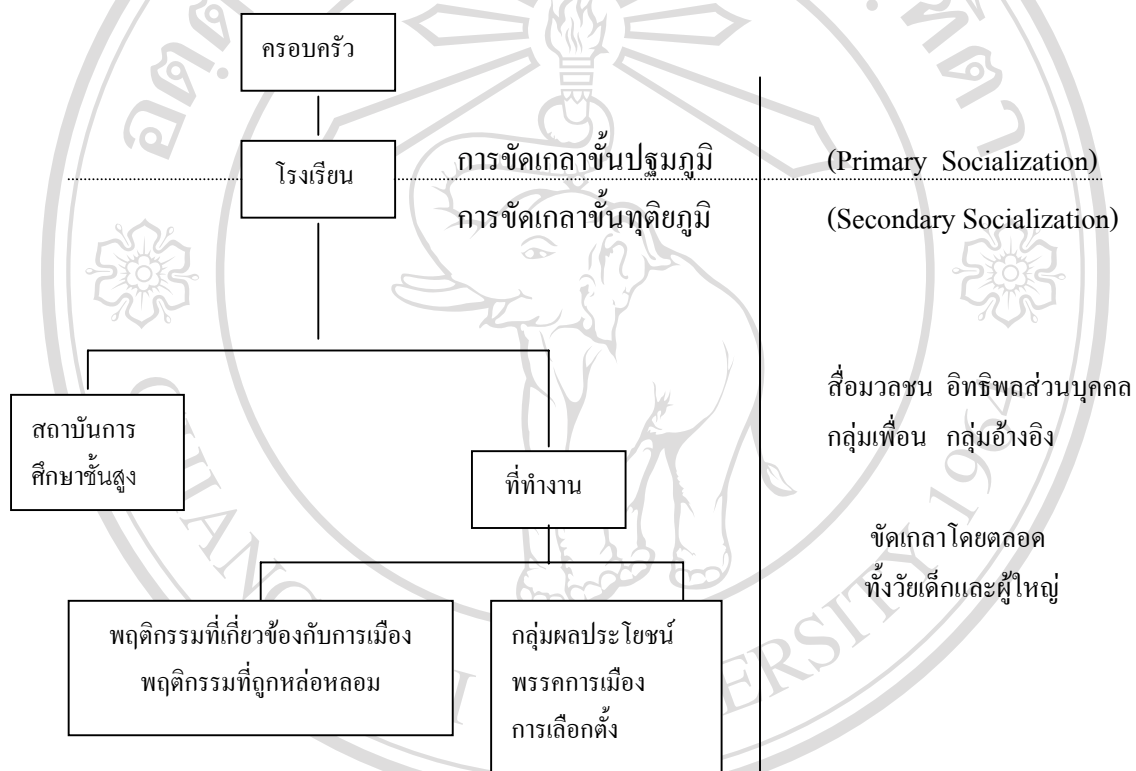
กลุ่มอาชีพยังเป็นกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งผูกพันกันด้วยอาชีพการงาน เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมวิชาชีพ ทั้งนี้กลุ่มอาชีพจะเป็นตัวการถ่ายทอดข่าวสาร ความเชื่อถือเข้าไปในกลุ่ม เมื่อมีสมาชิกคนใดเข้าไปในกลุ่มก็จะต้องยอมรับบทสถานการณ์ กลุ่มอาชีพที่มีขนาดใหญ่จะมีความเหนียวแน่นและมีความจงรักภักดีสูง จะทำให้มีบทบาทในการสร้างและปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองแก่สมาชิก (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุขดิพันธ์, 2526 : 22)

5. สื่อมวลชน ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่สำคัญที่จะเสนอข่าวสารเป็นสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่เสนอความเห็นต่อบุคคลจะทำให้บุคคลที่ได้รับข่าวสารเกิดความคิดเห็น ทัศนคติความโน้มเอียงในทางการเมืองตามที่สื่อมวลชนเสนอได้ ซึ่งนับวันสื่อมวลชนจะมีบทบาทต่อการเรียนรู้ทางการเมืองมากขึ้นทุกวัน เพราะเป็นสื่อที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ จะเป็นตัวแพร่กระจายข่าวสารทางการเมืองได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารที่ประกอบด้วยค่านิยม ความเชื่อสำคัญๆ ทางการเมือง สามารถให้เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นๆ ได้จนสามารถมีพฤติกรรมทางการเมืองตามความเชื่อค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นๆ ได้ (สุรวุฒิ ปีดิโรตง, 2528 : 28)

6. สถาบันการเมือง ได้แก่ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวนี้นอกจากจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรรัฐบาล สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศ สถาบันการเมืองยังมีส่วนทำหน้าที่ในการเรียนรู้ทาง

การเมืองแก่ประชาชนอีกด้วย โดยจะกระทำผ่านทางข่าวสารทางสื่อมวลชนประเภทต่างๆ การประชุมปรึกษาหารือ การติดต่อส่วนตัว รวมทั้งการดำเนินงานของพรรคในท้องถิ่นจะเป็น สถาบันที่มีส่วนอย่างสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมือง

Dowes และ Huges (Robert E. Dowes & John A. Huges 1972 : 180-182) ได้เสนอ แผนภาพกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองในสังคมที่พัฒนาแล้ว ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ภาพแสดงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองในสังคมที่พัฒนาแล้ว

ที่มา : Robert E. Dowes & John A. Huges : Political Sociology, p.181

อ้างอิง วันเพ็ญ บุญยี่น 2541 : 26

Dawson และ Prewitt (Richard E. Dawson & Denneth Prewitt, 1969 : 145) ได้สรุปว่ากระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาซึ่งแต่ละบุคคลจะได้มาซึ่งโลกทัศน์ทางการเมือง ซึ่งเขาได้แบ่งวิธีการเรียนรู้ทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การเรียนรู้ทางการเมืองโดยทางอ้อม (indirect learning) ไม่มีการกำหนดหลักสูตรแน่นอน เป็นการเรียนรู้สิ่งที่ไม่ใช่การเมือง แต่เป็นพื้นฐานในการกำหนดบุคลิกภาพ ทักษะคติทางการเมืองของปัจเจกบุคคลในช่วงเวลาต่อมา เช่น การดูแลปกครองคนในครอบครัว ซึ่งเด็กได้เรียนรู้จากบิดา มารดา เป็นการถ่ายทอดระหว่างบุคคล, การฝึกปฏิบัติ และการสร้างข้อสรุปทั่วไป

2) การเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรง (direct learning) มีหลายลักษณะด้วยกัน คือ

2.1 โดยการเลียนแบบ (imitation) เป็นวิธีการที่เด็กเลียนแบบการกระทำของผู้ใหญ่

2.2 จากการตั้งปณิธาน (anticipatory political socialization) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความคาดหวัง หรือใฝ่ฝันในสิ่งที่บุคคลเคยสัมผัสและประทับใจ เช่น เด็กที่มีภาพพจน์ว่าอาชีพทหารหรือตำรวจเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีอำนาจ ก็อาจจะใฝ่ฝันว่าเมื่อโตขึ้นจะมีอาชีพนั้น ซึ่งความคิดเหล่านี้อาจจะเปลี่ยนแปลงได้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่แล้วมีประสบการณ์ที่ทำให้รู้ว่าความคิดเดิมของตนไม่ถูกต้อง

2.3 จากการศึกษาทางการเมือง (political education) เกิดขึ้นจากการสอนโดยตรงหรือจากการปลูกฝังลัทธิ มีกำหนดระยะเวลาหลักสูตรและวิธีการสอนที่แน่นอน เช่น โรงเรียน องค์การของรัฐบาล เนื้อหาการสอนจะเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ ค่านิยมที่จำเป็นสำหรับสังคม เช่นความรักชาติ การเชื่อฟังกฎหมาย

2.4 จากประสบการณ์ทางการเมือง (political experiences) เป็นการรับรู้ความเชื่อต่างๆ จากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตนเอง เช่น การเดินขบวนประท้วง หรือการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น

จากการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ทางการเมือง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพราะว่ากระบวนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ มีผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมด้วย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือด้านกระบวนการทางการเมืองเอง การศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ทางการเมืองนั้นก็ช่วยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ทางการเมือง, กฎเกณฑ์แบบแผนทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม เพราะในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนโดยชุมชนนี้จะส่งผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านสถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว, สถาบันการศึกษา, กลุ่มเพื่อน, สื่อมวลชนหรือสถาบัน

ทางการเมือง การเรียนรู้ดังกล่าวนี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม การศึกษา แนวคิดดังกล่าวจึงช่วยในการอธิบายกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ว่ามีทิศทางการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ด้วยสาเหตุหรือปัจจัยอะไรบ้าง

2.1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ความหมายของการมีส่วนร่วม

สหประชาชาติ (United Nations, 1978 อ้างใน สมภพ คชินธรนันท์, 2541 : 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินใจและการกระทำ ในกระบวนการตัดสินใจนั้นเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร ส่วนการกระทำ เป็นการกระทำโดยความสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2526 : 6-7 อ้างใน สมภพ คชินธรนันท์, 2541 : 13) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัคร เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 9) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า เป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่าง เพื่อมุ่งหวังการพัฒนาชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

1. มีประชาชนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานหรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุกิจกรรมการพัฒนา

แก้วสรร อติโพธิ (2527 อ้างใน ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 26) ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการปกครองของรัฐที่ส่งผลกว้างไกลโดยให้ดำเนินการดังนี้

- สร้างระบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- ส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันตามผลประโยชน์หรือแนวทางที่หลากหลายขยายออกไปทุกระดับจนถึงท้องถิ่น
- มีกระบวนการได้สวนสาธารณะที่มีฐานะเป็นสิทธิทางกฎหมายของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง
- มีสิทธิรับรู้ข่าวสาร
- กระจายอำนาจโดยการปรับปรุงองค์การรัฐเพื่อให้ประชาชนมีอำนาจในการจัดการทรัพยากร

จากแนวความคิดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม กล่าวถึง การกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นถึงขั้นเป็นตัวนำของการพัฒนา ตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาของสังคม ซึ่งมีข้อสังเกตว่า การพัฒนาใดๆ ก็ตาม หากประชาชนมิได้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของและลงมือพัฒนาด้วยตนเองแล้ว การพัฒนานั้นมีอาจสำเร็จอยู่ยั่งยืนได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศปัจจุบัน

- รูปแบบ ขั้นตอนและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ไพรัตน์ เตะระรินทร์ (2526 อ้างใน ปิยพร ทาวีกุล, 2544 : 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมนั้น รัฐบาลมักจะมองในแง่ของการร่วมสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน มากกว่า ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันทำงาน และร่วมบำรุงรักษา แม้ว่าวัสดุและเงิน จะยังจำเป็นอยู่ก็ตาม แต่โดยภาพรวมของเขาแล้ว ก็ยังเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. สาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงานพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุนตามขีดความสามารถรวมทั้งการควบคุมติดตาม ประเมินผล และซ่อมแซมบำรุงรักษาผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมนั้น

Uphoff (อ้างในชูเกียรติ ลิสุวรรณ, 2534) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ และควรแบ่งพิจารณาการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 นัย คือ มิติการมีส่วนร่วม และบริบทการมีส่วนร่วม หรือสภาพที่เป็นเงื่อนไข สถานการณ์สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมสำหรับในแง่บริบท ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะข้างต้น ต่อจากนั้นก็เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของการมีส่วนร่วม อาจจะเป็นบุคคลภายในหรือภายนอกหมู่บ้านก็ได้ ประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ของผู้มีส่วนร่วมนั้น กล่าว อีกทั้งวิธีการเข้าร่วมพิจารณาได้จากสาเหตุของใจ ลักษณะการร่วม ขอบเขต ระยะเวลา หรือลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วมตลอดจนผลของการเข้าร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 อ้างใน สมภพ คชินธรานันท์, 2541: 20) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมออกได้ 3 ประการ ตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ
- 2.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการหมู่บ้าน
- 3.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา บางกรณีก็ได้กำหนดลักษณะการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ กัน เช่น
 - การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
 - การจูงใจให้มีส่วนร่วมเกิดจากสมัครใจหรือบังคับ
 - แบบแผนองค์กร
 - ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น เช่น ปักแจกชน หรือกลุ่ม / ทางตรง-ทางอ้อม
 - ขอบข่ายกิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน

ไตรรัตน์ โภคพลากร (2533 อ้างใน ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 27-28) สรุปความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการปกครอง ดังนี้ คือ ได้แนวทางแก้ไข ปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น, ทำให้ประชาชนต่อสู้ผูกมัดตนเองกับสิ่งที่

ตนมีส่วนร่วม เกิดแรงจูงใจบรรลุผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง, ประชาชนรู้สึกรักและหวงแหนใน
ท้องถิ่นของตนเอง แบ่งเบาภาระรัฐบาลกลาง และ ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต
ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ
บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้ง
นี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้
ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมหลายหลากทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม
และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อได้ดำรงชีพอยู่ได้ปกติ ต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิด
อันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตาม
กฎหมายบัญญัติ

การดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง
ได้ให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้แทนสถาบันอุดม-
ศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตาม
กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วน
ท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวรรคหนึ่งวรรคสอง
ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยราชการ หน่วยงาน
ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ ราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือ
กิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้ส่วนเสีย
สำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่นและมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว
 ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 60 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติราชการทางการปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

มาตรา 69 ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทย ได้กำหนดหน้าที่ของบุคคลในให้มีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เราจะสังเกตเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการดำเนินกิจกรรมชุมชน โดยเฉพาะนโยบายการดำเนินการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยปัจจุบันที่เน้นภาคประชาชนเป็นหลัก ซึ่งสังเกตได้จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ได้ยกมาประกอบ การศึกษาแนวคิดดังกล่าวนี้ทำให้เราทราบนิยามรูปแบบ ขั้นตอน และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนโดยชุมชนนี้ก็มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญ เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ, การดำเนินการ, การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์หรือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งการดำเนินการโดยทางตรงและทางอ้อม โดยการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้นอกจากจะทำให้เราเห็นภาพของกระบวนการดำเนินการกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนว่ามีลักษณะ รูปแบบ ขั้นตอนอย่างไรแล้ว ยังสามารถช่วยทำให้เห็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเพราะบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่แสดงภาพการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในบทบาทปัจเจกชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ก็ตามที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของพฤติกรรม การศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษาวิจัยนี้จึงสามารถนำมาใช้ในการอธิบายลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่

เกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งจะพิจารณาบริบท สภาพแวดล้อมที่เป็นเงื่อนไข อันเกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนประกอบเพื่อใช้ในการอธิบายด้วย

2.1.4 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

- การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อต้องการแก้ปัญหา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมโทรมของ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการสร้างของมนุษย์ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ก็ตาม คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทยนี้ มีความหมายเช่นเดียวกันกับ คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถูกนำมาใช้ก่อนเพราะเป็นแนวคิดที่ เกิดขึ้นโดยนักอนุรักษ์ก่อนเพื่อเป้าหมายสูงสุดในเรื่องการอนุรักษ์ แต่เมื่อมีกระแสนิยมมากขึ้นจึง หันมาใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แทนคำว่าเชิงอนุรักษ์ที่มีอยู่เดิม ซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์นี้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย พอสรุปได้ดังนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) ปรากฏเป็นครั้งแรกในราว ค.ศ.1987 โดยผู้นิยาม คือ Hector Ceballos - Lascurain (อ้างใน ประดับ เรียงประยูร, 2544 : 16) เป็น บุคคลแรกที่กำหนดความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นเป็นการ ท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติที่ไม่ถูกรบกวน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจน ลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

องค์การท่องเที่ยวโลกและองค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (Agenda 21 : 2002 อ้าง ใน วารสารเส้นทางสีเขียว, เม.ย. - ก.ค. 2545 : 2) ได้ให้คำขวัญไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยให้ความหมายโดยสรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นั้นเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นกิจกรรมขนาดกลางและเล็ก ช่วยส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการผลประโยชน์และเศรษฐกิจช่วยลดผลกระทบด้านลบต่อ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวก็จะได้ประโยชน์อย่างแท้จริงในการชื่นชม เข้าใจธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

อรณพ บุญจันทร์ (2544 :11) ให้ความหมายโดยสรุปไว้ทำนองเดียวกันว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อชื่นชมความงามของธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นชุมชนเองซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ไม่ว่าจะป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งนักท่องเที่ยวเองและชุมชน ที่จะได้รับความเพลิดเพลิน และเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อการพัฒนาชุมชนนั้นๆ ภายใต้การจัดการโดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ส่งผลให้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของสังคมชุมชนตนเอง โดยการจัดการนั้นต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมหรือให้เกิดผลกระทบด้านลบน้อยที่สุด

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ เชิงอนุรักษ์นี้ อาจหมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพื้นที่ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2541 : 10)

เมื่อพิจารณาความหมายโดยรวมแล้ว ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องเป็นการท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยการท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีการจัดการที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการโดยประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือชุมชน อันเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพราะท้องถิ่นเป็นเจ้าของทรัพยากร และได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ๆ

- การพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาแบบยั่งยืนจะครอบคลุมหลักการสำคัญ 3 ประการ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ อ้างใน ประดับ เรียงประยูร, 2541 : 21 – 22) คือ

1. การประเมินค่าสิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนาแบบยั่งยืนจะให้ความสำคัญก่อนข้างสูงมากแก่การประเมินค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเนื่องมาจากเหตุผลว่า ระบบนิเวศ คือระบบที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ การรักษาธรรมชาติ คือ การรักษาคุณภาพชีวิต

3. การขยายมิติของกาลเวลา

การพัฒนาแบบยั่งยืนเกี่ยวพันกับเรื่องพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในช่วงระยะสั้นที่ฝ่ายการเมืองสามารถวางนโยบายเพื่อปฏิบัติได้ (5 ปี หรือ 10 ปี) ในขณะที่เดียวกันเราต้องมองไปให้ไกลถึงอนาคตของชนรุ่นหลังเราหรือไปไกลกว่านั้น

4. ความเสมอภาคและความยุติธรรม

การพัฒนาแบบยั่งยืนเน้นการสนองความต้องการของกลุ่มชนผู้ยากไร้ที่สุดในสังคม และการปฏิบัติอย่างยุติธรรมต่อชนรุ่นอนาคต คือ ไม่ทอดทิ้งพวกเขาให้ตกอยู่ในความทุกข์ยากมากขึ้น ถ้าเป็นไปได้ก็ให้พวกเขามีระดับความเป็นอยู่พอกๆ กับพวกเราในยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนอาจหมายถึง การพัฒนาที่มุ่งเน้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความรู้ เกิดปัญญา และเกิดความเข้าใจในความเป็นชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ สามารถที่จะคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ซึ่งเมื่อคนในท้องถิ่นสามารถทำกระบวนการดังกล่าวได้แล้ว ก็จะสามารถมองเห็นคุณค่าของชุมชนเกิดการอนุรักษ์และบูรณาการกับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาแบบยั่งยืนนี้ เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในโลกรวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาปัจจุบันในด้านต่างๆ รวมทั้งกำลังเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อความเหมาะสมในการพัฒนาระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรม

ดังนั้น **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน** คือ การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย (ที่ประชุม Globe 1990 อ้างใน ปิยพร ทาวีกุล, 2544 : 1) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้ให้นิยามไว้ทำนองเดียวกันว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริงและไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมทั้งท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย (อ้างใน ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์, 2543 : 22) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศนี้ คือ การ

พัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ต้นทุนทางธรรมชาติอย่างมีระบบและให้มีความมั่นคง ยั่งยืนและทำที่
สุดต้องคืนทุนต่อสังคม ในที่นี้ หมายถึง การให้ท้องถิ่นมีโอกาสตั้งแต่เริ่มรับรู้ ตัดสินใจมีส่วนร่วม
และได้รับประโยชน์ เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ พิจารณาทั้งในทุนธรรมชาติและ
ทุนทางสังคม

- รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้เป็นแนว
คิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ท้องถิ่นหรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผน
พัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนบนมาสู่ส่วนล่าง ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่น คือ ผู้รู้ปัญหา
และความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
อยู่ที่ความรู้ความเป็นอยู่และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมี
ส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการเรียนรู้
ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ จึงมีรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการวางแผน
การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน หลายรูปแบบ แต่ที่นิยมมี 3 รูปแบบ
(ปิยพร ทาวิกุล, 2544 : 24)

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการ
ท่องเที่ยว รูปแบบนี้รัฐจะเป็นผู้วางนโยบายและวางแผนโครงการด้วยตนเอง ประชาชนในท้องถิ่น
ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการเลย แต่จะถูกชักชวนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอน
การดำเนินโครงการจัดการท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองสำหรับวาง
แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรัฐและตัวแทนองค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมใน
การวางแผนการจัดการท่องเที่ยวนี้ แม้ว่าจะเป็นโครงการที่ริเริ่มจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่ชุมชน
ท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจและเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์
ท้องถิ่นคนให้มากที่สุด การมีส่วนร่วมรูปแบบนี้ท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวใน
การรักษาผลประโยชน์ของชุมชนคนให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ
ยั่งยืนด้วยตนเอง รูปแบบนี้ท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง
เป็นลักษณะการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ประชาชนหรือองค์กรในชุมชนสามารถวิเคราะห์และ

ตัดสินใจกับปัญหาและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ตลอดจนติดตามการประเมินผลสำเร็จของโครงการชุมชนตนเองด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ แต่ชุมชนต้องมีประสิทธิภาพสูงเช่นกัน

การศึกษาแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ ก็เพื่อจะช่วยให้เราเห็นภาพที่ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งจะสังเกตได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เราจะสังเกตได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งทางบวกและทางลบ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ, สังคม วัฒนธรรม แม้กระทั่งด้านการเมืองก็ตาม ดังนั้น การศึกษาแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้จะช่วยให้เราเข้าใจกระบวนการดำเนินกิจกรรมของชุมชน รูปแบบการดำเนินกิจกรรม ว่ามีลักษณะเช่นไร และส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างไร

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐพร แสงประดับ (2527 อ้างใน สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล, 2544 : 16) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน บ่อสร้าง อ. สันกำแพง จ.เชียงใหม่ พบว่า การท่องเที่ยวได้ทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนจากหมู่บ้านชนบท เป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะด้านลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย วิธีการดำเนินชีวิต การนำเอาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการรับเอาภาษาต่างประเทศมาใช้ในการประกอบอาชีพ

เสรี วังสไพจิตร (2534) ทำการศึกษาเรื่อง จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง จากการศึกษาวิจัยทำให้เห็นว่า ปัญหาผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นมีอยู่จริง แม้ประชาชนโดยทั่วไปจะมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ต้องระมัดระวังอนาคตด้วย ซึ่งได้เสนอทางแก้ไขปัญหา 2 ทาง คือ

1. ด้านปัญหา / ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้หมดไปโดยสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้ตระหนักถึงปัญญา และต้องบูรณาภาพการบริหาร และการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้เหมาะสม

2. ด้านของปัญหาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอุดมการณ์หรือแนวคิดต่อด้านการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องอาศัยข้อเท็จจริง คือ การให้ความรู้อย่างรอบคอบ การประชาสัมพันธ์ การสัมมนา และในการพัฒนาที่เหมาะสมต้องถือเอาความสมดุลมาเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

จิระพัฒนา หอมสุวรรณ (2534 อ้างใน ปิยพร ทาวิกุล, 2544 : 28) ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของสภาตำบลในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่งคณะกรรมการ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ประเภทการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ส่วนการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมการวางแผนแก้ปัญหาชุมชน ส่วนอุปสรรคต่อการเข้ามีส่วนร่วม คือ ระบบอุปถัมภ์ที่คณะกรรมการสภาตำบล ทำให้ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพได้

นพพร ต้อนรับ (2536) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาที่สูงเฉพาะพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จากสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทำให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมของโครงการย่อมมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชากรที่อาศัยในเขตโครงการทั้งสิ้น แต่เนื่องจากโครงการกำหนดให้ข้าราชการมีบทบาทสำคัญมากกว่าประชาชน จึงทำให้ประชาชนที่เป็นเป้าหมายของความสำเร็จไม่มีโอกาสเข้าร่วมการดำเนินการต่างๆ เท่าที่ควร การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาโอกาสการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของประชาชน พบว่า บทบาทสำคัญการดำเนินโครงการยังอยู่ที่ข้าราชการมากกว่าประชาชนที่เป็นผู้รับผลจากโครงการ การสนองตอบต่อโครงการ ต่อกิจกรรมของประชาชนมักไม่ได้รับความสนใจ นอกจากนั้นยังไม่มีกิจกรรมที่มุ่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการมากยิ่งขึ้นแต่ประการใด ดังนั้นรูปแบบการดำเนินงานของโครงการจึงมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้รับอย่างเดียว

ประทุมรัตน์ ชุตินาวิทยาคม (2541) ทำการศึกษาวิจัย บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาการเมืองของจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปได้ คือสมาชิก อบต. มีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี มีความเป็นอิสระการบริหารมากกว่าสภาตำบล และมีการบริหารการเงินการคลัง มีความรู้ความเข้าใจดี และมีการประสานงานควบคุมทุกหน่วยงานให้มีความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเชื่อว่าโครงสร้างอำนาจหน้าที่เหมาะสมดีแล้วและข้อบ่งชี้ต่างๆ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นได้ ประกอบกับ อบต.เองสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการพัฒนาได้ ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับการดำเนินกิจกรรมชุมชน อันเป็นบทบาทปัจจัยหนึ่งในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

มงคล ด้านธานินทร์ (2542 อ้างใน สมเด็จพระ จันทรห্লা, 2544 : 29) ศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบ จากการตรวจสอบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง นิเวศวิทยา สังคม และวัฒนธรรมของสังคมโลก สังคมไทย และสังคมภาคอีสาน ทำให้เรามั่นใจว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดทางเลือกหนึ่งของภาคชนบทและประเทศไทย ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้น ในการนี้เราเผชิญกับปัญหาว่ากลไกและกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรเป็นอย่างไร เพราะคนส่วนมากสนใจที่การใช้งบประมาณและสั่งการตามครรลองของระบบรวมศูนย์กลางอำนาจ เราพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลน่าจะเป็นกลไกที่เหมาะสมกับสภาพการปัจจุบัน และเห็นว่ากิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนจะเป็นกิจกรรมหลักที่ผลักดันให้กิจกรรมอื่นๆ ในองค์การบริหารส่วนตำบลเคลื่อนด้วย

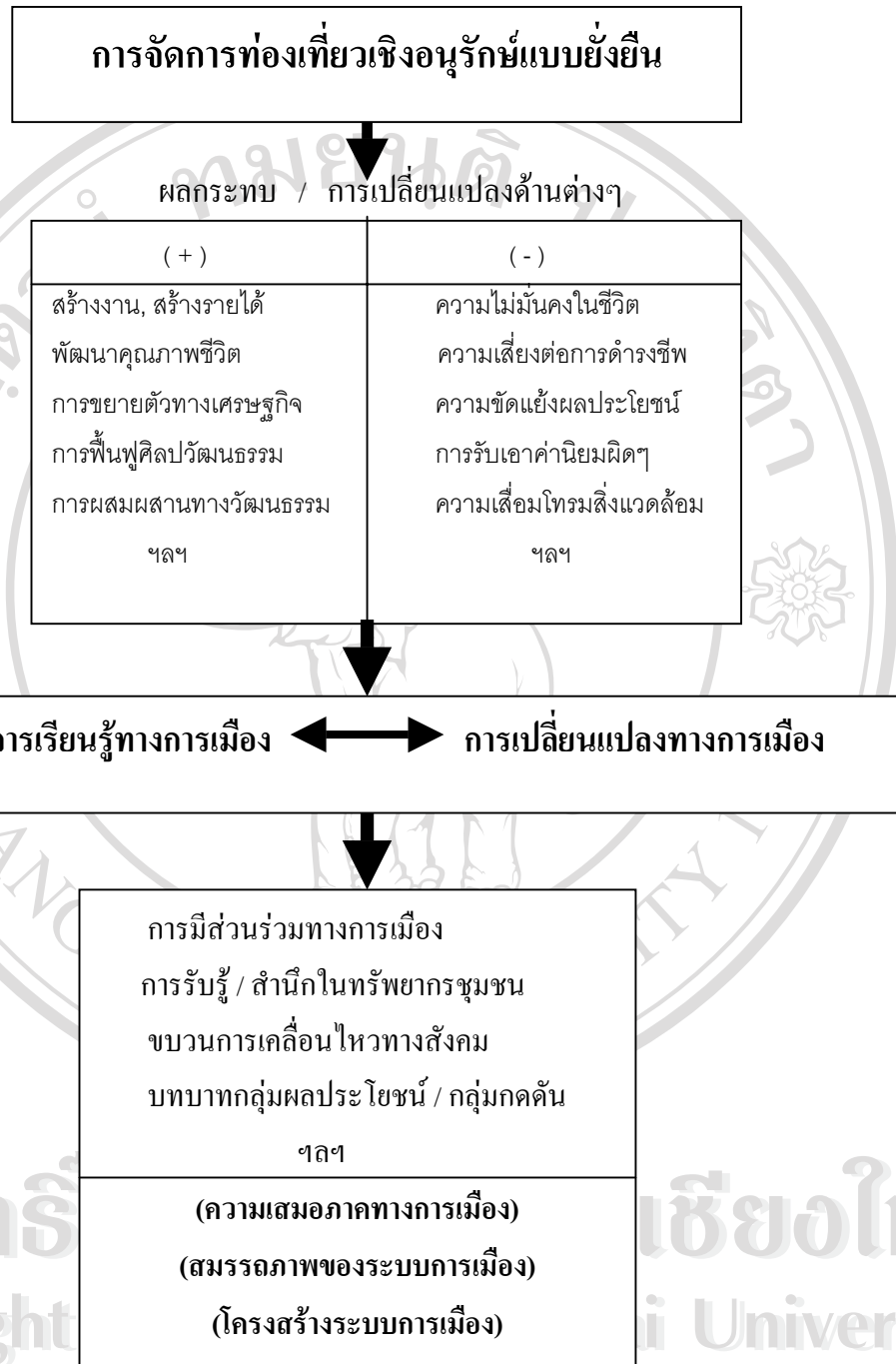
อักษร วงศ์ใหญ่ (2543) ได้ทำการศึกษาบทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้าน กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จ.ลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นของกลุ่มแม่บ้าน พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านส่วนใหญ่มีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ระดับตำบลปานกลางและมีแนวโน้มมากขึ้น ทั้งนี้บทบาทในระดับท้องถิ่นจะมากกว่าในระดับชาติเล็กน้อย มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น อาทิเช่น สมาชิกกลุ่มแม่บ้านจะมีทัศนคติที่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตยในเรื่องของการใช้พลังกลุ่มให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ตลอดจนมีลักษณะการตัดสินใจทางการเมืองที่มีคุณภาพสอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของกรอบโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมในชนบทไทย และค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงยังคงมีอิทธิพลอยู่บ้าง การแสดงบทบาททางการเมืองจึงอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น อาจเป็นเพราะกระแสการรณรงค์ปฏิรูปการเมืองการกระจายอำนาจ และความตื่นตัวทางการเมือง จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวนี้ทำให้เราทราบบทบาทการรวมกลุ่มกิจกรรมชุมชนกับบทบาททางการเมือง

ศิริวัฒนา กังวาลเลิศ (2543) ศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมกลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับรากหญ้า : กรณีการต่อต้านการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเข็ซซอน ภายใต้แนวคิด นิเวศวิทยาการเมือง และแนวคิดเศรษฐกิจศีลธรรมเป็นหลักในการศึกษาลักษณะสังคมที่มีผลต่อการรวมตัวเคลื่อนไหว, เงื่อนไขจูงใจให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มสมาชิกและเงื่อนไขภายนอกชุมชน จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านอาศัยหลักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นบรรทัดฐานในการอาศัยอยู่ร่วมกันและกำหนดบทบาทหน้าที่ในชุมชน เนื่องจากความจำเป็นเรื่องแรงงานการผลิตแบบยังชีพ และความเสี่ยงที่มักเกิดจากความอดอยากและความยากจน โดยการช่วยเหลือ

อาจมีการคาดหวังประโยชน์ตอบแทนมากกว่าความมีศีลธรรม เมื่อเกิดปัญหาขัดแย้ง ก็จะใช้วิธี
อะลุ่มอล่วยต่อกัน ความสัมพันธ์ในสังคมจึงมีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนที่เป็นเงื่อนไขของการร่วมมือ
แก้ไขปัญหามุมชน ซึ่งเงื่อนไขของใจให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมในระดับปัจเจกชนเกิดจาก
มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต ประกอบกับการได้รับ
ผลกระทบจากการจัดการทรัพยากร และการคาดหวังประโยชน์จากการเข้าร่วมมือ ส่วนเงื่อนไข
ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อขบวนการเคลื่อนไหว ได้แก่ การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน, ความ
กดดันจากระบบตลาด และการถูกจำกัดสิทธิการเข้าถึงทรัพยากร ดังนั้นทิศทางการจัดการ
ทรัพยากรของรัฐควรศึกษาให้สอดคล้องกับการดำรงวิถีชีวิตของชาวบ้าน และควรเปิดโอกาสให้
สังคมกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรตนเอง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทำให้เราเห็นได้ว่า กิจกรรมชุมชน
ต่างๆ นั้นมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
ในลักษณะของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน, กระบวนการมีส่วนร่วมการมีบทบาทในกิจกรรมเพื่อผล
ประโยชน์ทั้งปัจเจกชนและของชุมชน ซึ่งจะสะท้อนภาพของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ
สังคม และวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ทางเศรษฐกิจ, การเปลี่ยนแปลงด้านวิถี
ชีวิตหรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ข้อเสนอแนะ
และข้อค้นพบต่างๆ จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว สามารถเป็นแนวทางในการศึกษากิจกรรมการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ แม้ว่าจะไม่ใช่การส่งผล
กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยตรง แต่ก็สามารถใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยถึงผล
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากด้านต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม, การ
เปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม, บทบาทกลุ่มต่างๆ ในสังคม, ปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรม,
การรับรู้ทางการเมืองและสำนักทางสิ่งแวดล้อมและทางการเมือง หรือแม้กระทั่งกระบวนการมี
ส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการชุมชนก็ตาม ซึ่งทำให้เห็นภาพการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทาง
การเมืองชัดเจนมากขึ้น ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะใด มีทิศทางอย่างไร
ก็ตาม

2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.2 ภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบคิดการวิจัยนี้ตั้งอยู่ที่ความสำคัญของกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยมองว่า กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นชุมชน ทั้งในแง่ของการดำเนินกิจกรรมเองและแง่ของการรับผลจากการดำเนินกิจกรรม ที่ทำให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญ ซึ่งการดำเนินการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม หรือ ทำให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต, ความเสื่อมโทรมสภาพแวดล้อม, การขัดแย้งในผลประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ นี้ไปกระทบต่อชุมชนทั้งในส่วนของปัจเจกชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน กลายเป็นพลังการเคลื่อนไหวของชุมชน ไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม เคลื่อนไหวไปสู่กระบวนการทางการเมือง เช่น การกำหนดนโยบาย, การสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชน, การกำหนดโครงสร้างอำนาจและบทบาทในชุมชน, การจัดสรรผลประโยชน์, การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ฯลฯ โดยการเคลื่อนไหวเหล่านี้จะเกิดการเรียนรู้ทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน หรือสถาบันทางการเมืองก็ตาม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งอาจสังเกตได้จาก ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม, บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน, บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ / กลุ่มกดดัน, การมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจ - ชนชั้นนำในสังคม เป็นต้น โดยมีข้อสังเกตว่า การเรียนรู้ทางการเมืองนั้นอาจเกิดขึ้นไปพร้อมๆ กับการดำเนินกิจกรรมหรือพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองก็ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่กล่าวมานั้นมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในลักษณะต่างๆ ตามแนวคิดทฤษฎีทั้งเรื่องความเสมอภาคทางการเมือง, สมรรถภาพของระบบการเมืองและการแบ่งโครงสร้างของระบบการเมือง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้กรอบคิดการวิจัยนี้เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองว่ามีลักษณะอย่างไร มีทิศทางเช่นไร

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้แบ่งแนวทางการศึกษาวิจัย เป็น 2 แนวทาง คือ

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมแนวทาง ความคิด ทฤษฎี ข้อมูล ต่างๆ จากหนังสือ, ตำรา, วิทยานิพนธ์, เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

2. การวิจัยภาคสนาม เป็นการศึกษาค้นคว้า ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรตัวอย่าง รวมทั้งใช้การสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อศึกษาพฤติกรรม และสภาพแวดล้อมประกอบในการศึกษาวิจัย

3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ หมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอ แม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เพราะว่า หมู่บ้านแม่กำปองมีกิจกรรมชุมชน คือ กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ซึ่งมีรูปแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ เพราะเกิดความคิดริเริ่มมาจากชุมชนเอง โดยมีหน่วยงานรัฐต่างๆ คอยสนับสนุน เป็นไปตามหลักการปกครองท้องถิ่นปัจจุบัน ซึ่งเริ่มเห็นผลกระทบที่เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ หลายๆ ด้าน และได้เกิดโครงการหารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ประกอบกับโครงสร้างชุมชนมีความหลากหลายในกลุ่มต่างๆ แม้จะเป็นกลุ่มเล็ก ไม่เป็นทางการ มีโครงสร้างแบบหลวมๆ แต่ก็ได้เริ่มมีบทบาทมากขึ้น แม้ว่าบางส่วนจะเริ่มต้นเน้นไปทางด้านเศรษฐกิจก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในนโยบาย และยังมีแนวโน้มในการพัฒนาไปด้านอื่นๆ ได้ อีกทั้งกระบวนการต่างๆ ที่ผ่านมา มีการเรียนรู้ทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น กลุ่มองค์กรหน่วยงานรัฐ, กลุ่มอาชีพในชุมชน, นักท่องเที่ยว เป็นต้น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นภาพชัดเจนในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

3.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาไม่กว้างนัก มีประชากรทั้งหมด 418 คน ซึ่งเป็นประชากรที่อยู่ในช่วงทำงาน (20-59 ปี) จำนวน 256 คน ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเล็กๆ แบ่งเป็นปึกหรือปาง ผู้วิจัยจึงได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน	จำนวน	5	คน
2. กลุ่มชาวบ้าน	จำนวน	12	คน

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มชาวบ้านแบ่งตามกลุ่มบ้าน (ปาง)

กลุ่มบ้าน	จำนวน (คน)
ปางนอก	2
ปางกลาง	2
ปางขอน	2
ปางโตน	2
ปางใน 1	2
ปางใน 2	2
รวม	12

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วยรายละเอียด 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป สอดถามเกี่ยวกับ

- ชื่อ - สกุล
- อายุ
- อาชีพ / รายได้
- ที่อยู่

จ. กลุ่มคนที่สังกัด / ตำแหน่ง / ระยะเวลาที่สังกัด

ฉ. ปัจจัยส่วนตัวและประสบการณ์อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนข้อคำถามที่จะนำมาอธิบายผลการศึกษาวิจัยในการวิจัย 3 ประการ คือ

ประการแรก ทำให้ทราบการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนว่ามีรูปแบบเช่นไร และประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมอะไรบ้าง ตั้งแต่การตัดสินใจจัดกิจกรรม, การดำเนินกิจกรรม, การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรม และการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินกิจกรรม

ประการที่สอง ทำให้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินกิจกรรม เพื่อเป็นปัจจัยในการศึกษาใช้ประกอบการอธิบายการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น

ประการที่สาม ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายหลังการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ซึ่งอาจสะท้อนภาพออกมาหลายอย่าง เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การรวมกลุ่มผลประโยชน์, บทบาทกลุ่มในชุมชน, การเคลื่อนไหวทางสังคม ฯลฯ อันจะใช้วิเคราะห์และอธิบายภาพการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเด็น ความเสมอภาคทางการเมือง, สมรรถภาพของระบบการเมืองและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบการเมือง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เชิงอรรถาธิบาย พรรณนาความจากเอกสารและข้อมูลการวิจัยภาคสนาม โดยมีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง, แนวคิดการเรียนรู้ทางการเมือง, แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

บทที่ 4

กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปอง

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้แบ่งเนื้อหาสาระเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ด้วยกัน

ส่วนที่หนึ่ง จะเป็นส่วนข้อมูลทั่วไปของบ้านแม่กำปองซึ่งจะกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพต่างๆ ของพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะที่ตั้ง - อาณาเขตลักษณะภูมิประเทศ / ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างประชากร ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านแม่กำปอง ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งลักษณะทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยพื้นที่ดังกล่าว

ส่วนที่สอง จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปอง ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของกิจกรรม วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดกิจกรรม สถานที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชน รวมทั้งแผนงานและการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา เพื่อเป็นข้อมูลในการอธิบายประวัติความเป็นมาและลักษณะการดำเนินกิจกรรม

4.1 ข้อมูลทั่วไปบ้านแม่กำปอง

4.1.1 ที่ตั้ง - อาณาเขต

บ้านแม่กำปอง มีที่ตั้งไม่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนัก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกในหมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ สามารถเดินทางเพื่อเข้าถึงหมู่บ้านได้โดยรถยนต์และรถจักรยานยนต์อย่างสะดวก บนเส้นทางสองทางหลัก คือ สายเชียงใหม่ - สันกำแพง และ สายเชียงใหม่ - ดอยสะเก็ด ซึ่งมีระยะทางห่างประมาณ 50 กิโลเมตร

พื้นที่บ้านแม่กำปอง มีพื้นที่ทั้งหมดกว่าสองพันไร่ ซึ่งซ้อนทับกันพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน อีกทั้งยังเป็นจุดกำเนิดของแม่น้ำลำธาร จึงเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุ์ไม้หายากนานาชนิด ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปจึงมีความสวยงาม เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

ส่วนอาณาเขตของบ้านแม่กำปองมีพื้นที่ติดต่อกับ (พรมมินทร์ พวงมาลาและคณะ, 2545 : 2)

ดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตบ้านแม่ลาหย หมู่ที่ 2 ต.ห้วยแก้ว กิ่ง อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านแม่รวม หมู่ที่ 1 ต.ห้วยแก้ว กิ่ง อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านธารทอง หมู่ที่ 8 ต.ห้วยแก้ว กิ่ง อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

จะสังเกตเห็นได้ว่า พื้นที่บ้านแม่กำปองนี้เป็นพื้นที่ด้านในสุดของตำบลห้วยแก้ว ซึ่งมีทางออกติดต่อทางเดียว คือ ด้านทิศตะวันออก ติดต่อกับเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ดังแผนภาพที่ 3) ซึ่งยังเป็นเส้นทางที่ลำบากต่อการเดินทาง ดังนั้นบ้านแม่กำปองจึงต้องเข้าออกทางเดียวเป็นหลัก คือ ผ่านเส้นทางบ้านห้วยแก้ว และบ้านธารทอง ดังนั้น แม้ว่าจะมีระยะทางไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนัก แต่การพัฒนาความเจริญต่างๆ ก็อาจล่าช้าไปบ้างเพราะต้องผ่านหมู่บ้านห้วยแก้ว หมู่บ้านธารทอง ซึ่งเป็นทางผ่านก่อนจะมาถึงบ้านแม่กำปอง แต่ในทางกลับกัน การมีพื้นที่เข้าออกจำกัดนี้ ทำให้ง่ายต่อการควบคุมดูแลของบ้านแม่กำปอง จึงไม่ค่อยเกิดปัญหาจากการบุกรุกของบุคคลภายนอก

จากการสังเกตการณ์ โดยภาพรวมแล้ว จุดเด่นของที่ตั้ง อาณาเขต ของพื้นที่บ้านแม่กำปอง จัดว่าเป็นพื้นที่ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และมีระยะทางไม่ห่างไกลความเจริญมากนัก สามารถเดินทางเข้าถึงได้ง่าย แม้ว่าจะมีเส้นทางเข้าออกโดยสะดวกได้เพียงเส้นทางเดียว แต่การเข้าออกได้เส้นทางเดียวก็ช่วยให้การควบคุมดูแลปัญหาจากการบุกรุกของบุคคลภายนอกมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งกำลังเป็นกระแสที่นิยมของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในสังคมปัจจุบัน ส่วนจุดอ่อนของที่ตั้ง และอาณาเขตในพื้นที่นี้ ก็คือ เป็นพื้นที่ด้านในสุดของตำบลห้วยแก้ว ดังนั้นการพัฒนาหรือการกระจายความเจริญ เช่น สาธารณูปโภค ถนนหนทาง จำเป็นต้องอาศัยบ้านห้วยแก้ว และบ้านธารทอง ที่เป็นเส้นทางผ่านเข้าหมู่บ้านก่อนจะมาถึง ดังนั้นจึงอาจมีความล่าช้าไปบ้าง แต่ก็มิได้เป็นอุปสรรคมากนัก เพราะเส้นทางคมนาคมในปัจจุบันสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านยังมีองค์กรภายนอกท้องถิ่นหลายส่วนที่ให้การสนับสนุนซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ภาพที่ 4.1 ภาพแสดงที่ตั้งบ้านแม่กำปอง

ที่มา : พรหมินทร์ พวงมาลาและคณะ, 2545 หน้า 1

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ / ภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศบ้านแม่กำปอง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตภูเขาและเนินเขา ที่มีลักษณะสูงชัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นและป่าดิบแล้งตามความสูงชันของพื้นที่ ซ้อนทับกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทำให้มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด รวมทั้งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธาร ซึ่งประชากรจะตั้งถิ่นฐานอยู่ตามเนินเขาที่มีลำธารไหลผ่าน โดยมีการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติโดยหน่วยงานของรัฐและชุมชน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงมีความสมบูรณ์และมีความสวยงาม เป็นภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยว

ลักษณะภูมิอากาศเนื่องจากเป็นพื้นที่สูงในหุบเขา ทำให้สภาพภูมิอากาศมีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูฝนกับฤดูหนาว พันธุ์พืชที่เหมาะสมกับการทำการเกษตร คือ สวนเมืองและกาแฟ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน อากาศโดยรวมมีสภาพอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี ในช่วงฤดูหนาวอุณหภูมิลด

ต่ำลงเหลือเพียง 10 องศาเซลเซียส มีหมอกสวยงาม สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปจึงเหมาะสมกับลักษณะการท่องเที่ยว

4.1.3 ประชากร

ประชากรบ้านแม่กำปองตั้งถิ่นฐานตามแบบโบราณ คือ มีลักษณะเป็นเครือญาติที่ตั้งบ้านเรือนใกล้ๆ กัน อยู่ตามที่ราบเนินเขาใกล้แม่น้ำลำห้วยเป็นหย่อมหรือกลุ่ม ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า ป๊อกหรือปาง มีทั้งหมด 6 ปาง รวม 128 หลังคาเรือน มีจำนวนแจกแจงได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนครัวเรือนแบ่งตามกลุ่มบ้าน (ปาง)

กลุ่มบ้าน (ป๊อก / ปาง)	จำนวนหลังคาเรือน
ปางนอก	30
ปางกลาง	19
ปางขอน	19
ปางโตน	15
ปางใน 1	9
ปางใน 2	36
รวม	128

ที่มา : พรหมินทร์ พวงมาลาและคณะ, 2545 หน้า 3

ประชากรในตำบลห้วยแก้ว จะเป็นชาวพื้นราบที่อพยพมาจากอำเภอคอยสะเก็ดเพื่อมาหาที่ทำกิน และตั้งถิ่นฐานจากบ้านห้วยแก้ว บ้านธารทอง เรื่อยมาจนถึงบ้านแม่กำปอง เมื่อมาทำการเกษตรสวนเมืองได้ผลกำไรดี ญาติพี่น้องจึงอพยพตามกันมาทำให้จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่บ้านแม่กำปองเป็นพื้นที่ด้านในสุด จึงก่อตั้งได้ไม่นาน เพียง 100 กว่าปี เป็นรุ่นที่สองของช่วงอายุคน ดังนั้นจำนวนประชากรของบ้านแม่กำปองจึงมีจำนวนไม่มาก คือ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 418 คน เป็นชาย 216 คน เป็นหญิง 202 คน สามารถจำแนกได้ตามอายุ ดังตารางที่

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากรชายและหญิง จำแนกตามอายุ

กลุ่มอายุ (ปี)	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
0 – 4	8	9	17
5 – 9	14	18	32
10 – 14	14	16	30
15 – 19	20	11	31
20 – 24	7	17	24
25 – 29	11	12	23
30 – 34	17	9	26
35 – 39	23	23	46
40 – 44	33	30	63
45 – 49	29	18	47
50 – 54	9	9	18
55 – 59	12	6	18
60 – 64	5	6	11
65 – 69	6	6	12
70 – 74	5	10	15
75 – 79	2	1	3
80 ปีขึ้นไป	1	1	2
รวม	216	202	418

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ที่มา : สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ, 2544 หน้า 42 แก้ไขเพิ่มเติม

จาก พรหมมินทร์ พวงมาลาและคณะ, 2545 หน้า 2

4.1.4 ประวัติการตั้งถิ่นฐานของบ้านแม่กำปอง

ในตำบลห้วยแก้วนี้ ประชากรส่วนใหญ่เป็นประชากรที่อพยพมาจากอำเภอดอยสะเก็ด เพื่อมาหาพื้นที่ทำกิน โดยได้ยึดอาชีพที่เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ คือ การทำเกษตรสวนเมือง ซึ่งเป็นพืชที่ได้รับความนิยมในตลาดและสามารถเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ลักษณะหุบเขาสูงที่ตรงกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ดังกล่าว โดยได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้งบ้านห้วยแก้ว บ้านธารทองและบ้านแม่กำปอง ทำให้ประชากรในพื้นที่นี้จึงเป็นประชากรชาวล้านนาล้วนๆ ไม่มีเชื้อชาติอื่นมาปน

การทำเกษตรสวนเมืองในพื้นที่นี้ไม่ต้องลงทุนด้านตัวเงิน แต่ใช้การลงทุนด้านแรงงาน จึงสามารถสร้างรายได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการอพยพของแรงงานที่เป็นญาติพี่น้องกันจากดอยสะเก็ดเข้ามายังพื้นที่ตำบลห้วยแก้ว โดยตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ แต่ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่บ้านแม่กำปอง ที่อยู่ค้ำในสุดของเส้นทางและไม่มีทางเข้าออกที่สะดวก ดังนั้น ประชากรจึงตั้งถิ่นฐานอยู่ในบ้านห้วยแก้วและบ้านธารทองมากกว่า ทำให้บ้านแม่กำปองจึงเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีจำนวนประชากรไม่มาก อาศัยอยู่ตามลำห้วยเป็นกลุ่มบ้านเรียกว่า ปีกหรือปาง (ดูรายละเอียดใน 4.1.3 หน้า 39 - 40) ก่อตั้งขึ้นประมาณ 100 กว่าปี โดยตั้งขึ้นเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2457 เรียกชื่อหมู่บ้านตามดอกไม้และแม่น้ำ ซึ่งในสมัยก่อนมีดอกไม้ชนิดหนึ่งมีลักษณะดอกเล็กสีเหลืองแดงขึ้นอยู่ตามริมแม่น้ำลำห้วย เรียกกันว่า “ดอกกำปอง” จึงเรียกชื่อรวมดอกไม้กับแม่น้ำ เป็น “บ้านแม่กำปอง”

ชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปเรียบง่ายไม่แตกต่างจากสังคมพื้นราบมากนัก แต่มีลักษณะเด่นที่ยังคงอยู่ คือ มีระบบความสัมพันธ์ในชุมชนแบบเครือญาติ เป็นลักษณะของการช่วยเหลือดูแลกันภายในชุมชน เนื่องจากประชากรในหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องที่อพยพมาจากดอยสะเก็ดด้วยกันและด้วยระยะเวลาก่อตั้งหมู่บ้านเพียง 100 กว่าปี ซึ่งเป็นเวลาช่วงที่ 2 ของอายุคนเท่านั้น ความใกล้ชิดของระบบความสัมพันธ์ในชุมชนจึงยังมีความแน่นแฟ้นและมีความสำคัญต่อการจัดการโครงสร้างต่างๆ ในชุมชน โดยจะเป็นลักษณะของระบบเครือญาติที่ให้ความช่วยเหลือกันกลายเป็นลักษณะเด่นของชุมชน ประกอบโครงสร้างประชากรที่มีจำนวนไม่มากนักทำให้ง่ายต่อการควบคุมให้อยู่ในระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมชุมชน โดยยังไม่ต้องมีกฎเกณฑ์จากสังคมภายนอกมาบังคับใช้

ในด้านความเชื่อ ชาวบ้านแม่กำปองจะนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งในหมู่บ้านมีศูนย์รวมจิตใจเพียงแห่งเดียว คือ วัดแม่กำปอง ทำให้วัดและพระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินกิจการงานต่างๆ ของชุมชน ทั้งสถานที่ดำเนินการและการจงใจดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นประเพณี งานบุญ

หรือกิจการอื่นๆ ภายในชุมชน ทำให้กิจการงานต่างๆ ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านด้วยดีมาโดยตลอด

การดูแลกิจการงานต่างๆ ของชุมชน เริ่มแรกเดิมที่จะให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนเป็นหลัก ทั้งการจัดการชุมชน การจัดการผลประโยชน์ต่างๆ หรือการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางศาสนา ผู้นำเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ซึ่งชาวบ้านเห็นว่ามีคุณธรรมและเป็นที่ยอมรับดีแล้ว แต่ต่อมาบทบาทขององค์กรภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนในการจัดการชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะป็นหน่วยจัดการต้นน้ำแม่อน-แม่ลาย , โครงการหลวง , กรมส่งเสริมสหกรณ์ , กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ ทำให้การจัดการชุมชนมีรูปแบบเป็นทางการมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดการภายใต้กลุ่มสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำของชุมชน ที่มีกฎ ระเบียบ ชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่ให้อำนาจและความสำคัญอยู่ที่ผู้นำชุมชนในการจัดการดูแล

การจัดการภายใต้ระบบสหกรณ์ของชุมชนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจนสามารถจัดการดูแลในหลายๆ เรื่องของชุมชน ตัวอย่างเช่น สาธารณูปโภคของชุมชน , สวัสดิการชุมชน รวมทั้งความพยายามในการจัดการทรัพยากรชุมชน ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนด้วย ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

4.1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านแม่กำปอง 100% มีอาชีพอยู่ในภาคการเกษตรเป็นอาชีพหลัก โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนเมี่ยงและสวนกาแฟเป็นรายได้หลัก เพราะมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม ลักษณะการลงทุนนั้น สวนเมี่ยงจะไม่ต้องลงทุนเป็นต้นทุน แต่จะลงทุนเป็นแรงงานทั้งหมด ส่วนสวนกาแฟนั้นต้องมีการลงทุนเป็นต้นกล้าและปุ๋ยกับแรงงานด้วย ซึ่งมีหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุน คือ หน่วยงานโครงการหลวง ส่วนรายได้เสริมอื่นๆ ได้แก่ การปลูกกล้วย กระทบกรก การเก็บของป่า ตลอดจนการแปรรูปอาหารต่างๆ เช่น ทำกล้วยฉาบ มันฉาบหรือกล้วยตาก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาชีพจากการทำหัตถกรรมพื้นบ้านขายในชุมชนตัวเองและชุมชนข้างเคียง ทำให้มีรายได้ของประชากรเฉลี่ยประมาณ 36,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี จัดอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งทำให้มีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีพ (สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ, 2544 : 43)

ปัญหาด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันเท่าที่สังเกตเห็นได้ คือ เรื่องราคาผลผลิตเมื่อเทียบกับต้นทุนแรงงานที่ลงทุนไปนับว่ายังไม่คุ้มทุนเพราะการกำหนดราคาขึ้นกับพ่อค้าคนกลางและจำนวนผู้บริโภคเมี่ยงก็เริ่มลดลงด้วย ประกอบกับความเจริญ ไฟฟ้า ถนนหนทางดีขึ้น ความต้องการบริโภค

เครื่องอำนวยความสะดวก สินค้าฟุ่มเฟือยของชาวบ้านมีมากขึ้นและยังต้องส่งให้บุตรหลานรับการศึกษาในเมืองเชียงใหม่ ทำให้ค่าใช้จ่ายครอบครัวเพิ่มมากขึ้น รายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีการกู้ยืมมากขึ้นและมีภาระหนี้สินมากขึ้นด้วย

4.1.6 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

- **การศึกษา** : หมู่บ้านแม่กำปองมีโรงเรียนสังกัดประถมศึกษา 1 แห่ง เป็นการศึกษาในระบบ เปิดทำการสอนตั้งแต่อนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนประมาณ 60 คนและครูผู้สอน 6 คน นักการภารโรง 1 คน เมื่อจบการศึกษาแล้วผู้ที่สนใจจะไปศึกษาต่อจากศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนและสถานศึกษาอื่นภายนอกหมู่บ้าน โดยสรุปแล้วมีประชากรจบการศึกษาต่างๆ ดังนี้ (สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ, 2544 : 44)

จบประถมศึกษา	จำนวน	335 คน	ร้อยละ	80
จบมัธยมศึกษา	จำนวน	71 คน	ร้อยละ	17
จบอนุปริญา	จำนวน	8 คน	ร้อยละ	2
จบปริญญาตรี	จำนวน	4 คน	ร้อยละ	1

- **การสาธารณสุขและสาธารณสุขปโภค** : การพัฒนาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้านแม่กำปองนับว่ามีการพัฒนาสาธารณสุขและสาธารณสุขปโภคได้เร็วมากหลังจากมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานให้การส่งเสริม ในหมู่บ้านแม่กำปองไม่มีสถานอนามัย แต่มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คอยดูแล รวมทั้งมีกลุ่มสมุนไพรรวม (หมอเมือง) ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชมรมสมุนไพรรจังหวัดเชียงใหม่ ที่สามารถรักษาโรคเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งจากการสังเกตการณ์พบว่า กลุ่มอาสาสมัครและกลุ่มสมุนไพรรของบ้านแม่กำปองมีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการรวมตัวไม่เพียงแต่กิจกรรมของกลุ่มตนเองเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงความสามัคคีในกิจกรรมอื่นๆ ด้วย ส่วนในด้านการสาธารณสุขปโภคได้มีการใช้พลังงานไฟฟ้าพลังน้ำเป็นกระแสแจกจ่ายไฟฟ้าให้ทุกครัวเรือน ซึ่งตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์การไฟฟ้าพลังน้ำเพื่อจัดการบริหารงาน, มีการใช้น้ำประปาภูเขามาใช้ทั่วทั้งหมู่บ้าน, มีการสร้างเตาเผาขยะประจำปางบ้านต่างๆ และมีการรณรงค์ให้ทุกหลังคาเรือนมีส่วนร่วมใช้ครบทุกหลังคาเรือน ซึ่งถือว่ามีความร่วมมือจากองค์กรภายนอกเป็นอย่างดีทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการอย่างรวดเร็ว

-วัฒนธรรมและประเพณี ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ : ชาวบ้านทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด โดยเชื่อว่าการทำบุญ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การทำประโยชน์ให้ผู้อื่น ให้สังคมในช่วงที่ตนมีชีวิตอยู่จะส่งผลให้ตัวเองได้รับความสุขความสบาย มั่งมีทรัพย์สินเงินทองในชาติหน้า ประกอบกับลักษณะชุมชนเป็นสังคมนับถือ ชาวบ้านเป็นชาวพื้นเมืองไม่มีชาวเขาเจ็บบน จึงมีวิถีความเป็นอยู่อย่างชาวเหนือ มีความเป็นอยู่อย่างเครือญาติ ทำให้ยังคงมีประเพณีสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ พิธีงานบุญต่างๆ เช่น การขึ้นบ้านใหม่, การแต่งงาน, การทำบุญศพ รวมทั้งประเพณีวันสำคัญทางศาสนา การถวายทาน ตันเงินเดือนยี่เป็ง, ทานสลากภัต, การทอดผ้าป่า, ถวายผ้ากฐินและงานปอยหลวงต่างๆ ส่วนในเรื่องการเคารพนับถือ ยังเป็นระบบอาวุโส คือ ผู้น้อยจะเคารพนับถือผู้ใหญ่ และทุกคนจะนับถือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว สังเกตได้จากวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่เมือง, วันเข้าพรรษา, วันออกพรรษา ฯลฯ ลูกหลานก็จะพากันไปทำบุญถวายทานไปหาดวงวิญญาณของบรรพบุรุษตนเอง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญเคารพนับถือต่อผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และครูอาจารย์ในท้องถิ่น (พรมมินทร์ พวงมาลาและคณะ, 2545 : 4)

ชุมชนบ้านแม่กำปองเป็นชุมชนเล็กๆ ประชากรส่วนใหญ่ยังคงเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ รู้จักคุ้นเคยกันดี ทำให้การดำเนินภารกิจการทำงานสำคัญต่างๆ ชุมชนเป็นไปได้อย่างดีตลอดมา โดยมีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือ ความเจริญด้านวัตถุที่ขยายตัวเข้ามาในชุมชน ทำให้มีแนวโน้มปัญหาตามมาหลายอย่าง เช่น การส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในเมืองทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมไม่ดีงามของวัยรุ่นตามมาด้วย อีกทั้งการศึกษาต่อดังกล่าวยังทำให้เกิดภาวะการละทิ้งอาชีพดั้งเดิมของชุมชน เคลื่อนย้ายแรงงานสู่อาชีพใหม่ ทำให้ภายในชุมชนขาดแรงงานและผู้สืบทอดอาชีพและการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนด้วย

4.1.7 ลักษณะทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

- การปกครองในชุมชน : เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานในชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่มบ้าน (ปาง) ดังนั้นจึงมีการปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน คือ พ่อหลวงพรมมินทร์ พวงมาลา กำกับดูแลความสงบเรียบร้อย เป็นผู้นำในการพัฒนาความเจริญของหมู่บ้านทั้งหมด และมีตัวแทนเป็น

หัวหน้า กลุ่มบ้าน ๆ ละ 1 คน คอยบริหารจัดการกันเองรวมทั้งเป็นตัวแทนประสานงาน ร่วมกับ ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พระสงฆ์และครูอาจารย์เป็นผู้ให้การสนับสนุน

- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน : มีระบบความสัมพันธ์แบบดั้งเดิม กล่าวคือ ยังคงใช้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ เพราะเป็นชุมชนที่อพยพ มาตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยกัน ซึ่งจะมีการช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ในระหว่างเครือญาติตามปกติ ในส่วน ของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนนั้น เป็นลักษณะของระบบกลุ่มช่วยเหลือกัน คือ มีการจัดตั้งกลุ่ม ต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทางอาชีพหวังผลทางเศรษฐกิจ, กลุ่มอายุหวังผลทางสังคม วัฒนธรรมหรือกลุ่มทางสังคมอื่นๆ แต่ก็ยังใช้ระบบเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- การจัดการความสัมพันธ์และการจัดการกลุ่ม : ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ชี้ให้เห็นถึงความ สำคัญของการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ และเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีสนใจมีการรวมกลุ่มกัน ให้มีการคัดเลือก ประธานกลุ่มและตำแหน่งต่างๆ ของแต่ละกลุ่ม หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มมีการวางแผนการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มต่อไป โดยมีผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์และอาจารย์คอยให้การสนับสนุน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาบุคคลให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบและรู้จักการเสียสละการทำงานเพื่อ ชุมชนมากขึ้น และเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสต่อรอง ขอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกชุมชนได้ดีขึ้น รวมทั้งมีรายได้นำมาพัฒนาครอบครัว กลุ่มของตนเอง และชุมชนด้วย ปัญหาที่ สำคัญของการจัดกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้ คือ สมาชิกยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเองเท่าที่ควร โดยมีการหวังผลเพื่อประโยชน์ส่วนตนมากกว่าการมองเห็นผลประโยชน์ส่วนรวม และการจัดการภายใน กลุ่มยังไม่เป็นกฎระเบียบเรียบร้อย เพราะสมาชิกยังไม่เห็นความสำคัญมากนัก การดำเนินกิจกรรม จึงไม่ค่อยมีกิจกรรมและขาดความต่อเนื่อง

- ระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ชุมชน : ในหมู่บ้านแม่กำปอง ได้ช่วยกันกำหนด ระเบียบ ข้อปฏิบัติของชุมชน หลาย ๆ ประการ (พรมมินทร์ พวงมาลาและคณะ, 2545 : 5) กล่าวคือ

1) การลงแขกช่วยเหลือการทำงานที่เป็นสาธารณะของหมู่บ้าน ทุกหลังคาเรือนต้องถือเป็น หน้าที่ที่ต้องมาช่วยกันทำงานให้แก่งานสาธารณะของหมู่บ้าน หากไม่มาก็จะต้องถูกปรับหรือคดีให้ ความช่วยเหลือใดๆ แก่ผู้นั้น

2) สมาชิกผู้ใช้ไฟฟ้าพลังน้ำ ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้ไฟฟ้า ทุกหลังคาเรือนและมีหน้าที่ช่วยกันทำนุบำรุงดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ

3) การใช้ประโยชน์จากไม้ในป่า ไม่ให้มีการเลื่อยไม้ขาย การเลื่อยไม้เพื่อสร้างบ้านของตนเอง จะต้องได้รับการอนุญาตจากกรรมการของหมู่บ้านเสียก่อนเท่านั้น และไม่อนุญาตสร้างบ้านเพื่อการจำหน่าย

4) พุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของทุกคนทุกหลังคาเรือนจะต้องช่วยกันทำนุบำรุงรักษา

- **การจัดการความขัดแย้งชุมชน** : เนื่องจากชุมชนแม่กำปองมีการอพยพย้ายมาตั้งถิ่นฐานในแบบเครือญาติกัน ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีความขัดแย้งกันเท่าไรนัก ความขัดแย้งภายในชุมชนนั้นเป็นเรื่องเล็กๆ น้อย หรือเป็นคดีทางแพ่ง ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดูแลไกล่เกลี่ยหากไม่ยอมความกันหรือหากเป็นคดีอาญาร้ายแรงก็ต้องส่งให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย แต่ถ้าหากเป็นการประทุพติศิระเบียบ ข้อกำหนด ของหมู่บ้าน ก็จะต้องถูกลงโทษตามข้อตกลงของเรื่องนั้นๆ

4.2 กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปองนั้นสามารถวิเคราะห์เหตุผลหลักๆ ได้ 2 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก หมู่บ้านแม่กำปองตั้งอยู่บนภูเขาและเนินเขาที่มีความสูง มีระบบนิเวศแบบป่าไม้เขตร้อน จึงมีพืชพรรณหลากหลายและเป็นหมู่บ้านที่ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีทิวทัศน์สวยงามและมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมาก เช่น น้ำตกแม่กำปอง จุดชมวิวิทิวทัศน์พันธุ์พืชและสมุนไพรหายากต่างๆ ฯลฯ ประกอบกับมีระยะทางไม่ไกลกับตัวเมืองเชียงใหม่มากนักและสามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย ทำให้หมู่บ้านแม่กำปองนั้นเริ่มมีนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศพากันเข้ามาเที่ยวพักผ่อนชมธรรมชาติของหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การเข้ามาท่องเที่ยวชมธรรมชาติของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ไม่ได้มีการจัดการดูแลที่ดี ดังนั้นจึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหามลภาวะจากขยะที่ติดตัวมากับนักท่องเที่ยว, ปัญหาการทำลายธรรมชาติระบบนิเวศ ต้นพืชถูกเหยียบย่ำทำลาย หรือแม้กระทั่งปัญหาการ หลังไหลของวัฒนธรรมภายนอกหมู่บ้านเข้ามาในหมู่บ้านมากมายหลายอย่าง ซึ่งจำเป็นต้องมีรูปแบบการ

จัดการท่องเที่ยวที่เป็นระบบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน จึงนำไปสู่แนวคิดการจัดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนโดยชุมชน

ประการที่สอง เป็นประเด็นทางเศรษฐกิจ เนื่องจากหมู่บ้านแม่กำปองประชากรมีรายได้หลักจากการทำเกษตรกรรม คือ การเก็บและแปรรูปใบเมี่ยงขาย เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมากว่า 100 ปี แล้ว แต่ปัจจุบันราคาเมี่ยงกลับลดลง และพฤติกรรมของผู้บริโภคเมี่ยงก็ลดน้อยลงด้วย ประกอบกับรายจ่ายแต่ละครัวเรือนเริ่มสูงขึ้นจากการขยายความเจริญของเทคโนโลยีและการบริโภคนิยมต่างๆ จึงเกิดเป็นปัญหาหนี้สินและความยากจน จำเป็นต้องหาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ในการช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว เมื่อมีทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบกับการมีปัญหาในการจัดการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจึงเกิดขึ้นเพื่อรองรับการแก้ปัญหาการจัดการควบคุมดูแลนักท่องเที่ยวและเป็นการสร้างเสริมรายได้อย่างเป็นระบบ โดยการเปิดเป็นหมู่บ้านให้บริการแบบโฮมสเตย์ และการสร้างกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มจักสาน, กลุ่มตีเหล็ก, กลุ่มแม่บ้าน (แปรรูปอาหาร) เป็นต้น

ด้วยเหตุผลจากประการข้างต้น ผู้นำชุมชน คือ พ่อหลวงพรมมินทร์ พวงมาลาและแกนนำของบ้านแม่กำปองเกิดความตระหนักถึงปัญหา และพยายามหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยค้นคว้าจากหนังสือและปรึกษาจากผู้รู้หลายๆ ท่าน กลายเป็นที่มาของการเกิดแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนอย่างไม่เป็นทางการ โดยจัดประชุมแกนนำ ค้นคว้าหาวิธีการ เริ่มทดลอง จนได้จัดตั้งเป็นทางการเปิดเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนในปี พ.ศ. 2542 ภายใต้อาณัติสนับสนุนของหลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็น กรมส่งเสริมสหกรณ์, หน่วยงานพัฒนากร กิ่งอำเภอแม่ออน, องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคและกลุ่มชาวบ้านและองค์กรภายในชุมชนต่างๆ

4.2.2 วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดกิจกรรม

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของหมู่บ้านแม่กำปอง พบว่า วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดหวังจากการจัดกิจกรรมมาของชุมชน นอกจากจะเป็นการหารูปแบบ แนวทาง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแล้ว ยังหวังผลเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนและใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

4.2.3 แหล่งท่องเที่ยวชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สภาพธรรมชาติที่น่าสนใจของหมู่บ้านแม่กำปองมีหลายแห่ง เนื่องจากหมู่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 3,500 ไร่ บางส่วนอยู่ในเขตอนุรักษ์ต้นน้ำแม่ออน-แม่ลาย แวดล้อมด้วยป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์และทิวเขาสลับซับซ้อน ซึ่งมีทิวทัศน์สวยงาม มีอากาศหนาวเย็น อุณหภูมิเฉลี่ย 18 องศาเซลเซียส ตลอดทั้งปี ทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย ทั้งในเขตชุมชนเองและเขตบริเวณใกล้เคียง (สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ, 2544 : 45-46) อาทิ เช่น

- น้ำตกแม่กำปอง เป็นน้ำตกสูง 7 ชั้น ระยะทางกว่า 100 เมตร เกิดจากลำน้ำฮากไม้ไหลลง แต่แต่ละชั้นสวยงามแตกต่างกันไป

- ฝาน้ำลอด เป็นความแปลกของธรรมชาติที่ลำธารแม่กำปองไหลลอดผ่านก้อนหินผาใหญ่หายไประดับหนึ่งและโผล่ออกมาอีกด้านหนึ่ง สวยงามน่าอัศจรรย์ อยู่กิโลเมตรที่ 46

- สวนหินงาม อยู่ห่างจากฝาน้ำลอดประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นบริเวณที่มีลานหินจำนวนมากอยู่ระกระจะ คล้ายเป็นสวนหิน เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม

2) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณีของชุมชน การศึกษาวิถีชีวิตแบบชาวเหนือของหมู่บ้านแม่กำปองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพื้นเมืองของภาคเหนือ การทำไร่สวนเมี่ยง ชา กาแฟ ของชาวบ้าน ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ได้แก่ วัดแม่กำปอง ซึ่งมีวิหารที่ทำด้วยไม้สักเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาอายุร่วม 50 ปี (สร้างประมาณปี พ.ศ. 2496) และมีโบสถ์ไม้สักกลางน้ำ อันเป็นแนวคิดแบบล้านนา ส่วนประเพณี และเทศกาลในหมู่บ้าน ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ, การทำบุญตักบาตร, วันลอยกระทงหรือประเพณียี่เป็ง, วันสงกรานต์, การบวชพระ, การแต่งงานและมีการละเล่นของท้องถิ่น ได้แก่ การฟ้อนต่างๆ คนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ สะล้อ ซอ ซึง เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวในบ้านแม่กำปองมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและประเพณีของชุมชน อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมได้ ซึ่งในช่วงการเดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กำปองมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายตามลำดับ ดังนี้ คือ สำนักสงฆ์ป่าวิสุทธิธรรม, สวนหินงาม, หินมหัศจรรย์, น้ำตกธารทอง, โครงการหลวงดินตอก, ฝาน้ำลอด โรงไฟฟ้าพลังน้ำตามพระราชดำริ, ดอกเอื้องดิน ซึ่งเป็นราชินีแห่งดอกไม้ของบ้านแม่กำปอง และหลังจากนั้นเป็นทิวป่าขึ้นสู่ยอดดอยม่อนล้าน

ซึ่งมีพรรณไม้หลายร้อยชนิด ชมดอกซากุระป่า สวนสน สวนสมเด็จพระย่าและลานตากอากาศ มีจุดชมวิวที่สวยงาม ยามอรุณรุ่งจะมีทะเลหมอก ตอนกลางคืนนั้นสามารถมองเห็นไฟจากตัวเมือง เชียงใหม่ – ลำปาง ได้ชัดเจน มีบ้านพัก สถานที่สำหรับตั้งแคมป์พักผ่อนได้เป็นอย่างดี เส้นทางเดินป่าจากหมู่บ้านแม่กำปองถึงยอดดอยม่อนล้านมีจุดเด่น คือ มีธรรมชาติที่สวยงาม มีอากาศและสภาพแวดล้อมสะอาด บริสุทธิ์ ไร้มลภาวะ ซึ่งจะประกอบไปด้วยความหลากหลายของพันธุ์ไม้นานาชนิด ที่เป็นแหล่งกำเนิดสมุนไพรหลากชนิด และพันธุ์ไม้ที่หายาก เช่น ดอกเอื้องดิน มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น สัตว์และแมลงต่างๆ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาวิธีการเลี้ยงชีพ โดยการเก็บใบเมี่ยงและหาของป่าของชาวบ้าน และที่จุดดอยม่อนล้านเป็นที่ราบยอดเขาสามารถเห็นวิวอ่างเชียงใหม่และลำปางได้ สามารถตั้งแคมป์ได้ป่าสน และมีบ้านพักอุทยานแบบบ้านถ้ำ 2 หลัง โดยมีเจ้าหน้าที่อุทยานแม่่อนดูแลความปลอดภัย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาพที่ 4.2 ภาพแสดงเส้นทางศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่มา : สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ : การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่, 2544 หน้า 49

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาพที่ 4.3 ภาพแสดงเส้นทางศึกษาวิถีชีวิต ธรรมชาติของพื้นที่บ้านแม่กำปอง

ที่มา : สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ : การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่, 2544 หน้า 48

4.2.4 แผนงานและการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

เมื่อมีการจัดตั้งหมู่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนอย่างเป็นทางการ ผู้นำชุมชน โดย พ่อหลวงพรหมินทร์ พวงมาลา และแกนนำชาวบ้าน ได้ปรึกษาหารือ และทำโครงการเพื่อหางบประมาณช่วยเหลือในการดำเนินงานต่างๆ ของชุมชน โดยมีหลายหน่วยงานให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เพราะนอกจากชุมชนบ้านแม่กำปองได้นำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนมาจัดการดูแลการท่องเที่ยวของชุมชนแล้ว ยังได้ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล โดยเฉพาะกรมส่งเสริมสหกรณ์และกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค ที่ให้การสนับสนุนจนเกิดโครงการและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ต่างๆ โดยได้จัดตั้ง โครงการ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ขึ้น ซึ่งมีคณะกรรมการการวิจัยจากกลุ่มชาวบ้านและผู้นำชุมชน รวม 9 คน เป็นแกนนำหลักประกอบด้วย

1. นายพรหมินทร์ พวงมาลา หัวหน้าโครงการวิจัย ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง
2. นายถนัด คำก้อน นักวิจัย ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดแม่กำปอง
3. นายจรัส ไทยสมุทร นักวิจัย ตำแหน่ง สมาชิก อบต. ห้วยแก้ว
4. นายยุทธ จันยา นักวิจัย ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง
5. นายแก้ว กิ่งแก้ว นักวิจัย ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง
6. นายสุเทพ กิติคุณ นักวิจัย ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง
7. นายอนันต์ ไทยกรณ์ นักวิจัย ตำแหน่ง ประธานประชาคมหมู่บ้านแม่กำปอง
8. นายประทีป นงค์ยา นักวิจัย ตำแหน่ง ชาวบ้านแม่กำปอง
9. นายสุรพล กิ่งแก้ว นักวิจัย ตำแหน่ง ชาวบ้านแม่กำปอง

ซึ่งคณะกรรมการการวิจัยของชุมชนเหล่านี้จะเป็นแกนนำแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ในการจัดเตรียมโครงการต่างๆ ตามความต้องการชุมชน และได้ดำเนินกิจกรรมบางส่วนไปบ้างแล้ว จากเอกสารของคณะกรรมการวิจัยชุมชนและการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง สามารถแบ่งกลุ่มกิจกรรมโครงการและแผนงานต่างๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งมีสาระสำคัญและข้อสังเกต โดยสรุป ดังนี้ คือ

กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มกิจกรรมประชุมใหญ่ชาวบ้านเพื่อชี้แจง อภิปราย หาข้อสรุป ได้แก่ กิจกรรมการประชุมชาวบ้านกลุ่มย่อย ตามปางบ้านต่างๆ 6 กลุ่ม, กิจกรรมจัดอบรมชาวบ้านเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน, กิจกรรมการประชุมชาวบ้านเพื่อทำแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, กิจกรรมการทำประชาพิจารณ์กฎระเบียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์หลักของกลุ่มกิจกรรมนี้ จะเป็นการชี้แจงรายละเอียดเพื่อให้เข้าใจแนวทาง ตรงกัน แล้วให้อภิปรายผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เกิดเป็นประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อหา ข้อสรุป อันจะนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบบยั่งยืนของชุมชนต่อไป

ข้อสังเกต กลุ่มกิจกรรมนี้จะเป็นลักษณะของการเปิดเวทีชาวบ้าน โดยการประชุมนี้จะเป็น การประชุมใหญ่ของหมู่บ้าน แม้ว่าอาจมีความล่าช้าไปบ้าง เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่ยากแก่การทำ ความเข้าใจ แต่ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับ ส่วนรวมของชุมชนและยังมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งการประชุมแต่ละครั้งจะมีชาวบ้าน เข้าร่วมในการประชุมประมาณ 100 กว่าคน (เฉลี่ยครัวเรือนละ 1 คน) ซึ่งมีผลการประชุมที่สำคัญ สรุปได้ ดังนี้

- ผลการอภิปรายผลดี ผลเสีย ของการท่องเที่ยว คือ
- ผลดี

 - 1) ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการทำธุรกิจการท่องเที่ยว
 - 2) ทำให้ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของราชการเพราะเป็นนโยบายหลักและหมู่บ้าน จะได้มีชื่อเสียง

- ผลเสีย

 - 1) ทำให้ทรัพยากร สภาพสิ่งแวดล้อมแวดล้อม ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะเรื่อง เศษขยะและสิ่งปฏิกูล
 - 2) ทำให้สิ่งแวดล้อม อบายมุข แพร่ระบาด ติดตามมา
 - 3) ให้ความปลอดภัยบนท้องถนนลดน้อยลง เพราะมีการสัญจรมากขึ้น
 - 4) ถ้าชุมชนไม่เข้มแข็ง ขาดการติดตามกฎระเบียบ สิ่งแวดล้อมอาจถูกทำลาย และวิถีชีวิตอันดีงามอาจเปลี่ยนแปลงในทางไม่เหมาะสม
 - 5) ชุมชนอาจแตกแยกความสามัคคีกัน เนื่องจากมีผลประโยชน์ธุรกิจ การท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง

- ความต้องการของชาวบ้าน สรุปได้ 4 ข้อ คือ

- 1) ให้ชุมชนสร้างกฎ ระเบียบ หรือข้อปฏิบัติ ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 2) ให้ทีมวิจัยของชุมชนมีกิจกรรมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ให้ชัดเจน
- 3) ให้มีคณะกรรมการคอยควบคุม ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบ
- 4) ให้หาแนวทางส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม จากการท่องเที่ยว

- แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน สรุปที่สำคัญ คือ

1) การจัดเตรียมสถานที่ท่องเที่ยว : ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ ประเด็นแรก การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว จัดทำเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน, ประเด็นที่สอง การสร้างกฎระเบียบให้เป็นแนวปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาหมู่บ้านโดยชาวบ้านร่วมกันคิด, ประเด็นที่สาม การคิดหากิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และประเด็นที่สี่ การพัฒนาอนุรักษ์สถานที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในหมู่บ้าน

2) การกำหนดรูปแบบการรับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้าน มี 3 รูปแบบ คือ แบบไป – กลับในวันเดียว, แบบโฮมสเตย์ และแบบทัวร์ป่าแคมป์ปิ้ง ภายใต้กฎระเบียบของหมู่บ้านที่ชาวบ้านร่วมกันกำหนด

3) การสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้านให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยสำรวจความต้องการของตลาดสินค้าที่จะผลิต, จัดตั้งกลุ่มสนใจฝึกให้มีอาชีพเสริม ฝึกอบรม ฝึกงาน และจัดทำแผนการผลิต แผนการตลาด

4) การจัดหารายได้และจัดสรรรายได้เข้าหมู่บ้าน ทางคณะกรรมการกำหนดให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสหกรณ์การไฟฟ้าโครงการหลวงแม่กำปอง จำกัด เพื่ออาศัยเป็นแหล่งเงินทุนในภายหน้า โดยจัดสรรรายได้ให้แก่สมาชิกผู้ถือหุ้น ซึ่งชาวบ้านแม่กำปองเป็นสมาชิกทุกหลังคาเรือน, จัดสรรให้การพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งและจัดสรรเข้าสหกรณ์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป

จากผลการจัดกิจกรรมที่ได้ สังเกตเห็นได้ว่า แม้ว่าการจัดกิจกรรมในกลุ่มแรกจะเป็นลักษณะของการวางแผนจากแกนนำชุมชนสู่เวทีชาวบ้าน แต่ชาวบ้านก็ได้เรียนรู้ในกระบวนการอภิปราย หาข้อสรุป เพื่อใช้วางแผนการดำเนินการต่อไป ซึ่งชาวบ้านรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการ

จัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและแบ่งงานเพื่อเตรียมตัวทำกิจกรรมต่างๆ ตามแผนการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเรียนรู้บทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองต่อส่วนรวม ทั้งการช่วยกันคิดช่วยกันทำ และการรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม แม้ว่าชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ก็จัดว่าเป็นกลไกหนึ่งในการจูงใจการดำเนินการและผลักดันไปสู่กิจกรรมในผลประโยชน์ด้านอื่นๆ ด้วย

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มกิจกรรมประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการ เพื่อสร้าง กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด, กิจกรรมวางแผนการณรงค์สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม, กิจกรรมรณรงค์มวลชน โครงการสัมมนา ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านแม่กำปอง

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในกลุ่มที่สองนี้ จะเป็นการวางแผนดำเนินการกิจกรรมของชุมชน ตามผลการอภิปราย และความต้องการที่ได้จากการจัดกิจกรรมในกลุ่มที่หนึ่ง ทั้งการสร้างกฎ ข้อกำหนดชุมชน กิจกรรมรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือการสัมมนาหาทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมอื่นๆ

ข้อสังเกตของกลุ่มกิจกรรมนี้ ก็คือ การประชุมจะใช้คณะกรรมการที่ได้จากคัดเลือกโดยชาวบ้าน จากกลุ่มปางบ้านต่างๆ ทั้ง 6 ปาง เป็นคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 43 คน ซึ่งจะเป็นกลไกในลักษณะของประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะชาวบ้านไม่สามารถเข้าร่วมได้ทุกกิจกรรม เนื่องจากต้องประกอบอาชีพ เกือบเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก โดยการคัดเลือกตัวแทนของชาวบ้าน พบว่า จะพิจารณาเลือกตัวแทนที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าตนเองเป็นคณะกรรมการดูแลจัดการแทนตน ผลการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มนี้มีสาระสำคัญ โดยสรุป ดังนี้

- มาตรการของชุมชนบ้านแม่กำปอง แบ่งหัวข้อออกเป็น 6 เรื่อง ที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการรักษาความปลอดภัยให้ชุมชน, มาตรการรักษาความสะอาด, การรักษาพืชพรรณ ป่าไม้ สัตว์ป่าไม่ให้ถูกทำลาย, มาตรการป้องกันสภาพแม่น้ำลำห้วย ถูกบุกรุกเสียหาย, มาตรการการรักษาค่านิยมอันดีงามของท้องถิ่น ที่ถูกละเลยเปลี่ยนแปลงไปตามตะวันตก ในลักษณะที่ไม่ดี และมาตรการการจัดการรายได้เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

-แผนการจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- 1) จัดทำป้ายสัญลักษณ์ ระวังความพลัดภัยบนท้องถนน แหล่งท่องเที่ยวที่อาจจะมีภัยอันตราย
- 2) มีป้ายยามคอยตรวจตรา ดูแลการเข้าออกของนักท่องเที่ยว 2 จุด (หัวและท้ายหมู่บ้าน)

-แผนการจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องการรักษาความสะอาด ความสวยงามของอาคารสถานที่

- 1) เชิญชวนให้ชาวบ้านดูแลรักษาความสะอาดของอาคารบ้านเรือน ให้ถูกสุขอนามัย
- 2) เชิญชวนให้ชาวบ้านช่วยกันหาไม้ดอกไม้ประดับมาปลูกตกแต่งหน้าบ้านของตนเอง ให้สวยงามเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน
- 3) เชิญชวนให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนที่มีเสา กำจัดขยะหรือร่วมกันจัดทำเผาเผาขยะประจำปบบ้านต่างๆ
- 4) จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง เช่น ปลูกต้นไม้ ดอกไม้ ตัดกิ่งไม้ ใบหญ้าสองข้างทาง เก็บเศษขยะ ทำความสะอาดลำห้วย พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

-กิจกรรมรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- 1) เชิญชวนให้ชาวบ้าน ลด เลิก ละ การเข้าป่าล่าสัตว์และนำมาบริโภค
- 2) เชิญชวนให้ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว ทำบุญปล่อยชีวิตสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติในโอกาสวันสำคัญต่างๆ
- 3) จัดให้มีกิจกรรม บวชต้นไม้ ปลูกป่า ปลูกพืชผลไม้เป็นอาหารสัตว์ ปลูกพืชสมุนไพร เพาะขยายพันธุ์กล้าไม้ประจำท้องถิ่นที่หายาก
- 4) จัดงานวันดอกเอื้องดินบาน
- 5) จัดให้มีกิจกรรมการเดินป่า สัมผัสกับชีวิตธรรมชาติอันแสนบริสุทธิ์
- 6) จัดให้มีการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าต่างๆ คืนสู่ธรรมชาติ
- 7) จัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม
- 8) จัดให้มีการฝึกอบรมความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ มัคคุเทศก์หรือผู้นำทาง เพื่อจะได้แนะนำแก่นักท่องเที่ยวได้ถูกต้อง

- กิจกรรมรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

- 1) ส่งเสริมให้มีวงดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนพื้นบ้าน
- 2) ส่งเสริมให้มีการแสดงกายชุดพื้นเมือง ชุดล้านนา ชุดผ้าฝ้าย ผ้าไหม ในโอกาสต่างๆ
- 3) ส่งเสริมให้มีร้านอาหารพื้นเมือง ข้าว โดก และของฝากสินค้าพื้นบ้าน
- 4) จัดนิทรรศการจำลองแบบวิถีชีวิตชาวคอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- 5) การจัดสร้างอาคารสถานที่ให้คำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ไทยไว้และให้กลมกลืนเข้ากับบรรยากาศของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มกิจกรรมดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการอบรมเยาวชนอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักถิ่นที่อยู่, กิจกรรมส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม, กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ดนตรีพื้นเมือง, กิจกรรมการจัดทำป้ายประกาศ ข้อกำหนด กฎ ระเบียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้าน, กิจกรรมการจัดอบรมมัคคุเทศก์ในหมู่บ้าน, กิจกรรมจัดทำพืชใบชวา และกิจกรรมจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวการเดินป่า

วัตถุประสงค์ ของการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มที่สามนี้ จะเป็นการจัดกิจกรรมตามแนวทางของกลุ่มกิจกรรมที่หนึ่งและกลุ่มกิจกรรมที่สอง ซึ่งเป็นกิจกรรมตามความต้องการของชาวบ้านและกลั่นกรองพิจารณาโดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนชุมชน อันนำมาสู่การดำเนินการตามขั้นตอนในกิจกรรมกลุ่มที่สามนี้ ดังนั้นกิจกรรมในกลุ่มนี้จึงประกอบไปด้วยกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม

ข้อสังเกตในกลุ่มกิจกรรมดำเนินการนี้ จะสังเกตเห็นได้ว่า จะมีกิจกรรม 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่ใช้ตัวแทนกลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน, กลุ่มหัตถกรรมหรือกลุ่มดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น กับ กิจกรรมที่เป็นสาธารณะส่วนรวม ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้ จะใช้ความสมัครใจของชาวบ้านเป็นหลักในการดำเนินการ ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมจำเป็นต้องพิจารณาแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมประกอบ ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่พึงได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม หรือผลทางสังคม การยอมรับและการมีเกียรติในสังคม รวมทั้งผลประโยชน์ทางการเมือง ก็เป็นได้

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง ก็คือ การดำเนินกิจการงานต่างๆ ในกลุ่มที่สามนี้ จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากองค์กรภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม ให้ความรู้จากวิทยากร, การให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือด้านอื่นๆ ก็ตาม ซึ่งตัวชี้วัดผลการดำเนินงานต้องพิจารณาปัจจัยนี้เป็นส่วนประกอบด้วย

บทที่ 5

ผลการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ เพื่อให้กลุ่มประชากรที่ศึกษาได้ แสดงทัศนคติ ความคิดเห็น โดยมีกลุ่มเป้าหมายสัมภาษณ์บุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 12 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมทั้งหมด 17 คน มีรายนาม ดังนี้

กลุ่มผู้นำชุมชน

1. นางผ่องพันธุ์	ไทยสมุทร	ประธานกลุ่มแม่บ้าน
2. นายยุทธ	ขันยา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. พระรองอาจ	ปัญญาทโร	พระภิกษุวัดแม่กำปอง
4. อาจารย์ถนัด	คำก้อน	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแม่กำปอง
5. นายพรหมินทร์	พวงมาลา	ผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง

กลุ่มชาวบ้าน

1. นางดาเรศ	ถมมา	ปางนอก
2. นายเพชร	ไทยสมุทร	ปางนอก
3. นายโทน	เพียงป่าพรุ	ปางกลาง
4. นายสมชาย	ลำเจริญ	ปางกลาง
5. นางจันทร์สม	กิ่งแก้ว	ปางขน
6. นางเกษร	เสทชะยะ	ปางขน
7. นายวิชาญ	ทาทินทร์	ปางโดน
8. นางสาวพิสมัย	ไทยสมุทร	ปางโดน
9. นายบุญเลิศ	ไทยกรณ์	ปางใน 1
10. นายสุรพล	กิ่งแก้ว	ปางใน 1
11. นายดวงฤทธิ์	สิงห์แก้ว	ปางใน 2
12. นางวันนา	กิตติคุณ	ปางใน 2

การสัมภาษณ์จะใช้คำถามชุดเดียวกันทั้งสองกลุ่ม เพื่อทดสอบความคิดเห็น สังเกตพฤติกรรมในการดำเนินกิจกรรมและปฏิกิริยาได้ตอบคำถาม พร้อมกับศึกษาวิจัยเอกสารประกอบ ซึ่งมีประเด็นการศึกษาวิจัย และผลการศึกษา ดังนี้

5.1 แสดงประเด็นคำถาม

ประเด็นที่ 1 : ประเด็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งจะเป็นการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนว่ามีลักษณะเช่นไร โดยใช้กรอบคิดตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นขั้นตอนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อศึกษาบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดกิจกรรม
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรม
- การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลกิจกรรม

ประเด็นที่ 2 : ประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับ ผลการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยศึกษาทั้งผลดีและผลเสียอันเกิดจากการจัดกิจกรรมในทัศนคติ มุมมอง ความคิดเห็นและภาพความเป็นจริงต่างๆ จากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาและใช้อธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน, กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองจากการจัดกิจกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้

ประเด็นที่ 3 : ประเด็นการศึกษานี้จะศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนโดยชุมชนมาแล้ว ว่ามีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ซึ่งอาจสะท้อนภาพออกมาได้หลายอย่าง หลายมุมมองของแต่ละบุคคล เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การรวมกลุ่มผลประโยชน์, บทบาทกลุ่มในชุมชน, การเคลื่อนไหวหรือสำนักของชุมชน, การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ฯลฯ อันจะใช้วิเคราะห์และอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ตามแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในประเด็นความเสมอภาคทางการเมือง, สมรรถภาพของระบบการเมืองและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบการเมือง

5.2 ผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม และการศึกษาจากเอกสารประกอบ ตามประเด็นการศึกษาต่างๆ สรุปเป็นประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 4 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

5.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน

เมื่อศึกษาจากกลุ่มประชากรตัวอย่างบ้านแม่กำปอง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน (ตามประเด็นคำถามที่ 1 หน้า 58) และศึกษาเอกสารสังเกตการณ์ประกอบ สามารถนำมาจัดเรียงใหม่ ตามแนวคิด เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างแล้ว : 16) เป็นขั้นตอนและบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่กำปอง ได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1) การเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในการจัดกิจกรรม : ในขั้นตอนนี้จะตรงกับประเด็นคำถามการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดกิจกรรม โดยจะมีลักษณะเป็นการเปิดเวทีชาวบ้านหรือการอภิปรายหาข้อสรุป ตามขั้นตอนกิจกรรมต่างๆ จากการศึกษาในกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม พบว่าไม่มีความแตกต่างในการในกลุ่มประชากรแม่กำปอง เว้นแต่เพียงแกนนำชุมชนหลัก 2 ท่านเท่านั้น ที่มีส่วนสำคัญในการเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในการดำเนินกิจกรรม คือ นายพรหมมินทร์ พวงมาลา (ผู้ใหญ่บ้าน) และอาจารย์ณัด คำก้อน (ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแม่กำปอง) สังเกตได้จากคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการริเริ่ม วิเคราะห์สาเหตุปัญหาการจัดกิจกรรม โดยสรุป มีใจความว่า

“เริ่มต้นของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนั้น เป็นเพราะหมู่บ้านแม่กำปองมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจในการท่องเที่ยว จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวชมและเริ่มเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ แต่การเข้ามาเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้นำปัญหาต่างๆ ติดตามเอามาด้วย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาขยะ, ปัญหาด้านการทำลายป่าไม้หรือต้นน้ำลำธาร หรืออาจเลยไปถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชน ทำให้เกิดแนวคิดหาทางจัดการกับปัญหาเหล่านี้ โดยได้พบกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และได้ปรึกษาหารือกับผู้มีความรู้ ผู้มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวและคณะกรรมการหมู่บ้านหลายครั้งกว่าจะเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ หลังจากนั้นจึงทำความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อขอความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ แต่ชาวบ้านยังไม่เข้าใจในแนวทาง จำเป็นต้องหางบประมาณมาช่วยอบรมทำความเข้าใจซึ่งได้ทำโครงการเสนอกับหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแล้วจึงขอความคิดเห็นข้อตกลงจากชุมชน จนกลายเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนในที่สุด”

ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างท่านอื่นๆ จะมีบทบาทในการริเริ่ม วิเคราะห์ปัญหาน้อย สังเกตได้จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดเริ่มต้น การวิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรม จะกล่าวถึงเพียงเล็กน้อยในทำนองเดียวกันว่า “เริ่มต้นของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ มาจากผู้ใหญ่บ้านได้นำแนวทางการจัดการท่องเที่ยวนี้มาปรึกษาหารือ และได้เห็นดีด้วย จึงสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังกล่าว” (สรุปจากคำให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน) หรือ “เริ่มแรกของเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ จะมาจากการเรียกประชุมหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนอื่นๆ นำเรื่องการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาเสนอและมีการชี้แจงความหมาย รูปแบบ ผลกระทบต่างๆ เพื่อขอความเห็นจากชาวบ้านในการอภิปรายผลดี ผลเสีย แล้วจึงขอมติหาข้อสรุป” (สรุปจากคำให้สัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้าน) ดังที่ได้แสดงออกมาจากบทบาทการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หรือเสนอความต้องการตามกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมา (คู่มือกิจกรรมกลุ่มที่หนึ่ง หน้า 52 ประกอบ)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนก็มีบทบาทในการริเริ่ม เสนอปัญหาความต้องการในพื้นที่สาธารณะเช่นกัน แต่ไม่ได้เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงอย่างแกนนำหลักสองท่าน โดยลักษณะการมีส่วนร่วมนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมทางอ้อมจากการปรึกษาหารือของผู้ใหญ่บ้านและอาจารย์ หรือการเปิดประชุมในลักษณะเวทีชาวบ้านเพื่อเปิดอภิปราย ดังนั้น การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ของชุมชน จะเป็นลักษณะของการจัดสรร ลำดับปัญหาและความต้องการ กลับกรองวิเคราะห์อีกต่อหนึ่งมากกว่า แต่ไม่มีบทบาทชัดเจนในการเสนอความคิด ความต้องการ การกำหนดเป้าหมาย

2) การกำหนดทิศทาง วางแผนงานในการดำเนินกิจกรรม : ภายหลังจากมีการเสนอปัญหาและความต้องการแล้ว ขั้นตอนต่อไปกลุ่มคณะกรรมการผู้เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน จะได้ทำหน้าที่ในการถกเถียงและวิเคราะห์ปัญหา ทั้งรูปแบบการประชุมเป็นทางการและการพูดคุยปัญหากันอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำเสนอสู่กลุ่มชาวบ้านในการรับรู้ความสำคัญของสาเหตุปัญหา และอภิปรายหาข้อสรุปโดยการลงมติ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง พบว่า การจัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปองนั้น จะมาจาก 3 ทางด้วยกัน คือ

- การจัดทำแผนโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ คณะกรรมการ โครงการวิจัย
- การจัดทำแผนโดยตัวแทนของชาวบ้านที่เป็นคณะกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
- การจัดทำแผน โดยการเสนอของชาวบ้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนนี้เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการและมีขอบเขต ระยะเวลาที่กว้างกว่า เพราะจะเป็นตัวแทนในการกลั่นกรองปัญหา ก่อนที่กลุ่มชาวบ้านจะรับรู้ โดยกลุ่มชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ วิเคราะห์ปัญหา โดยผ่านการอภิปรายในที่ประชุมและลงมติให้ความเห็นชอบ เพื่อร่วมกำหนดทิศทาง วางแผนในการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งมีข้อนำตั้งแต่ว่ามีกระบวนการตัดสินใจซ้อนทับกัน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการตัดสินใจกลั่นกรองปัญหาของกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านก่อน นำเสนอในขั้นตอนสุดท้ายที่เป็นการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ของชุมชนทุกครั้ง ดังได้เห็นได้จากการศึกษาการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา (ดูบทที่ 4 ประกอบ) เช่น กิจกรรมการประชุมชาวบ้านกลุ่มย่อย ตามปางต่างๆ 6 ปาง เพื่อชี้แจงปัญหาและแนวทาง ก่อนเปิดเวทีให้ชาวบ้านอภิปราย ชักถาม และหาข้อสรุป หรือกิจกรรมการประชุมชาวบ้านเพื่อทำแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้านพิจารณาแผนงานโครงการต่างๆ และให้ความเห็นชอบร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งแสดงบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมการกำหนดทิศทางชุมชนในขั้นตอนสุดท้าย

3) การบริหารและการดำเนินการ : ในขั้นตอนนี้จะมีทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้วย (ประเด็นคำถามที่ 1 หน้า 58)

ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านไม่มีความแตกต่างในการร่วมดำเนินกิจกรรมเพราะมีช่องทางการมีส่วนร่วมเหมือนกัน และให้ความร่วมมืออย่างดี ทั้งสองกลุ่ม ทั้งการร่วมดำเนินกิจกรรมโดยตรงหรือ การร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะการดำเนินการนั้นจะมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมเพื่ออะไรก็ตาม ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมดังกล่าวอยู่ในระดับสูงทั้งคู่ กล่าวคือ ประชากรบ้านแม่กาปอง มีบทบาทสำคัญการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และมีความบ่อยครั้ง ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่มักจะกล่าวว่า “ก็ไปร่วมทุกครั้ง ไม่เคยขาด...” หรือ “.....ถ้าว่างไม่คิดธุระอะไร ก็จะไปทุกครั้ง หรือหากจำเป็นจริงๆ ก็จะส่งตัวแทนที่บ้านไปหนึ่งคนทุกครั้ง...” หรืออาจสังเกตได้จากเอกสาร

เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนที่ผ่านมา (ดูบทที่ 4 ประกอบ) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มแรก คือ การมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรมการบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มบ้านที่เปิดที่เป็นที่พักโฮมสเตย์, กลุ่มกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มดนตรีพื้นเมือง (การแสดงพื้นบ้าน) กลุ่มเยาวชน (บายศรีและพ็อนรำ) กลุ่มแม่บ้าน (แปรรูปอาหารและผลิตภัณฑ์เกษตร) ฯลฯ ซึ่งการมีส่วนร่วมลักษณะนี้จะมีผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นไปด้วยความสมัครใจและสามารถดำเนินการได้อย่างดี

กลุ่มที่สอง คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชน จะเป็นกิจกรรมในลักษณะเชิงอนุรักษ์ เช่น การมีส่วนร่วมในการกำจัด คูขยะของหมู่บ้าน, การร่วมดูแลป่าไม้ ลำธารของหมู่บ้าน, การร่วมพัฒนาถนน หนทางหมู่บ้าน หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของหมู่บ้าน ก็เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเช่นกัน ไม่จำกัดเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริการนักท่องเที่ยวเท่านั้น การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมที่หวังผลประโยชน์มากกว่าด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว คือ อาจมีกลไกกระบวนการทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

แต่มีข้อสังเกตต่อไปว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนนั้น แม้ว่าจะมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับสูงดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ว่าลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะของกิจกรรมที่เข้าร่วม, ความสมัครใจในการร่วมกิจกรรม, ความถี่ในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม อันเป็นเหตุให้เราเห็นพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่น บางคนอาจเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจทุกครั้ง (กิจกรรมโฮมสเตย์/กิจกรรมแปรรูปอาหาร/กิจกรรมทำของที่ระลึก ฯลฯ) แต่กลับไปร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์น้อยครั้ง หรือ เรื่องการกำจัดขยะในเตาเผาของหมู่บ้าน ที่จะใช้กฎเกณฑ์สังคมดูแล โดยการช่วยเหลือกันในการกำจัดขยะ ใครเห็นใครว่าง ก็ช่วยกันเผา แต่ละคนก็จะมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป แม้กระทั่งการปฏิบัติตามกฎของหมู่บ้าน ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชน บางคนอาจปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ในขณะที่บางคนอาจละเลยหรือกระทำตามเฉพาะเวลาที่มีคนเห็นเท่านั้น พฤติกรรมเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ ซึ่งมูลเหตุจูงใจพฤติกรรมก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ซึ่งอาจสรุปได้ในเบื้องต้น ดังนี้

ประการแรก เป็นเพราะความสมัครใจ เนื่องจากเห็นดีเห็นงามด้วยกับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่ากิจกรรมนั้นจะส่งผลต่อตัวเอง หรือต่อชุมชนโดยรวม

ประการที่สอง เป็นเพราะกฎระเบียบหมู่บ้านที่กำหนดให้ “การลงแขกช่วยเหลือการงานสาธารณะของหมู่บ้าน ทุกหลังคาเรือนต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมาช่วยทำงานสาธารณะของหมู่บ้าน หากไม่มา จะต้องถูกปรับหรืองดการช่วยเหลือใดๆ แก่ผู้นั้น” (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ระเบียบข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ชุมชน หน้า 46)

ประการที่สาม เป็น เพราะกฎเกณฑ์ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็ความเกรงใจต่อผู้นำชุมชน หรือต่อชาวบ้านด้วยกันเอง หรืออาจเป็นเพราะความกลัวต่อมาตรการทางสังคม

ด้วยเหตุผลประการต่างๆ ข้างต้น ทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามบริบทของการมีส่วนร่วม เช่น ลักษณะของกิจกรรมที่เข้าร่วมเป็นกิจกรรมเพื่อตนเอง หรือเพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือทั้งสองอย่าง, ขอบเขตของการดำเนินกิจกรรม ที่อาจมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น หรืออาจเป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางขั้นบางตอน รวมทั้งระยะเวลาของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งแสดงผลของความยาวนานแต่ละกิจกรรมและแสดงความถี่ในการดำเนินกิจกรรมด้วย เป็นต้น

ในส่วนของการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้จะให้ ผลประโยชน์หลายด้าน ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมก็ตาม ซึ่งมีผลกระทบทั่วทั้งหมู่บ้าน สำหรับผลประโยชน์ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นผลประโยชน์ที่ทุกคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรนี้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทั้งสิ้น เพียงแต่จะทำให้ความสำคัญมากน้อยต่างกันไป ส่วนผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจนั้น ใช้การจัดสรรผลประโยชน์โดยช่องทางการบริหารผ่านสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำโครงการหลวงของชุมชน ที่ทุกคนในหมู่บ้านเป็นสมาชิก และมีการดำเนินการที่เข้มแข็งมาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 (สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ, 2544 : 61) โดยกำหนดให้รายได้จากการดำเนินกิจกรรมแบ่งให้กับผู้ดำเนินกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง และให้จัดสรรเข้าสหกรณ์เพื่อกระจายรายได้ให้ผู้ถือหุ้นทุกคน รวมทั้งใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการพัฒนาหรือการดำเนินโครงการต่อไป (แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน หน้า 53 ข้อ4) อีกส่วนหนึ่งแบ่งให้กับกลุ่มชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง

ผลการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปองนี้ ไม่มีความแตกต่างในระดับการมีส่วนร่วมและ
ส่วนแบ่งในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้าน เพราะมีส่วนร่วมใน
ผลประโยชน์เหมือนกัน และมีช่องทางมีส่วนร่วม เท่าๆ กัน แต่ที่มีความแตกต่างกัน คือ การ
คาดหวังและการให้ความสำคัญผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม โดยมีความต้องการ
ผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม 2 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ

กลุ่มที่ต้องการผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ทั้งการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ไม่ว่าจะ
จะเป็นกลุ่มมัคคุเทศก์นำเที่ยว, กลุ่มผลิตของที่ระลึกของฝากให้นักท่องเที่ยว, กลุ่มแปรรูปผลผลิต
ทางการเกษตร หรือกลุ่มกิจกรรมบริการอื่นๆ ซึ่งบทบาทการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์กลุ่มนี้จะมี
มากในกลุ่มชาวบ้าน เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว เห็นผลประโยชน์ที่ได้กับตัวเอง

ส่วนอีกกลุ่ม คือ กลุ่มที่ต้องการผลประโยชน์ด้านสังคม ซึ่งจะเห็นมากในกลุ่มผู้นำ เพราะ
ต้องการให้มีการพัฒนาชุมชนทั้งสาธารณูปโภคต่างๆ การสร้างชื่อเสียงให้หมู่บ้าน และการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ด้วย เพราะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น มีกลไกที่สำคัญในการ
วางแผน การดำเนินการต่างๆ โดยชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรชุมชน ความต้องการกลุ่มนี้จะเห็น
ได้ชัดในกลุ่มผู้นำชุมชน

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นลักษณะของการ
คาดหวัง เพราะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่ได้ส่งผลให้เห็นรายได้เพิ่มเติมที่ชัดเจนและยัง
ไม่มีการดำเนินกิจกรรมอาชีพเสริมที่แน่นอน เพราะยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการจัดกิจกรรม ดังนั้น
จึงเห็นเอกสารสรุปการประชุมและรายงานความต้องการต่างๆ ของชาวบ้านที่เสนอเรื่อง
ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามีส่วนร่วมใน
ผลประโยชน์ด้านสังคมนี้จะไม่เกิดในกลุ่มชาวบ้าน เพราะผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้มี
ผลกระทบต่อทั้งหมู่บ้าน แต่กลุ่มชาวบ้านจะจับต้องเห็นชัดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การสร้าง
สาธารณูปโภคต่างๆ ทั้งถนนหนทาง ศาลาที่พัก หรือการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ให้หมู่บ้าน

จากการศึกษาเอกสารประกอบจะเห็นได้ว่า แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
แบบยั่งยืนนี้ จะให้ความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการและร่วมรับ
ผลประโยชน์มาก การดำเนินกิจกรรมนี้จึงเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาวบ้านและกลุ่ม
ผู้นำชุมชนในการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ไม่แตกต่างกัน เพียงแต่ว่าคาดหวังหรือการ
เล็งเห็นผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมอาจจะแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มผู้นำชุมชนอาจเล็งเห็น

ผลประโยชน์ในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรมและชุมชนมากกว่ากลุ่มชาวบ้าน ที่จะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ด้านรายได้ และเศรษฐกิจ ดังนั้นพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วม รูปแบบการดำเนินกิจกรรม ขอบเขตและระยะเวลาในการมีส่วนร่วมนั้นจึงแตกต่างกัน

4) การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม : การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมเพราะเป็นขั้นตอนในการนำข้อมูล ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมย้อนกลับไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้เหมาะสม ซึ่งในขั้นตอนสุดท้ายนี้กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านยังมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ค่อนข้างน้อย โดยกลุ่มผู้นำชุมชนจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินกิจกรรมทั้งการประชุมเป็นทางการ และการพูดคุยให้ความเห็นอย่างไม่เป็นทางการ ส่วนกลุ่มชาวบ้านนั้นมีเพียงรูปแบบไม่เป็นทางการ และมีบทบาทน้อยมาก กิจกรรมการมีส่วนร่วมการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงแรกนี้ ส่วนมากเป็นเพียงการประเมินกิจกรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว (สมศักดิ์ เตะระอราวัฒน์, 2544 : 58) ยังไม่มีการประเมินผลกระทบบการดำเนินกิจกรรมด้านอื่นๆ เลย

ในทฤษฎีผู้วิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ที่เปลี่ยนแปลงไป จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้

-การเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วม : คำว่าระดับการมีส่วนร่วมในที่นี้ จะหมายถึง ความถี่ของการมีส่วนร่วมของประชาชน และขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความถี่ของการมีส่วนร่วมนั้น จากคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้เห็นว่า มีความบ่อยครั้งขึ้นในกระบวนการทางการเมือง ตัวอย่างเช่น คำให้สัมภาษณ์ของนางผ่องพันธุ์ ไทยสมุทร กล่าวว่า “...เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเข้ามา ก็มีการประชุม การให้ความร่วมมือต่างๆ เพิ่มมากขึ้น...” หรือ คำให้สัมภาษณ์ของสมชาย ลำเจริญ ที่กล่าวว่า “...เมื่อก่อนก็มีการประชุมของหมู่บ้าน แต่นานๆ ครั้ง แต่เดี๋ยวนี้ตั้งแต่มิเรื่องการท่องเที่ยวมีการเรียกประชุมบ่อยขึ้น มีกิจกรรมบ่อยครั้งขึ้น ไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตาม เช่น เมื่อเช้าก็เรียกประชุมเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด แล้วก็ให้ช่วยกันดูแลพัฒนาหมู่บ้านด้วย...” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีความบ่อยครั้งขึ้นของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังได้ขยายขอบเขตกว้างมากขึ้นด้วย โดยในอดีตจะเป็นลักษณะแบบบนสู่ล่าง คือ ผู้นำชุมชนสั่งแล้วชาวบ้านทำตาม แต่เดี๋ยวนี้หลังจากการจัดการท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรม ขยายขอบเขตจากการมีส่วนร่วมจากการร่วมดำเนินการเพียง

อย่างเดียวสู่กระบวนการวิเคราะห์พิจารณาปัญหา ตัดสินใจ วางแผน การดำเนินกิจกรรมด้วย
สังเกตจากคำให้สัมภาษณ์ เช่น นายยุทธ ขันยา ที่กล่าวว่า “... เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน ทำให้มีการปรึกษาหารือต่างๆ เพิ่มขึ้น ชาวบ้านและตนเองก็ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
มากขึ้น...” หรือ นายสุรพล กิ่งแก้ว ที่กล่าวว่า “...เดี๋ยวนี้ทุกคนร่วมมือกันทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็
นการเลือกตั้ง การออกความคิดเห็น การร่วมคิดหาข้อตกลงต่างๆ...” หรือคำสัมภาษณ์ของท่านอื่นๆ
ก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปจากการมี
ส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพียงอย่างเดียว สู่บทบาท การวิเคราะห์ เสนอปัญหา แนวทางแก้ไข
อภิปรายผลดี – ผลเสีย ด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

- การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและช่องทางการมีส่วนร่วม : จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนจากเอกสารและบทสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่าช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนี้มี
3 แนวทาง ตรงกับแนวคิดของ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างแล้ว : 20) ที่กำหนดการมีส่วนร่วมออก
ได้ 3 แนวทาง ตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

แนวทางที่ 1 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น
การเสนอแผนงาน โครงการ ประชุม ตัดสินใจหรือการร่วมดำเนินกิจกรรม โดยกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม
สมุนไพรร (หมอมือเมือง) กลุ่มจักสาน หรือกลุ่มเยาวชน เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมโดยตรงของ
ประชาชนนี้จะมึน้อย จะมีเฉพาะในขั้นตอนของการบริหารและการดำเนินกิจกรรม ส่วนขั้นตอน
อื่นๆ ยังไม่มีบทบาทการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนเลย

แนวทางที่ 2 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น
การเสนอโครงการ การพิจารณาค้นกรองการดำเนินการ โดยคณะกรรมการของกลุ่มชุมชน คณะ
กรรมการท่องเที่ยวของชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการประชาคมหมู่บ้าน เป็นต้น
บทบาทการมีส่วนร่วมทางอ้อมของประชาชนนี้ จะใช้เป็นส่วนมากในกิจกรรมกิจกรรมการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ เพราะจะมีการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อทำการวิจัยหารูปแบบที่เหมาะสม
ให้กับชุมชน จำนวน 9 คน, การคัดเลือกคณะกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 43 คน และมี
คณะกรรมการกลุ่มชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่างๆ ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนในการเสนอ
ความต้องการ วางแผนดำเนินการ ตัดสินใจ ในขั้นตอนต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่มีข้อน่า
สังเกตว่า การมีส่วนร่วมทางอ้อมของประชาชนโดยผ่านตัวแทนดังกล่าว มีกระบวนการที่ไม่

ครบถ้วน เพราะ กลุ่มชาวบ้านหรือประชาชนเองไม่ได้มีความสำนึก หรือตรวจสอบ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการตัวแทนเหล่านี้เลย

แนวทางที่ 3 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ เช่น การจัดประชุม อภิปราย เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา เสนอความต้องการ การวางแผน และการตัดสินใจดำเนินการจัดการท่องเที่ยว เป็นต้น ในขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ใช้เป็นแนวทางหลักในการจัดกิจกรรมนี้ประกอบด้วยรูปแบบการมีส่วนร่วมทางอ้อม (แนวทางที่ 2) ซึ่งจะเป็นลักษณะการจัดการแบบบนสู่ล่าง คือ มีการจัดการวางแผนโดยกลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการต่างๆ ก่อนที่จะมีการเปิดการอภิปราย จัดประชุมให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็น หรือลงมติ

ในอดีต พบว่า จะมีรูปแบบไม่เป็นทางการ คือ เป็นการพูดคุยหาหรือปัญหาโดยใช้ช่องทางความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่า แต่ภายหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ ทำให้ได้เรียนรู้ในการจัดแผนงาน วาระการประชุม แล้วนำมาใช้กับเรื่องอื่นๆ ของชุมชน จึงมีรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นทางการมากขึ้นทั้งการอภิปราย วิเคราะห์ปัญหาหรือแนวทาง และการลงมติหาข้อสรุป นอกจากนี้ ยังได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบ จากที่เป็นลักษณะของการเลือกตัวแทน คือ คัดเลือกผู้นำชุมชนแล้วให้อำนาจตัดสินใจแทนตนทั้งหมด แต่ปัจจุบัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นทางการมากขึ้น ก็ทำให้ประชากรบ้านแม่กำปองสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงมากขึ้นได้โดยไม่ต้องผ่านตัวแทนเพียงอย่างเดียว หรือลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ทั้งการเสนอปัญหา อภิปราย ส่วนร่วมในนโยบาย การวางแผน รวมทั้งการตัดสินใจดำเนินการด้วย

เมื่อนำผลการสัมภาษณ์ที่ได้มาสรุปรวมกับการศึกษาเอกสารประกอบและการสังเกตการณ์ สำหรับผู้วิจัย มีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอื่นๆ ของชุมชนนั้น ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นในอนาคต กล่าวคือ นโยบายหลักของชุมชนในตอนนี้ เน้นเรื่องการบริหารรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนเพียงอย่างเดียว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ถือว่าเป็นการตอบสนองนโยบายสาธารณะในทางการเมืองเช่นกัน ซึ่งจากการสังเกตการณ์พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น พบว่า เริ่มมีการเรียนรู้บทบาทตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการจัดกิจกรรม สังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลงในระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รวมทั้งยังพบการขยายตัวกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้าสู่กลุ่มองค์กรตนเองและ

กลุ่มบ้านในชุมชน เช่น การจัดคณะกรรมการภายในองค์กรตน และให้มีการประชุมเพื่อวางแผนนโยบายเสนอความต้องการและดำเนินกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งมีความเป็นทางการมากขึ้นและมีความบ่อยครั้งมากขึ้นด้วย รวมทั้งสมาชิกขององค์กรหรือกลุ่มบ้านเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงผู้ดำเนินการอย่างเดียว แต่ยังเพิ่มบทบาทในการเสนอ วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ หรือการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ รวมทั้งการประเมินผลด้วย

สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะเห็นได้ชัดกว่ากลุ่มชาวบ้าน เพราะมีบทบาทเป็นตัวแทน คณะกรรมการของชาวบ้าน ที่ต้องเสนอความต้องการของชาวบ้าน วิเคราะห์ปัญหา วางแผนการดำเนินงาน และมีรูปแบบเป็นทางการมากขึ้น ส่วนในกลุ่มชาวบ้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็มีระดับความถี่มากขึ้น เพราะมีการประชุมอภิปรายบ่อยครั้งขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ในบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน และนำกลับไปใช้กับกลุ่มองค์กรชุมชน

ผู้วิจัยพบว่า ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำชุมชนกับกลุ่มชาวบ้านนี้ ไม่ว่าจะในรูปแบบการมีส่วนร่วม ขั้นตอน ขอบเขต ที่มีพฤติกรรมแตกต่างในกระบวนการมีส่วนร่วมของทั้งสองกลุ่ม ต้องพิจารณาบริบทการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบ ตรงกับแนวคิดของ Uphoff (อ้างแล้ว : 20) ที่กล่าวไว้ว่า นอกจากจะให้ความสำคัญกับมิติการมีส่วนร่วมแล้ว ต้องพิจารณาบริบทการมีส่วนร่วมหรือสภาพที่เป็นเงื่อนไข สถานการณ์สิ่งแวดล้อมนั้นด้วย ซึ่งสามารถสรุปเป็นข้อสังเกต ข้อควรพิจารณา มีประเด็น ดังนี้ คือ

- **ลักษณะทางเศรษฐกิจ :** กลุ่มชาวบ้านแม่กำปองมีอาชีพอยู่ในภาคเกษตร คือ การทำสวนเมี่ยงเป็นรายได้หลัก ไม่มีรายได้เสริมจากที่อื่น ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชน จะมีอาชีพอื่นเสริมด้วย เช่น เงินเดือนประจำ, ร้านขายของชำ, ร้านอาหารหรือ พ่อค้าคนกลาง เป็นต้น กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยการเสียสละเวลาจากการประกอบอาชีพ ทำให้กลุ่มชาวบ้านไม่สามารถมาร่วมทำกิจกรรมได้ทุกครั้ง หรือใช้การส่งตัวแทนครัวเรือนมาแทนครอบครัวละ 1 คน ดังนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้บ่อยครั้งกว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ กลุ่มชาวบ้านจะมีความตื่นตัวให้ความร่วมมือดีกว่ากิจกรรมอื่นๆ ลักษณะทางเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

- **ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม :** ชุมชนบ้านแม่กำปองเป็นชุมชนชาวล้านนา ที่ตั้งถิ่นฐานได้ประมาณ 100 ปีเศษ โดยอพยพมาจากดอยสะเก็ด ลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชนจึงมี

ความแน่นแฟ้น ใช้ระบบเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์อยู่ ให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่และผู้นำชุมชน กิจกรรมงานต่างๆ จะเป็นลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน จึงได้รับความร่วมมืออย่างดี โดยเฉพาะในขั้นตอนการบริหารและการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจมาจาก บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นบรรทัดฐานอยู่ เพราะให้ความเคารพ เกรงใจผู้นำประกอบกับ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

- **การศึกษา :** จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานของประชาชน จะเห็นว่า กลุ่มผู้นำชุมชนจะมีการศึกษาที่สูง ทำให้รูปแบบ ลักษณะการมีส่วนร่วมมีความเป็นทางการและขอบเขตที่กว้างกว่า สังเกตได้จากขั้นตอนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำชุมชนจะครอบคลุมมากกว่ากลุ่มชาวบ้านที่มีส่วนร่วมมากในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ การเสนอความต้องการ การวิเคราะห์ปัญหา ลำดับความสำคัญปัญหา กลุ่มชาวบ้านจะให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว แต่กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีการศึกษาสูงกว่าจะให้ความสำคัญเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เรื่องการพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคมที่เป็นเรื่องใกล้ตัวมากกว่า ซึ่งอาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมกรรมกร มี ส่วนร่วม

- **สถานะ บทบาททางสังคม :** การที่กลุ่มผู้นำชุมชนมีพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมมากกว่า กลุ่มชาวบ้านอาจเป็นเพราะมีสถานะทางสังคมที่สูงกว่า กล่าวคือ มีบทบาทหน้าที่เป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มชุมชนหรืออื่นๆ ทำให้ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสถานะ บทบาททางสังคมนั้นๆ เป็นเงื่อนไขพฤติกรรมที่แตกต่างของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่ง

- **ช่องทางกรรมกรมีส่วนร่วม :** กลุ่มผู้นำชุมชนจะมีช่องทางกรรมกรมีส่วนร่วมที่สะดวกกว่า เพราะ อยู่ใกล้กับอำนาจรัฐและเป็นตัวแทนของกลุ่มชาวบ้าน ไม่ว่าจะในรูปแบบเป็นทางการที่มีการจัด ประชุมคณะกรรมการ ผู้นำชุมชนได้สะดวกบ่อยครั้งกว่าชาวบ้าน หรือรูปแบบไม่เป็นทางการที่สามารถพูดคุย ซักถาม เสนอแนะอย่างไม่เป็นทางการได้ง่ายกว่า

- **กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ หมู่บ้าน :** กฎระเบียบของหมู่บ้านที่ชุมชนร่วมกันกำหนด ได้ระบุไว้ว่า “การลงแขกช่วยงานสาธารณะของหมู่บ้าน เป็นหน้าที่ที่ต้องมาช่วยกันทำงานให้แก่งาน สาธารณะของหมู่บ้าน หากไม่มากก็จะต้องถูกปรับหรือขอให้ความช่วยเหลือใดๆ แก่ผู้นั้น” ซึ่งจากร ะเบียบดังกล่าว มีทั้งการปรับเป็นเงินและมาตรการทางสังคมเป็นบทลงโทษ อาจเป็นเงื่อนไขใน การตัดสินใจมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมอย่างหนึ่ง

- **การคาดหวังและได้รับผลประโยชน์ :** แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นำมาซึ่ง ผลประโยชน์หลายประการ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งกระจายไปทั่วทั้งหมู่บ้าน ดังนั้น

การได้รับผลประโยชน์จึงเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ หรือ การได้เรียนรู้ เล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเป็นผลดีมากกว่าผลเสีย ทำให้เกิดการคาดหวังเป็น การกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เช่นกัน

- *ประสบการณ์ทางการเมือง* : ปัจจัยหนึ่งที่เป็นบริบทสำคัญ สำหรับเงื่อนไขในกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดความแตกต่างในพฤติกรรมของกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้าน คือ ประสบการณ์ทางการเมือง เพราะกลุ่มผู้นำอยู่ใกล้ชิดอำนาจทางการเมืองมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นเป็น อำนาจรัฐภายในชุมชนหรืออำนาจองค์กรต่างๆ ภายนอกและยังมีโอกาสเรียนรู้บทบาทกระบวนการทางการเมืองอื่นๆ ด้วย ซึ่งทำให้เกิดความคุ้นเคยจากการผลิตซ้ำทางสังคมและเรียนรู้บทบาทตนเอง ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จึงเห็นบทบาทกลุ่มผู้นำชุมชนมีลักษณะเป็นทางการ และมีขอบเขตมากกว่ากลุ่มชาวบ้าน

แม้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะเป็น รูปแบบที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการวางแผนการพัฒนาด้วยตนเอง ควบคุมดูแล วิเคราะห์ปัญหา ดำเนินการด้วยตนเอง (ปิยพร ทาวีกุล อ่างแล้ว : 28) แต่มีบางส่วนที่ขัดแย้งกับการจัดการในพื้นที่นี้ เพราะอำนาจหลักในการจัดกิจกรรมในพื้นที่นี้ยังขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่ง ก็มีข้อสังเกตว่า การใช้อำนาจนี้เป็นที่ยอมรับ เคารพนับถือ และเป็นกิจกรรมที่สร้างสำนึกร่วมกัน อันจะนำมาจัดการผลประโยชน์ต่างๆ ของชุมชน ประกอบกับการจัดการของผู้นำดังกล่าวพยายาม ดึงกลไกการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมาดำเนินการ ซึ่งเป็นการสร้างความพอใจให้กับชาวบ้านด้วย ดังนั้นการจัดการโดยผู้นำชุมชนที่ถือเป็นตัวแทนอำนาจนี้ จึงถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการ โดยชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมต่างๆ ในกิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ช่องทางมีส่วนร่วม, รูปแบบการมีส่วนร่วม สังเกตได้จากการเพิ่มขึ้นของบทบาทการมีส่วนร่วมที่มีแบบแผนมากขึ้น คือ จะมีบทบาทการมีส่วนร่วมโดยตรงเพิ่มมากขึ้นในขั้นตอนการมีส่วนร่วมต่างๆ ทั้งการมีส่วนร่วมใน นโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการและการประเมินผล ผ่านรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการมากขึ้น แม้ว่าจะเป็นลักษณะการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมแบบบนสู่ล่างก็ตาม แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงในการตื่นตัวผลประโยชน์มากขึ้น และมีแนวโน้มขยายขอบเขตเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมการเมืองอื่นๆ ของชุมชนด้วย

5.2.2 การรวมกลุ่มผลประโยชน์และบทบาทกลุ่มในชุมชน

จากการศึกษา การดำเนินกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่ผ่านมา พบว่า มีการรวมกลุ่มผลประโยชน์ในชุมชนบ้านแม่กำปองมากขึ้น โดยเฉพาะ การรวมกลุ่มด้านอาชีพ และการรวมกลุ่มเพื่อตอบสนองกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มมัคคุเทศก์, กลุ่มนวดแผนโบราณ, กลุ่มจักสานไม้ไผ่, กลุ่มกาแฟ ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านตื่นตัวและคาดหวังในผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน จึงได้เสนอความต้องการเพื่อจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้น แต่การรวมกลุ่มผลประโยชน์ของชุมชนภายหลังการจัดดำเนินกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้พยายามผลักดันให้มีการจัดตั้งให้เป็นทางการ มีกฎ ระเบียบ ชัดเจน ซึ่งชาวบ้านยังไม่มีความพร้อม จึงต้องพึ่งพาแกนนำชุมชนในการช่วยจัดตั้งดูแล ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้นำชุมชน จึงพบว่า กลุ่มผู้นำมีบทบาทในการรวมกลุ่มผลประโยชน์มากขึ้น โดยเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม หรือเป็นที่ปรึกษาดูแล จึงทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนจะมีตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มากมาย เช่น พ่อหลวงพรมมินทร์ จะอยู่สังกัดกลุ่มชุมชนหลายกลุ่มจนแทบจำไม่ได้ว่าเป็นที่ปรึกษาอะไรบ้าง (คำให้สัมภาษณ์ นายพรมมินทร์ พวงมาลา) ดังนั้นจึงมีข้อสังเกตว่า บทบาทอื่นๆ ของกลุ่มผู้นำจะเป็นเพียงที่ปรึกษา ไม่โดดเด่นมากนัก เนื่องจากมีตำแหน่งหน้าที่ซ้อนทับกันหลายส่วนจนไม่สามารถดูแล ควบคุมบทบาทได้

สำหรับบทบาทของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป กลุ่มผู้นำชุมชนเห็นว่า บทบาทกลุ่มนั้นสามารถจัดการดูแลตัวเองได้สูงขึ้น และมีส่วนร่วมในการจัดสรร ดูแลประโยชน์ของชุมชนสาเหตุหนึ่งเพราะในชุมชนมีการดำเนินการกลุ่มสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว จึงเป็นแบบอย่างในการดำเนินการได้ ประกอบผู้นำชุมชนสนับสนุนการสร้างกลุ่มที่เป็นทางการ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่กัน โดยจัดตั้งเป็นประธาน เลขานุการ คณะกรรมการ การจัดตั้งกฎ ระเบียบของแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงวัวจะมีการเก็บเงินกองกลางเป็นค่ายาในการดูแลวัวและนารายได้มาปันผลในรูปแบบสหกรณ์ หรือกลุ่มนวดแผนโบราณที่มีกองทุนหมุนเวียนเป็นของตัวเอง เป็นต้น

สำหรับเรื่องการเปลี่ยนแปลงบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้าน จะเห็นว่า กลุ่มต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในการบริการเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะนำมาซึ่งรายได้ทางเศรษฐกิจแก่ตนเองและกลุ่มด้วย เช่น กลุ่มแม่บ้านที่มีการแปรรูปอาหารออกขายเป็นของฝาก, หรือกลุ่มเยาวชนที่มีกิจกรรมพ่อน้ำให้นักท่องเที่ยวชม เป็นต้น แต่บทบาทดำเนินการของกลุ่มชาวบ้านยังไม่มีบทบาทที่เป็นทางการนัก เพราะบทบาทของกลุ่มจะขาดความต่อเนื่องในการ

ดำเนินการ เนื่องจากกลุ่มจะเน้นการรวมผลผลิตเพื่อการบริการท่องเที่ยว ไม่มีบทบาทบริหารหรือการจัดการอื่นๆ ประกอบกับแกนนำการบริหารงานของกลุ่มก็จะขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนด้วย

ผลการศึกษา เรื่อง “การรวมกลุ่มผลประโยชน์และบทบาทกลุ่มในชุมชน” ในทฤษฎีของผู้วิจัย เห็นว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในการรวมกลุ่มผลประโยชน์และบทบาทกลุ่มในชุมชน ทั้งกลุ่มผู้นำและกลุ่มชาวบ้าน คือ

- จำนวนของกลุ่มที่เพิ่มมากขึ้น ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านที่เสนอความต้องการจัดตั้งกลุ่มเพราะเล็งเห็นผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม ภายใต้งานสนับสนุนของกลุ่มผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มจักสาน, กลุ่มผลิตของที่ระลึก, กลุ่มตีเหล็ก, กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหาร, กลุ่มดนตรีพื้นเมือง ฯลฯ แต่น่าสังเกตว่า แต่ละคนจะมีกลุ่มสังกัดมากกว่า 1 กลุ่ม เช่น นายบุญเลิศ ไทยกรณ์ สังกัด กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มทำเครื่องเรือนและกลุ่มมัคคุเทศก์ หรือ นางดารศ ถมมา ที่สังกัด กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มนวดแผนโบราณ เป็นต้น ทำให้บทบาทการดำเนินงานสับสนและไม่สามารถสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มได้

-รูปแบบของกลุ่ม จะมีความเป็นทางการมากขึ้น เพราะมีแกนนำในชุมชนให้ความสำคัญสนับสนุนผลักดัน โดยการจัดตั้งกลุ่มจะมีประธาน รองประธาน คณะกรรมการและ กฎระเบียบของกลุ่มเฉพาะ จากเดิมที่ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงวัวและกลุ่มนวดแผนโบราณ ที่มีการตั้งเป็นลักษณะของหุ่นสหกรณ์ มีการปันผลกำไรที่ได้จากการดำเนินการเป็นกฎ ระเบียบชัดเจน เป็นต้น

-บทบาทของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีอยู่เดิมหรือกลุ่มที่มีอยู่ใหม่ จะมีบทบาทในการรวมตัวเพื่อการบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น สาเหตุเนื่องมาจาก การเล็งเห็นประโยชน์จากรายได้ทางเศรษฐกิจที่มาจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเพิ่มบทบาทกลุ่มในการเป็นกลุ่มผลประโยชน์ต่อรองทั้งองค์กรภายในชุมชนเองและองค์กรภายนอกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการต่อรองของงบประมาณจากหมู่บ้านและหน่วยงานราชการอื่นๆ หรือขอการสนับสนุนจากกลุ่มภายนอกชุมชนด้วย ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มสมุนไพรหรือกลุ่มหอมเมือง แม้ว่าจะเกิดการรวมกลุ่มก่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ภายใต้งานสนับสนุนของกลุ่มหอมเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เพิ่มการแปรรูปผลผลิตเพื่อการขายให้กับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้นด้วย หรือกลุ่มแม่บ้าน ที่ปกติจะมีการรวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านอยู่แล้ว โดยเฉพาะเทศกาลงานประเพณีต่างๆ

แต่ต่อมาเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นมา จึงได้เพิ่มบทบาทตนเองในการหารายได้ให้กับสมาชิก และเข้ากลุ่ม โดยทำโครงการขอสนับสนุนงบประมาณจากหมู่บ้านด้วย เช่น โครงการแปรรูปอาหาร เป็นต้น

ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลงการรวมกลุ่ม แม้ว่ากรรวมกลุ่มส่วนมากจะเป็นการรวมกลุ่มอาชีพ แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ไม่สร้างความขัดแย้งเพราะเป็นผลประโยชน์ที่ได้มาจากภายนอกชุมชนและไม่ได้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่มกันเอง เป็นลักษณะของการช่วยเหลือกัน แต่การรวมกลุ่มอาชีพดังกล่าวนี้ จะไม่มีความหลากหลาย แต่จะเพิ่มบทบาทกลุ่มในชุมชนมากขึ้น เพราะสามารถเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มทุติยภูมิ ทั้งจากสถาบันทางการเมืองอื่นของชุมชนหรือการเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการกระจายอำนาจและการกระจายผลประโยชน์ และการเปลี่ยนแปลงการรวมกลุ่มและบทบาทกลุ่มในชุมชนเหล่านี้สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันที่มีจุดประสงค์มากกว่าด้านเศรษฐกิจอย่างเดียวได้ในอนาคต แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาบริบท ปัจจัยการรวมกลุ่มและบทบาทกลุ่มประกอบด้วย เช่น สภาพชุมชน, ลักษณะทางเศรษฐกิจ, ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรม, กระแสสังคมภายนอก, ภาวะการแข่งขัน เป็นต้น

5.2.3 การจัดสรรประโยชน์และการแก้ปัญหาความขัดแย้งชุมชน

ในการศึกษาการจัดสรรประโยชน์และการแก้ปัญหาความขัดแย้งชุมชนในที่นี้ จะศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่ผ่านมา (ประเด็นคำถามที่ 2 หน้า 58) เพราะผลประโยชน์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากผลดีและผลเสีย ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่มาจากการดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และเป็นสาเหตุให้เกิดกระบวนการจัดสรรประโยชน์และการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

- ประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ : จากข้อมูลการสัมภาษณ์และการสำรวจ พบว่าการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ทำให้ผลดี คือ เกิดการสร้างงานที่นำมาซึ่งรายได้เสริมให้กับ 3 กลุ่ม ด้วยกัน คือ

กลุ่มแรก ก็คือ การสร้างงานและรายได้เสริมให้กับกลุ่มปัจเจกชนที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์, การเข้าร่วมกิจกรรมแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เป็นของฝากขายนักท่องเที่ยวการผลิตของที่ระลึกขายแก่นักท่องเที่ยวหรือกิจกรรมบริการเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆ

กลุ่มที่สอง คือ การสร้างรายได้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน เพราะกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้จะอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งเป็นกลุ่มสหกรณ์ประจำหมู่บ้านที่ทุกคนเป็นสมาชิก โดยได้ตั้งกฎ ระเบียบไว้ว่า รายได้ที่มาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งจะต้องแบ่งเข้าในกองทุนชุมชนของสหกรณ์ เพื่อให้เป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านและดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป แม้ชาวบ้านที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมบริการหรือหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยวก็มีส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาเช่นกัน และ

กลุ่มที่สาม คือ การสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม กิจกรรมของชุมชน เพื่อให้เป็นทุนส่งเสริมความเข้มแข็งและการพัฒนาของกลุ่มนั้นๆ เช่น กลุ่มนวดแผนโบราณ ที่นำรายได้มาเป็นหุ้นปันผลให้สมาชิกและใช้จัดการพัฒนากิจกรรมของกลุ่ม หรือ กลุ่มสมุนไพร (หมอเมือง) ที่นำรายได้มาเป็นทุนในการสนับสนุนการต่อเติมสถานที่ให้กลุ่มตนเอง ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและนำไปพัฒนากลุ่มตนเองด้วย

ส่วนผลเสียการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ก็คือ ลักษณะนิสัยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย แม้ว่าการจัดกิจกรรมจะสามารถสร้างรายได้เสริมสามารถหาเงินมาได้ง่ายมากขึ้น แต่ก็มีการใช้จ่ายง่ายขึ้นไปด้วย ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจชุมชนที่แท้จริง และนอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับ การกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจที่กระจายรายได้ไปไม่ทั่วถึง โดยจะกระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มกิจกรรมการบริการนักท่องเที่ยว ทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่เกิดการพัฒนามตามวัตถุประสงค์อย่างจริงจัง ดังนั้นจึงพยายามกระจายกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ให้ทั่วทั้งหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ตามวัตถุประสงค์การจัดการกิจกรรมและความต้องการของชาวบ้าน นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมบางส่วนยังไปซ้อนทับกับเวลาการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ทำให้รายได้หลักลดลงบางส่วน แต่ไม่มีผลกระทบมากนัก เพราะการจัดกิจกรรมพยายามหลีกเลี่ยงหาเวลาที่เหมาะสม

ความแตกต่างในประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในสายตาของกลุ่มผู้นำกับกลุ่มชาวบ้าน ได้แก่ การมองเห็นผลในช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน โดยกลุ่มผู้นำชุมชนจะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจระยะยาว เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มองว่าจะส่งผลให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในอนาคต เพราะเริ่มเห็นว่ามีการปรับตัวให้เห็นชัดเจนในการสร้างอาชีพเสริม นำมาซึ่งรายได้เสริม ผลักดันบทบาทตนเองหรือบทบาทกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อผลประโยชน์การขยายตัวของเศรษฐกิจชุมชน ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์เพื่อการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล หรือเพื่อการพัฒนาของหมู่บ้าน รวมทั้งเพื่อการพัฒนาของกลุ่มองค์กรชุมชน ส่วนด้านผลเสียดังกล่าวยังไม่เกิดผลกระทบรุนแรงและยังสามารถควบคุมโดยชุมชนได้

ส่วนในกลุ่มชาวบ้านจะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในระยะสั้น เป็นลักษณะของปรากฏการณ์ โดยเห็นว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชนมากนัก อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ยังจัดว่าใหม่สำหรับการดำเนินการโดยชุมชน และไม่เกิดผลเป็นรายได้ชัดเจน ประกอบกับมีการกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะการบริการนักท่องเที่ยวมากกว่า และการสร้างรายได้จากการจัดกิจกรรมยังเป็นช่วงเวลาสั้นๆ จึงยังคงให้ความสำคัญกับอาชีพหลักมากกว่า

ภาพโดยรวมอาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจภายหลังการดำเนินกิจกรรมในตอนนี้ ไม่ได้กระทบกระเทือนวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจมากนัก ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในแง่ปัจเจกชน ผลประโยชน์ต่อชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านหรือผลประโยชน์ในกลุ่มองค์กร สังเกตได้จาก ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตหรือระบบความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจชุมชน นอกจากการปรับตัวด้านอาชีพดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ไม่ได้ส่งผลกระทบรุนแรง เป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ที่เกิดจากความสนใจและคาดหวังในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรม จึงทำให้มองเห็นแนวโน้มการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการจัดกิจกรรมในอนาคต

- *ประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม* : มีประเด็นหลายแง่มุม การวิจัยนี้จึงได้ใช้คำถามปลายเปิดหลายแง่มุมเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง ได้แก่ ประเด็นเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน, ประเด็นความเป็นส่วนตัว, ประเด็นความสำนึกในสิ่งแวดล้อมและประเด็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนี้เป็นเรื่องที่ซับซ้อนยากแก่การทำความเข้าใจ บางประเด็นคำถามจึงต้องปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่องแรก คือ เรื่องของสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนมานานแล้ว แต่แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ช่วยตอกย้ำกระบวนการทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เห็นได้ชัดจากความเป็นระบบ ระเบียบของการอนุรักษ์ เช่น การ

สร้างกฎ ระเบียบ คู่มือหมู่บ้านและนักท่องเที่ยว หรือ การสร้างระบบสุขภาพตำบลต่างๆ เพื่อดูแล
สิ่งแวดล้อม เป็นต้น และยังช่วยสร้างความคุ้นเคยให้กับชาวบ้านได้เรียนรู้การอนุรักษ์ด้วย

การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่ได้รับผลจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ การเลียน
แบบพฤติกรรม หรือรับเอาวัฒนธรรมผิดๆ ของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมที่ดูจะเป็นปัญหามากที่สุด
ในขณะนี้ คือ การหลั่งไหลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มาพร้อมกับความเจริญจากการท่องเที่ยว
ทำให้เกิดการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย รายได้ไม่พอกับรายจ่ายและเป็นปัญหาหนี้สินตามมา ซึ่งจะต้อง
หาแนวทางป้องกันและแก้ไขต่อไป

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากการดำเนินกิจกรรม ที่เป็นการ
เปลี่ยนแปลงประการสุดท้าย เป็นผลดีที่ได้มาจากการดำเนินกิจกรรม คือ การส่งเสริมวัฒนธรรม
ชุมชน นอกจากการจัดการท่องเที่ยวจะช่วยฟื้นฟู สนับสนุนศิลปวัฒนธรรมหมู่บ้านแล้ว ยังช่วย
ต่อยอดความสัมพันธ์แบบเครือญาติด้วย เพราะการมีปฏิสัมพันธ์ในการช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ
ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นกลุ่มก้อนมากขึ้น รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม จากที่ต่างคนต่างทำงาน
เทศกาลงานบุญจะมาเจอกันครั้งหนึ่ง ก็มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น เป็นการส่งเสริมระบบ
เครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชน

เมื่อเราทราบ ผลดี - ผลเสีย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว ทำให้เราทราบผล
ประโยชน์ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ
ยั่งยืน ซึ่งสามารถพิจารณาประเด็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์และการแก้
ปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ได้ ดังนี้

1) การจัดสรรผลประโยชน์ของชุมชน พบว่า เดิมการดำเนินการจัดสรรประโยชน์ต่างๆ
ของชุมชนจะมีการจัดการที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้จัดสรรดูแลกับการใช้กลุ่ม
สหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำที่ชาวบ้านเป็นสมาชิกดูแล โดยจะจัดสรรประโยชน์เป็น 3 ส่วน ได้แก่ การ
จัดสรรให้ชาวบ้าน การจัดสรรให้ชุมชนและการจัดสรรให้กลุ่มองค์กรชุมชน

ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบชุมชนมาระยะเวลาหนึ่ง
สิ่งหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงไป คือ การเพิ่มขึ้นของผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงบประมาณ
สนับสนุนจากองค์กรรัฐหรือองค์กรภายนอกชุมชนอื่น หรือผลประโยชน์ที่จะมาจากการจัด
กิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เกิดการ
คาดหวังในผลประโยชน์และเกิดการตื่นตัวในผลประโยชน์ที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของกลุ่มและการมีส่วนร่วมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการจัดสรรประโยชน์ของชุมชนเช่นกัน โดยในกลุ่มผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเป็น คณะกรรมการพิจารณาจัดสรรประโยชน์ของชุมชนมากขึ้น นอกเหนือจากการให้กลุ่มสหกรณ์ดูแลบริหาร เพราะมีงบประมาณและรายได้จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น และมีกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่จากการท่องเที่ยวที่ต้องการงบประมาณเพื่อดำเนินงานมากขึ้นด้วย ประกอบกับการจัดตั้งกลุ่มเหล่านี้ยังต้องอาศัยผู้นำชุมชนเป็นกลไกช่วยเหลือดำเนินการ ดังนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนก็จะกลายเป็นคณะกรรมการที่ดูแลจัดสรรประโยชน์ไปด้วย ตัวอย่างเช่น พ่อหลวงพรหมินทร์ พวงมาลา เป็นประธานและกรรมการของกลุ่มองค์กรหลายกลุ่ม ซึ่งดูแลเรื่องการจัดสรรประโยชน์ของแต่ละกลุ่มด้วย หรือแม้แต่พระองค์อาจ ซึ่งไม่ได้มีส่วนในการจัดการเกี่ยวกับงบประมาณ แต่ก็ช่วยแนะนำหรือให้การสนับสนุนจัดสรรโครงการต่างๆ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์อีกรูปแบบหนึ่งด้วย เป็นต้น โดยการจัดสรรประโยชน์นั้น จะใช้หลักการจัดสรรประโยชน์ตามความจำเป็นของแต่ละเรื่อง และความจำเป็นของแต่ละกลุ่มไป

ส่วนการจัดสรรประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้านนั้น ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เพราะกลุ่มชาวบ้านเห็นว่าการพิจารณาโดยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการเป็นไปด้วยความยุติธรรมแล้ว เป็นการยอมรับโดยสมัครใจ เลยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไร ส่วนหนึ่งเพราะปัจเจกชนยังไม่เห็นความสำคัญในผลประโยชน์ที่ได้มาชัดเจน มีเพียงการกู้ยืมเป็นกองทุนเท่านั้น ส่วนอื่นๆ ไม่ทราบว่า มีผลประโยชน์อะไร แล้วไปทำอะไรบ้าง การจัดสรรประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้านจึงเป็นไปในส่วนของกลุ่มมากกว่า แต่ว่าการจัดสรรโดยกลุ่มนั้นยังขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้นำชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นบทบาทของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมจัดสรรประโยชน์อื่นๆ ของชุมชนนั้น ก็จะมีบทบาทเฉพาะกลุ่มที่เข้มแข็งเท่านั้น กลุ่มองค์กรชาวบ้านอื่นๆ ที่เป็นเพียงการรวมผลผลิตเพื่อขาย ไม่มีการค้าดำเนินงานอื่นๆ ก็ยังไม่มียบทบาทเป็นทางการในเรื่องนี้เลย

2) การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ที่ผ่านมายังไม่มีความขัดแย้งอะไรมากมาย เป็นเพราะผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เป็นผลประโยชน์ที่ยังมีขนาดเล็กน้อย ประกอบกับเป็นการหาประโยชน์จากภายนอก จึงไม่มีความขัดแย้งรุนแรง ส่วนผลประโยชน์ด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การจัดการความขัดแย้ง ก็จะใช้กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมควบคุมดูแลมากกว่า หรือให้กลุ่มผู้นำชุมชน ใกล้เคียงหาข้อยุติ หรือหากเป็นการผิดกฎระเบียบหมู่บ้านที่วางไว้ ก็ลงโทษไปตามนั้น แต่หากเป็นเรื่องอื่นๆ ก็จะใช้ที่ประชุมลงมติเป็นเรื่องๆ ไป ซึ่งก็มีมาตั้งแต่ก่อนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

โดยสรุปแล้ว จะสังเกตได้ว่าการจัดสรรผลประโยชน์และการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของชุมชนที่ผ่านมา ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้น ยังไม่ได้กระทบวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมของหมู่บ้านมากนัก ทั้งนี้อาจมีปัจจัยที่เป็นตัวเร่ง หรือ บกพร่องทางการเปลี่ยนแปลงหลายประการ โดยสรุป คือ

- **ระยะเวลา** : การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แม้ว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวแต่เป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีพที่มีการตั้งสมประสงค์และภูมิปัญญามานานแล้ว ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่ซับซ้อน ซึ่งจะต้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ ตั้งสมมาเป็นเวลานานเช่นกัน แต่การดำเนินกิจกรรมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้เริ่มต้นได้เพียง 3-4 ปี เป็นเรื่องใหม่ของชุมชน ประกอบกับรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นช่วงเวลาสั้นๆ จึงยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก

- **กระแส ความรุนแรง** : แม้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อคนทั้งหมู่บ้าน แต่ผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้เกิดความรุนแรงมากพอที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีมาเป็นร้อยปีได้ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมก็ตาม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการจัดกิจกรรมนี้จึงมีลักษณะเป็นการต่อยอดวัฒนธรรมเดิมให้เด่นชัดขึ้น หรือหากเป็นการเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นลักษณะของวิวัฒนาการมากกว่า

- **ตลาดนักท่องเที่ยว** : จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปองมีด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ แบบไป - กลับ วันเดียว แบบโฮมสเตย์ และแบบทัวร์ป่าแคมป์ปิ้ง ซึ่งตลาดนักท่องเที่ยวแบบไปกลับวันเดียวจะเป็นผู้ก่อผลกระทบหมู่บ้านมากที่สุด เพราะยากแก่การควบคุมดูแล แต่ตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังมีไม่มากนักเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าแคมป์ปิ้ง ที่ยังไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเช่นกัน ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้น กลุ่มนักท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปองจะเป็นชาวต่างชาติที่มากับบริษัททัวร์มากกว่า ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีปัญหาและสามารถคัดเลือก ควบคุมให้อยู่ในกฎ ระเบียบของหมู่บ้านได้

- **การจัดการโดยชุมชน** : ปัจจัยด้านการจัดการโดยชุมชนเป็นปัจจัยประการสำคัญที่จะบอกความเร็วและทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นกลไกสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากการศึกษาพบข้อสังเกต คือ แม้ว่าหมู่บ้านแม่กำปองจะมีการจัดการในลักษณะบนสู่ล่างหรือเป็นการมีส่วนร่วมทางอ้อมกับการเปิดโอกาสให้มากกว่าการจัดการโดยตรงของประชาชน แต่หมู่บ้าน

แม่กำปองมีกฎ ระเบียบหมู่บ้านดูแลชุมชนและดูแลนักท่องเที่ยว ที่มาจากข้อตกลงชุมชนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ดังนั้นจึงสามารถควบคุมดูแลได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการจัดการของชุมชนจะเป็นไปโดยหลักความสมัครใจ จึงไม่มีปัญหาและเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่วางไว้

5.2.4 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นในชุมชน

จากการสอบถามเกี่ยวกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นในชุมชน พบว่าการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนที่ผ่านมายังไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ โครงสร้างชนชั้นของชุมชนเลย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำชุมชนนั้น ยังคงเป็นแกนนำสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอยู่ ทั้งผู้ใหญ่บ้าน ครูอาจารย์ หรือพระสงฆ์ก็ตาม แต่บทบาทอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง โดยเฉพาะบทบาทที่จะเป็นกลไกในการส่งเสริม วางแผนให้กลุ่มชาวบ้านมีความเข้มแข็งมากขึ้น เป็นลักษณะของการสนับสนุน ส่วนด้านอื่นๆ กลุ่มผู้นำชุมชนยังคงดำรงสถานทางสังคมเช่นเดิม และยังเป็นທີ່เคารพให้ความนับถือของชาวบ้านเหมือนเดิม

ส่วนในกลุ่มของชาวบ้านนั้น มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชนชั้นที่สังเกตได้ คือ การดำเนินกิจกรรมสร้างภาวะผู้นำ เพราะ การเกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วม การเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทำให้ต้องมีคณะกรรมการบริหารงานหลายกลุ่ม หลายฝ่าย ชาวบ้านหลายคนจึงได้ขยับฐานะมาเป็นกลุ่มผู้นำขององค์กรชุมชน เช่น คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรม ประชาน หรือเลขานุการ ฯลฯ ซึ่งจะมีโอกาสในการเข้าใกล้อำนาจรัฐท้องถิ่นมากขึ้น และเพิ่มบทบาทของตนเองมากขึ้นด้วย

แต่ในส่วนของระบบความสัมพันธ์ของชุมชนนั้น แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหรือสถานะทางสังคมบ้าง แต่ก็ยังไม่พบว่าระบบความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลง เพราะยังคงเป็นระบบความสัมพันธ์แบบครอบครัว หรือเครือญาติ และใช้ระบบอุปถัมภ์ในสังคม ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า นอกจากจะไม่ได้ไปกระทบโครงสร้างระบบความสัมพันธ์เดิม ยังช่วยต่อยอดระบบในสังคมด้วย กล่าวคือ จากการสอบถาม สังเกตการณ์และศึกษาเอกสาร แต่ละกิจกรรม พบว่า แม้จะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบให้กับกลุ่มองค์กรหรือปัจเจกชน แต่การดำเนินการก็ยังคงพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ ตัวอย่างเช่น การแบ่งหน้าที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ของหมู่บ้านจะยกหน้าที่ให้กับกลุ่มเยาวชน ส่วนการจัดการเรื่องอาหารการกิน ยกหน้าที่ให้กับกลุ่มแม่บ้าน ในการนำเที่ยวยกหน้าที่ให้กลุ่มมัคคุเทศก์ แต่ปรากฏว่า ในแต่ละกลุ่มต่างก็ช่วยเหลือกัน ถ้าใครว่างก็จะ

มาช่วยดูแลเรื่องอื่นๆ ต่อไป สาเหตุหนึ่งเพราะว่า ชาวบ้านมีทัศนคติว่า กิจกรรมการจัดการ
ท้องถิ่นนี้เป็นหน้าตาของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทสาธารณะที่ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน

สรุป “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชุมชน” จากการศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงนี้
พบว่า ผลพวงจากการจัดการท้องถิ่นเชิงอนุรักษ์หลายอย่างที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น
ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม การเกิดขึ้นของ
กลุ่มต่างๆ หรือกระบวนการอื่นๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กระทบบรรทัดฐาน แบบแผนของ
สังคม โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหาร จากข้อมูลที่สัมภาษณ์พบว่า แม้จะยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง
โครงสร้างในตอนี้ แต่เริ่มมีการเคลื่อนไหวทางสังคมให้เห็น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงบทบาท
ซึ่งกลุ่มชาวบ้านจะมีการเปลี่ยนแปลงสถานะ ที่เป็นผลจากการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการแบ่งงาน
หรือการรวมกลุ่มต่างๆ ให้มีบทบาทเป็นคณะกรรมการ ประธานกลุ่มชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ
การขยายบทบาทสถานะดังกล่าวทำให้กลุ่มชาวบ้านเข้าใกล้อำนาจรัฐมากขึ้น เพิ่มบทบาทในทาง
การเมืองมากขึ้นในพื้นที่สาธารณะ ส่วนกลุ่มผู้นำจะขยายบทบาทสูงขึ้นเป็นบทบาทสาธารณะเพื่อ
การพัฒนา เช่น การเป็นที่ปรึกษา หรือเป็นตัวแทนชาวบ้าน เป็นต้น

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเป็นลักษณะของการปรับเปลี่ยนสถานะหรือบทบาททาง
การเมือง ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้างชุมชนทั้งหมด แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการ
กระจายคุณอำนาจการบริหารและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในชุมชน และคาดว่าจะนำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นชุมชนในอนาคตด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ศึกษาจากบุคคล โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ในบทนี้จึงได้แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น 3 ข้อ คือ สรุปผลการศึกษาวิจัย, อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะจากการวิจัย ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่ผ่านมา ทำให้เราทราบบทบาทของประชาชนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปองและทราบผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือวัฒนธรรมก็ตาม ข้อเสนอเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนี้ จะมีลักษณะเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะทำให้เกิดสัญญาทางสังคม ตามแนวคิดเรื่องชุมชนกับการท่องเที่ยว (อึ้งแล้ว : 12) กล่าวคือ เมื่อมีการปรับตัวด้านการทำงานอาชีพ เกิดการสร้างข้อตกลงในสิทธิหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว ก็จะเกิดการปรับเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ แบบแผน บรรทัดฐานและความสัมพันธ์ในชุมชน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ นี้ จะเป็นบทบาทเกี่ยวกับองค์กรทางธุรกิจหรือเพื่อตอบสนองนโยบายท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่บทบาทในทางสาธารณะได้ เช่นเดียวกับการศึกษาของ มงคล ด่านธานินทร์ (อึ้งแล้ว : 29) เรื่องเศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบ ที่พบว่า กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนจะเป็นกลไกหลักที่ผลักดันให้กิจกรรมอื่นๆ พัฒนาด้วย

กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนก็เช่นกัน การเปลี่ยนแปลงต่างๆ นั้น ทำให้เกิดการตื่นตัวในผลประโยชน์และเรียนรู้บทบาทการมีส่วนร่วมจากการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Easton (อึ้งแล้ว: 13) ที่กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง แบ่งเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ระบบการเมือง ทักษะคิดและการเข้าร่วมทาง

การเมือง ประชาชนในบ้านแม่กำปองก็เรียนรู้การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนโครงการ จากกิจกรรมการประชุมชาวบ้านกลุ่มย่อยตามปางบ้านต่างๆ หรือกิจกรรมการประชุมชาวบ้านเพื่อทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (กิจกรรมกลุ่มที่หนึ่ง อ้างแล้ว : 53) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จากกิจกรรมกลุ่มดนตรีพื้นเมือง, กิจกรรมพิชิตวชนป่า, กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสนับสนุนการศึกษาวิจัยของ นพพร ต้อนรับ (อ้างแล้ว : 28) ที่พบว่า การที่ข้าราชการมีบทบาทการจัดการมากกว่าประชาชน โดยที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ ดังนั้นจึงไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมและไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนด้วย ในทางกลับกัน ชาวบ้านแม่กำปอง ได้มีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง จึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรม

หากศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ทางการเมือง สามารถสรุปหน่วยการเรียนรู้ (อ้างแล้ว : 13) ที่สำคัญ อันเกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในหมู่บ้านแม่กำปอง ได้แก่

-สถาบันการศึกษา : โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแม่กำปองที่อยู่ในพื้นที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นแกนหลักในการผลักดันการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้บทบาทการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะบทบาทในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม

- กลุ่มอาชีพ : เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการเรียนรู้ต่างๆ มากที่สุด เพราะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการปรับตัว รวมกลุ่มด้านอาชีพ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีระเบียบ แบบแผนแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการจัดการท่องเที่ยวและการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งจะมีทั้งกลุ่มอาชีพที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

- สถาบันทางการเมือง : การเรียนรู้ผ่านทางสถาบันการเมืองก็เป็นหน่วยการเรียนรู้การมีส่วนร่วมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นตัวแทนของประชาชนและได้รับความเคารพนับถือ มีบทบาทสำคัญในการผลักดันกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน ทั้งการประชุมเป็นทางการ หรือการติดต่อส่วนตัว อันเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้การมีส่วนร่วมอีกทางหนึ่ง

หน่วยการเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมจะเป็นหน่วยทฤษฎีที่แสดงความสัมพันธ์ทางการเมือง กฎเกณฑ์ทางสังคม อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งการเรียนรู้ทำให้เกิดการตื่นตัวในผลประโยชน์ ซึ่งการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จะช่วย

ส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการเปลี่ยนแปลงกระบวนการต่างๆ ด้วย

สรุปแล้วการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมทำให้เราเห็นว่าเกิดการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมจากการจัดกิจกรรม ทั้งการเรียนรู้บทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ การเรียนรู้การดำเนินงาน การตื่นตัวในผลประโยชน์หรือด้านอื่นๆ ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านแม่กำปองมีบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงขึ้น กล่าวคือ มีความรู้และเข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมและเข้าดำเนินการตามกระบวนการต่างๆ มากขึ้นด้วย

ภาพการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้น ทำให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางการเมืองอื่นๆ ซึ่งนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ของนักวิชาการกลุ่มคณะกรรมการการเมืองเปรียบเทียบแห่งสภาวิจัยสังคมศาสตร์ หรือ Committee on Comparative of the Social Research Council (อ้างแล้ว : 8) ซึ่งแบ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็น 3 ลักษณะ ได้ ดังนี้

ความเสมอภาคทางการเมือง : ความหมายของความเสมอภาคทางการเมืองมีประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งตรงกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของหมู่บ้าน คือ

- กฎ ข้อบังคับ ที่บัญญัติขึ้นสำหรับบังคับใช้กับสมาชิกในระบบการเมืองนั้นจะต้องมีความเป็นสากล คือ ใช้บังคับแก่ทุกคนโดยเสมอภาคและเท่าเทียม จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของหมู่บ้าน พบว่า จะมีกฎ ระเบียบ ของหมู่บ้าน (หน้า 45-46) และมีมาตรการของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (หน้า 54) ออกโดยการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนและคณะกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นตัวแทนของชาวบ้าน ภายหลังจากการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นมติที่ยอมรับและบังคับใช้กับทุกคน โดยทั่วกัน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในกฎ ข้อบังคับ ของชุมชน ก็คือ การมีมติบัญญัติที่เป็นรัฐธรรมนูญบังคับใช้ได้กับทุกคน แม้ว่ากฎเกณฑ์ในชุมชน จะมีการใช้มาตรการทางสังคมมาจัดการอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่มีความเป็นสากล โดยเฉพาะบทลงโทษจากการฝ่าฝืน เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้เกิดกฎ ข้อบังคับในลักษณะสากล โดยเฉพาะเป็นมติที่ออกโดยการมีส่วนร่วมโดยตรงของชุมชน ทำให้เป็นลักษณะของความเป็นสากล

- การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะต้องใช้กลไกการดำเนินการของประชาชนทุกขั้นตอน และการมีส่วนร่วมดังกล่าวถือว่าเป็นการมี

ส่วนร่วมในนโยบายหลักของชุมชน และยังเป็นการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของการตัดสินใจ วางแผน การบริหารดำเนินการหรือการประเมินผล ทั้งการมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีรูปแบบ ขอบเขต ที่สูงขึ้น กล่าวคือ มีความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทและมีส่วนร่วมดำเนินการมากขึ้นด้วย ดังผลการศึกษาที่ผ่านมา

- กระบวนการเลือกสรรผู้นำทางการเมืองอยู่บนหลักความสำเร็จของตัวบุคคล มิใช่การสืบต่อตำแหน่งทางการเมืองหรือโดยสายเลือด การศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหนึ่งที่เกิดขึ้น ก็คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหาร เพราะมีการเกิดขึ้นของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ รวมทั้งกลุ่มคณะกรรมการองค์กรชุมชนต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะสู่กลุ่มผู้นำในชุมชน การเลือกสรรนี้แม้ว่าจะยังมีบรรทัดฐานระบบสังคมแบบเดิม แต่ก็ให้ความสำคัญโดยเลือกบุคคลที่มีการศึกษามากกว่าเข้าดำเนินการเป็นตัวแทนหรือผู้นำกลุ่ม เป็นการเชิญฐานะโดยพิจารณาจากการศึกษาและผลงานสาธารณะ แม้แต่พ่อหลวงพรมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่ได้มาจากการสืบต่อสายเลือด (เพิ่งดำรงตำแหน่งวาระที่ 2) เป็นผู้มีการศึกษาสูงกว่าคนอื่น และได้รับรางวัลชนะเลิศอาสาสมัครระดับภาค จึงได้รับการยอมรับและให้ความเคารพนับถือ

ความมีสมรรถภาพของระบบการเมือง : สมรรถภาพของระบบการเมืองสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการดำเนินการของรัฐ (ในที่นี้คือระดับท้องถิ่น) ซึ่งมีเนื้อหาสาระ ประการแรก คือ การมีจำนวนและขอบข่ายการดำเนินงานที่กว้างขึ้น ในคุณลักษณะของการเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพของระบบการเมืองในประการแรกนี้ ไม่เห็นชัดเจนเพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นเป็นนโยบายหลักที่มีขอบข่ายครอบคลุมทุกด้านและส่งผลกระทบต่อทั่วทั้งชุมชนอยู่แล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงในประการที่สองที่แสดงสมรรถภาพของระบบการเมือง คือ ความสามารถในการดำเนินนโยบายสาธารณะบนพื้นฐานความมีเหตุมีผล ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การศึกษา กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวนี้เป็นนโยบายสาธารณะนโยบายหลักของชุมชน ซึ่งมีพื้นฐานบนความมีเหตุมีผลเช่นกัน กล่าวคือ การจัดทำกิจกรรมดังกล่าว จะมีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอภิปรายเพื่อเสนอปัญหา และความต้องการ แม้ว่าจะมีกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้กลั่นกรองตัดสินใจก่อน แต่กลุ่มชาวบ้านก็จะมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและลงมติให้ความเห็นชอบ ซึ่งเป็นการแสดงหลักพื้นฐานบนความมีเหตุมีผลที่ตรงตามความต้องการของชาวบ้านตามหลักการปกครองท้องถิ่น

นอกจากนี้ในกระบวนการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ก็ใช้ชาวบ้านเป็นกลไกดำเนินการ ซึ่งการมีส่วนร่วมแสดงความเป็นธรรมของการดำเนินนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ยังมีบทบาทของกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการจัดการนโยบายสาธารณะในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งการเกิดขึ้นของบทบาทกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ แสดงถึงการกระจายดุลอำนาจ กระจายผลประโยชน์ ให้ตรงตามความต้องการมากที่สุด กระบวนการที่เกิดขึ้นเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านโยบายสาธารณะสามารถตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชน นั่นหมายถึง การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการด้วยเช่นกัน

ความแตกต่างกันในโครงสร้างและความชำนาญเฉพาะอย่าง : ในประการแรกเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแง่หนึ่ง หมายความว่า การมีโครงสร้างทางการเมืองหลายๆ ประเภทที่มีความชำนาญเฉพาะเพิ่มมากขึ้น และประการที่สอง คือ บทบาทโครงสร้างที่หลากหลายนี้มีการกระทำหน้าที่ในลักษณะสัมพันธ์กันหรือมีบูรณภาพนั่นเอง ผลการศึกษาพบว่า

สิ่งหนึ่งที่แสดงออกถึงความแตกต่างกันในโครงสร้างที่มีความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น ก็คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหาร กล่าวคือ มีการแบ่งโครงสร้างหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การจัดแบ่งหน้าที่ของ ประธาน, เลขานุการ, เภรัญญิก, คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ หรือสมาชิก ที่จะมียบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป และการเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์และบทบาทต่างๆ ของกลุ่มเหล่านี้ ซึ่งจะมีการจัดการกลุ่มชุมชน ที่จะมียกิจกรรมเฉพาะแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มคนตรีพื้นเมือง, กลุ่มมัคคุเทศก์, กลุ่มสมุนไพรร (หอมเมือง) , กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น

แต่ความแตกต่างกันในโครงสร้างและความชำนาญเฉพาะอย่างนี้ยังแยกบทบาทออกจากกันไม่ชัดเจน เพราะสมาชิกในชุมชนมีบทบาทซ้อนทับกันในหลายกลุ่มชุมชน ประกอบกับสภาพสังคมและ วัฒนธรรมชุมชนยังเป็นระบบอุปถัมภ์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้น แม้ว่าจะมีแนวโน้มที่มีความแตกต่างกันและชำนาญเฉพาะอย่างภายหลังการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น แต่สภาพสังคมก็ทำให้การดำเนินการนั้นมีการบูรณาการ คือ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ด้วย ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544 : 94) ที่มีความเห็นผู้นำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้กับการเปลี่ยนแปลง พบว่า ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านมีการรวมตัวกันของหมู่บ้านมากขึ้น และมีการแบ่งงานกันทำเป็นหน้าที่เฉพาะมากขึ้น ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเด็นนี้เช่นกัน

ตัวชี้วัดอีกตัวหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความแตกต่างในระดับการพัฒนาการเมืองตามแนวคิดของ Huntington (อ้างแล้ว : 10) คือ ความเป็นประชาคมทางการเมือง เมื่อนำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับระดับการเป็นประชาคมทางการเมืองที่มีคุณสมบัติ 3 ประการ สรุปได้ ดังนี้คือ

ประการแรก คือ การยอมรับในกฎ กติการ่วมกัน ในประเด็นนี้จะเหมือนกับแนวคิดของกลุ่มคณะกรรมการการเมืองเปรียบเทียบแห่งสภาวิจัยสังคมศาสตร์ (อ้างแล้ว : 8) เรื่องของความเสมอภาค เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย ที่มีลักษณะเป็นสากล ซึ่งการเกิดขึ้นของกฎ ข้อบังคับของหมู่บ้านแม่กำปองนี้ มาจากการอภิปรายและลงมติของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมทางอ้อมผ่านคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งถือเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามโดยทั่วกัน แม้ว่าก่อนหน้านี้ชุมชนแม่กำปองจะมีกฎ ระเบียบเช่นกัน แต่ไม่มีบทบาทครอบคลุมอย่างเช่นกฎระเบียบภายหลังจากการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงความเป็นประชาคมทางการเมืองหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป

ประการที่สอง คือ ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมนั้น เพื่อประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะเป็นเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ที่เน้นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ก็มีผลประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน เช่น สำนักด้านสิ่งแวดล้อม, การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ อันเป็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายหลังจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากขึ้น ดังเกิดได้จากการเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีบทบาทมากขึ้นในการมีส่วนร่วมตัดสินใจนโยบาย วางแผน ดำเนินการ ตามขั้นตอนต่างๆ แม้ว่าความต้องการใน ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะมีความสำคัญ แต่ก็ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยนำไปสู่บทบาทสาธารณะในการพัฒนาด้านอื่นๆ ได้ การมีส่วนร่วมต่างๆ ของประชาชนนี้แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคทางการเมืองตามแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ได้กล่าวมาแล้ว รวมทั้งเป็นการแสดงการจัดการนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอีกด้วย เพราะจะมีการกระจายผลประโยชน์ การจัดสรรประโยชน์ที่เป็นธรรมและมีเหตุผล

ประการที่สาม คือ การร่วมกันในลักษณะที่มีเสถียรภาพ หรือต้องถูกทำให้เป็นสถาบันจากการศึกษาการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจะเห็นได้ว่า มีการเกิดกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีบทบาทในกิจกรรมสาธารณะมากขึ้น ซึ่งมีบทบาทเฉพาะตัวและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตาม

ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนด้วย แต่กลุ่มต่างๆ ยังไม่ได้เป็นสถาบันทางการเมืองที่ชัดเจน เพราะมีบทบาทจำกัดเฉพาะในเรื่องกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนมากกว่า การดำเนินการจึงขาดความต่อเนื่องและไม่เปลี่ยนแปลงพัฒนาเป็นสถาบัน แต่การจัดกิจกรรมของ ชุมชนนั้นก็ยังมีเสถียรภาพ กล่าวคือ ไม่เกิดความขัดแย้งในผลประโยชน์ มีปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ หนึ่ง คือ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กลุ่มเฉพาะแตกต่างกันไป สอง คือ ผลประโยชน์ที่ได้มาจากภายนอกชุมชนไม่ใช่แย่งชิงทรัพยากรภายในชุมชน จึงไม่เกิดความขัดแย้ง และสาม คือ บริบทลักษณะ โครงสร้างชุมชน ที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติแน่นแฟ้นอยู่และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้ การจัดกิจกรรมชุมชนร่วมกันจึงมี เสถียรภาพ ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาการเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองได้อย่างหนึ่ง

ผลการศึกษาทั้งหมด ทำให้เราทราบบทบาทของประชาชนและชุมชนในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน และทราบความสัมพันธ์ของการจัดกิจกรรมดังกล่าวกับ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งสามารถสรุปตามสมมติฐาน ได้ว่า “การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งความเสมอภาคทางการเมือง, สมรรถภาพของ ระบบการเมืองและ โครงสร้างระบบการเมือง”

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับ ทรัพยากรท้องถิ่นที่จัดการโดยชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรเอง ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถส่งผลดีต่อพัฒนาการทางการเมืองท้องถิ่นได้ ที่ทำให้เกิด ลักษณะของประชาคมทางการเมือง (อ้างแล้ว : 10) ได้ หรือนำไปสู่ลักษณะของ “ชุมชนเข้มแข็ง” ตรงตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญปัจจุบัน เกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นตามมาตราต่างๆ (อ้างแล้ว : 21) มีใจความโดยสรุป คือ การให้สิทธิ ของชุมชนท้องถิ่น ในการดำเนินการด้วยตนเอง หรือการร่วมกับรัฐ เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ตามที่กฎหมาย บัญญัติ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ตามระบอบประชาธิปไตย มากที่สุด

6.2 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย

แม้ว่าผลการศึกษาวิจัย กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนในพื้นที่บ้านแม่กำปอง จะส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางการเมืองของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถือว่าการจัดการทรัพยากร โดยชุมชนมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จในการดำเนินการ แต่ความสำเร็จหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ ต้องพิจารณาบริบท สภาพแวดล้อมที่เป็นเงื่อนไข ปัจจัยประกอบด้วย โดยสรุป จำแนกได้ ดังนี้

1) ปัจจัยภายนอก เป็นมิตีสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมกับเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของชุมชนบ้านแม่กำปอง ได้แก่

- องค์กรรัฐ : เนื่องจากแนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ เป็นแนวคิดที่กำลังได้รับความนิยมและให้การสนับสนุน โดยองค์กรรัฐต่างๆ เพราะเป็นการสร้างรายได้ให้ประเทศ และยังเป็นการส่งเสริมการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปองก็ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรรัฐภายนอกเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น หน่วยงานอนุรักษ์ดินน้ำแม่ลายแม่ออน, สหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, กรมส่งเสริมสหกรณ์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค เป็นต้น โดยเฉพาะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคที่เน้นการพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายใต้การสนับสนุนโดยองค์กรรัฐเหล่านี้ ทำให้บ้านแม่กำปองสามารถดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และรวดเร็ว ดังนั้นองค์กรรัฐที่ให้การสนับสนุนจึงเป็นปัจจัยสภาพเงื่อนไขภายนอกที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปอง

- องค์กรเอกชน : กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ ได้นำผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมาให้กับองค์กรเอกชนด้วย เช่น บริษัทนำเที่ยวหรือรถทัวร์บริการต่างๆ ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กำปอง จึงสอดคล้องกับผลประโยชน์ของนายทุน ผู้ดำเนินการองค์กรเอกชนต่างๆ ทำให้องค์กรเอกชนเหล่านี้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน เช่น การสนับสนุน โครงการของกลุ่มชุมชน, การให้คำปรึกษาแนะนำต่างๆ , การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และที่สำคัญ องค์กรเอกชนเหล่านี้ยังมีส่วนในการช่วยคัดเลือกกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ทำให้การจัดการกฎระเบียบต่างๆ ของชุมชน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- *กระแสสังคมภายนอก* : หากพิจารณากระแสสังคมปัจจุบัน จะพบว่า สังคมกำลังให้ความสนใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยท้องถิ่น แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ยังสามารถกำหนดไว้เป็นมาตราต่างๆ (ดูหน้า 21-22 ประกอบ) และการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน ทำให้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ กลายเป็นกระแสสังคมภายนอกที่เข้าไปมีผลต่อการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ กระแสสังคมภายนอกอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ กระแสความนิยมของการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ที่เพิ่มมากขึ้น ที่กลายเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งให้หมู่บ้านแม่กำปองต้องมีการจัดการที่ต้อนรับการท่องเที่ยวนี้ ดังนั้นกระแสสังคมจึงเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินการ ซึ่งอาจจะมีให้ผลแตกต่างกันไปตามความรุนแรงของกระแสสังคมภายนอกด้วย

2) ปัจจัยภายใน เป็นสภาพแวดล้อมภายในอีกมิติหนึ่ง ที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของชุมชนบ้านแม่กำปอง ได้แก่

- *สภาพสังคมและวัฒนธรรม* : บ้านแม่กำปองนั้นมีประชากรไม่มากนัก ทำให้สามารถดูแลจัดการโดยชุมชนได้ง่าย ประกอบกับหมู่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านที่อพยพมาจากพื้นราบที่อำเภอดอยสะเก็ดได้เพียงประมาณ 100 ปี ดังนั้นจึงมีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมแบบล้านนา คือมีระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ที่ยังแน่นแฟ้นอยู่ บรรทัดฐานทางสังคม มาตรการทางสังคมยังสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เห็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเสียสละเพื่อส่วนรวม หรือแม้กระทั่งการเคารพ เกรงใจต่อผู้นำ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า จะยอมรับว่า สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยเฉพาะปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่ทว่า สภาพสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวอาจไม่ได้แตกต่างกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมชนบทไทยในอื่นๆ เลย ดังนั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ประกอบไปด้วย ได้แก่

- *ผู้นำชุมชน* : จากการศึกษาในหลายๆ ส่วนของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ จะเห็นบทบาทที่สำคัญของผู้นำชุมชน โดยเฉพาะบทบาทในการริเริ่ม วิเคราะห์ปัญหาการจัดกิจกรรม หรือการวางแผนต่างๆ ที่พอหลวงพรหมมินทร์ พวงมาลาและกลุ่มผู้นำชุมชน ได้เป็นผู้ดำเนินการ และแม้ว่าจะจะเป็นแกนนำหลักในการจัดกิจกรรม แต่ก็พยายามจัดกิจกรรมเปิดโอกาส

ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตามแนวคิดการปกครองท้องถิ่นและแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ ซึ่งผู้ศึกษาจึงพบว่า การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของหมู่บ้านแม่กำปองแม้จะมีลักษณะเป็นรูปแบบที่ 3 ตามแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน (อ้างแล้ว : 26) คือ ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้วางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเป็นผู้จัดการควบคุม ตัดสินใจ ตลอดจนประเมินผลด้วยตนเอง (ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรรัฐต่างๆ) แต่จะมีลักษณะเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบบนสู่ล่าง หรือที่ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างแล้ว : 20) แบ่งไว้ว่า เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางอ้อม คือ การมีส่วนร่วมผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน, คณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน, กรรมการกลุ่มชุมชน เป็นต้น รวมทั้งมีลักษณะการผสมผสานของการมีส่วนร่วมแบบเปิดโอกาสให้ คือ กลุ่มผู้นำชุมชน จะจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตามขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ตรงกับที่สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544 : 62) ได้ศึกษา เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง พบว่า อำนาจการตัดสินใจในการจัดการกิจกรรมต่างๆ ยังอยู่ที่ผู้นำชุมชน เพราะเป็นที่ยอมรับและเคารพของชุมชน ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอย่างดี

ซึ่งบทบาทการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำชุมชนนั้น จะต้องพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับ ผู้นำผู้ตาม และอำนาจอันชอบธรรมประกอบด้วย การมีรูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว มีข้อสังเกตว่า เป็นบทบาทที่เป็นที่ยอมรับในชุมชน เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนอำนาจของกลุ่มชาวบ้านและดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ประกอบกับโครงสร้างวัฒนธรรมที่เคารพเชื่อฟังผู้นำ ทำให้อำนาจของผู้นำเป็นที่ยอมรับของผู้ตาม ซึ่งมีความชอบธรรม ทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดการต่างๆ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมชุมชน

-การคืนรินของชุมชน : ประเด็นการคืนรินของชุมชนบ้านแม่กำปองนี้ หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของกิจกรรม หรือจุดเริ่มต้นในปัญหา สาเหตุกิจกรรม จะพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปอง ต้องการป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่ได้เป็นปัญหาภายในที่จัดการดูแลกันโดยชุมชนได้ หากแต่เป็นปัญหาใหม่ที่มาจากภายนอกซึ่งชุมชนบ้านแม่กำปอง จำเป็นต้องคืนรินแสดงบทบาทการมีอยู่ของตนเองเพื่อความอยู่รอดไม่โดนทำลายจากสังคมภายนอก การคืนรินของชุมชนเพื่อแสดงตัวตน หรือเพื่อความอยู่รอดนี้จึงเป็นปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปอง

จากปัจจัยภายในของชุมชนบ้านแม่กำปองนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ลักษณะพื้นที่ในหมู่บ้านแม่กำปองนี้ มีความเหมาะสมพอดีกับแนวการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน กล่าวคือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน จะเน้นบทบาทการอนุรักษ์และการอยู่ร่วมของชุมชนกับทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งตรงกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่กำปองที่มีแนวทางการอนุรักษ์อยู่แล้ว และมีรากฐานวัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมชนบทอยู่แล้ว ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงไม่ได้ไปเปลี่ยนแปลงวิถีคิด วิถีชีวิตของชุมชนทั้งหมด เพียงแต่เข้าไปจัดการให้มีระบบระเบียบมากขึ้น เราจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปแบบ เป็นทางการ มากขึ้น โดยไม่มีความขัดแย้งรุนแรงภายในชุมชน

ผลการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็มีข้อสังเกตว่า การเปลี่ยนแปลงไม่ได้มีอัตราเร่งอย่างรวดเร็ว แต่มีลักษณะเป็นแนวโน้ม วิวัฒนาการ ทั้งนี้ เนื่องมาจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนนี้ยังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่าน คือ เพิ่งเริ่มต้นกิจกรรมได้เพียง 3-4 ปี ดังนั้นจะต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น จะมีลักษณะเป็นปรากฏการณ์ คือ เกิดขึ้นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น หรือเป็นลักษณะของ กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่เป็นผลระยะยาว

อย่างไรก็ตาม นอกจากการพิจารณามิติปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในของบ้านแม่กำปอง ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมโดยชุมชน ที่สามารถจะนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาทางการเมืองหรือชุมชนเข้มแข็งได้ การจะนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมชุมชนอื่นๆ ต้องพิจารณารูปแบบการจัดกิจกรรมประกอบด้วย กล่าวคือ

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนมีรูปแบบเฉพาะ หากศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะเห็นว่า แนวคิดการอนุรักษ์จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความเชื่อ, กฎเกณฑ์ปฏิบัติร่วมกัน และองค์การภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกคน (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท อ่างแล้ว : 1) ส่วนการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเน้นให้ท้องถิ่นเกิดความรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

จะสังเกตได้ว่า แนวคิดจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎ ระเบียบร่วมกันของสังคม หรือการมีส่วนร่วมของทุกคน รวมทั้งกระบวนการให้เกิดความรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ที่แสดงถึงระดับของความเป็นประชาคมทางการเมือง ความเสมอภาคทางการเมือง การพัฒนาไปสู่การจัดการสมรรถภาพระบบการเมืองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารและความชำนาญเฉพาะอย่างด้วย ซึ่งตรงกับการศึกษาแนวคิดเรื่องชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ พงณา สวนศรี ผู้ประสานงานโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (อ้างแล้ว : 12) ที่กล่าวไว้ว่า นโยบายโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ

1. สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
2. สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยน และการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน
3. เคารพวัฒนธรรมและกติกากของท้องถิ่น
4. สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน
5. คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังสังเกตต่อไปได้ว่า แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบลักษณะกิจกรรมแบบป้องกันและแก้ไขปัญหาควนคู่กันไป ซึ่งทำให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย และมีผลประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นทั้งผลประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ของส่วนรวม โดยเฉพาะการเกิดผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นเรื่องปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต ทำให้กระบวนการต่างๆ สามารถดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมได้อย่างดี และยังเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนา เรียนรู้สู่บทบาททางการเมืองอื่นๆ ด้วย

ดังนั้นหากจะนำไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมอื่นๆ จะต้องพิจารณาปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย เพื่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

ข้อสังเกตสุดท้ายในการศึกษานี้ คือ การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นการศึกษาในลักษณะกระบวนการของสังคม ซึ่งจะต้องไม่ลืมว่า ทุกส่วนทุกกระบวนการนั้นมีความสัมพันธ์แบบลูกโซ่ ที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากการได้ มีผลกระทบทั่วกันทั้งระบบ

6.3 ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาวิจัย

6.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับบ้านแม่กำปอง

จากการศึกษากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ในขั้นตอนเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินกิจกรรมปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะเพิ่มขั้นตอนการประเมินผลการจัดกิจกรรม เพราะการประเมินผลจะทำให้ทราบผลดี ผลเสียจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับในการนำไปวิเคราะห์ปัญหา ตัดสินใจวางแผน หรือดำเนินโครงการต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมาถือว่ามีกิจกรรมได้ระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างเป็นทางการเลย โดยเฉพาะการประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะทำให้ทราบความต้องการที่แท้จริงของเจ้าของทรัพยากรท้องถิ่นด้วย ดังนั้นควรจะ

ต้องเพิ่มกิจกรรมนี้ในการจัดการด้วย

อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ คือ การเพิ่มบทบาทด้านสังคมให้กลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้น ผลการศึกษาที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการรวมกลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มในชุมชนหลายกลุ่ม แต่โดยส่วนมากจะเป็นการรวมกลุ่มอาชีพ ที่พยายามสร้างบทบาทด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว สังเกตได้จากลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อวางขายผลผลิตหรือให้บริการอย่างเดียว โดยที่ไม่มีการดำเนินการบทบาทอื่นๆ เลย นอกจากจะเป็นไปตามขั้นตอนของการจัดประชุมหรือขอความช่วยเหลือโดยผู้นำชุมชน เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเห็นว่า บทบาทด้านสังคมเป็นบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการมากกว่าบทบาทด้านเศรษฐกิจที่จะเป็นลักษณะของผลพลอยได้มากกว่า ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มบทบาททางสังคมให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนเหล่านี้เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนานั้นดำเนินไปถูกทิศทาง

สำหรับแผนงานในอนาคต บ้านแม่กำปองจะต้องเตรียมมาตรการการจัดการจัดสรรผลประโยชน์และการแก้ปัญหาความขัดแย้งไว้รองรับอนาคต แม้ว่าการจัดกิจกรรมในปัจจุบันของบ้านแม่กำปองจะมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างยุติธรรมอยู่แล้ว แต่มีข้อสังเกตว่า ผลประโยชน์ที่มาจากการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อยอยู่ แต่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากงบประมาณภายนอกหรือรายได้ที่จะมาจากนักท่องเที่ยว เมื่อผลประโยชน์มีขนาดใหญ่ขึ้น จะทำให้เกิดความขัดแย้งจากการแย่งชิงผลประโยชน์ได้ ดังนั้น ควรจะมีมาตรการที่รองรับการจัดสรรผลประโยชน์และแก้ไขปัญหาขัดแย้งไว้รองรับอนาคตด้วย

6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของบ้านแม่กำปอง เพื่อทดสอบสมมติฐานเดียวกันในอนาคต เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวที่อาจมี ความผูกพันของระบบการเมือง หรือความขัดแย้งจากผลประโยชน์ที่มากขึ้น ว่ามีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

2) ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ในพื้นที่ที่ต่างกัน เพื่อทดสอบว่า ปัจจัยลักษณะด้านพื้นที่ มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและส่งผลในลักษณะที่ต่างกันออกไปอย่างไร

3) ควรศึกษาบทบาท ผู้นำทางการเมือง ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. “เส้นทางสีเขียว”. ฉบับที่ 9 เมษายน – กรกฎาคม 2545 : 2, 48 .
- จุมพล หนีมพานิช. *การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นในช่วง พ.ศ.2535 – 2539*.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541.
- จรรยา สุภาพ. *ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย: เผด็จการ) และหลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2529.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ, มนัส สุวรรณและ อุดม เกิดพิบูลย์ผล. *ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภาคเหนืออันเนื่องมาจากนโยบาย และโครงการพัฒนาของรัฐบาล และเอกชนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. *การเมือง การบริหารไทย :การระของชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440 –2540*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2540.
- นพพร ต้อนรับ. “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนิน โครงการพัฒนาที่สูงเฉพาะพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.
- ประทุมรัตน์ ชุตติมาวิทยาคม. “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาการเมืองของจังหวัดเชียงราย”. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- ประดับ เรียงประยูร. “ การศึกษาแนวทางพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ”. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541 .

ปิยพร ทาวีกุล. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

ปรัชญา เวสารัชช์. รายงานการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

พฤทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว.ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พรศักดิ์ ฝ่องแผ้ว. “มูลฐานแห่งพฤติกรรมการเมืองของมนุษย์”. วารสารสังคมศาสตร์, 2520 : 14.

พรศักดิ์ ฝ่องแผ้วและสายทิพย์ สุกดีพันธ์. การเมืองของเด็ก กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง. กรุงเทพฯ: เจ้าพระจาการพิมพ์, 2526.

พรมมินทร์ พวงมาลาและคณะ. รายงานความก้าวหน้าการวิจัยและพัฒนาโครงการ รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง หมู่ที่ 3 ต.ห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จ.เชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค, 2544.

ฟ้ารุ่ง มีอุดร. “บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน: กรณีศึกษาปราชคมในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

ลิจิต วีระเวทิน. วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์. “ความพร้อมของผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเชียงราย”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543 .

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2541.

สมภพ คชินชนานันท์. “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของข้าราชการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ. “การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง
กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

สมเสียร จันทร์หล้า, พ.อ.อ. “บทบาทของชุมชนในการจัดการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของ
องค์การบริหารส่วนตำบลฝายกวาง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา”. การค้นคว้าแบบอิสระ
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544 .

สิริวัฒนา กังวาลเลิศ. “เงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมกลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมใน
ระดับรากหญ้า: ศึกษากรณีการต่อต้านการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน”.
การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ม
หาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543 .

สุจิต บุญบงการ. “วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา” ใน *วัฒนธรรมทางการเมืองไทย*.
บรรณาธิการ โดย พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและพลศักดิ์ จิรไกรศิริ. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย, 2524.

สุภัทสร หอมดอก. “บทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น”. การค้นคว้า
แบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2545.

สุภาพ สิริบรรสพ. “การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติโดยชุมชนบ้านหาดผาขน
จังหวัดน่าน”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

สุรวุฒิ ปัดโรสง. “การกล่อมเกลางานการเมือง” ใน *รัฐศาสตร์ปริทัศน์*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.

สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ
(กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอ่าวกาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัด
เชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544 .

เสรี วิงส์ไพจิตร. *จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยา
การเมือง*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2534.

วาทินี อริยะ. “บทบาทของราชการบริหารส่วนภูมิภาคต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541 .

อานันท์ กาญจนพันธุ์. *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

อรอำไพ โอศิริ. “การเรียนรู้ทางการเมืองของชนชั้นกลาง : กรณีศึกษากลุ่มผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน”. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

อรรถพ บุญจันทร์. “แนวทางการพัฒนาบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544 .

อักษร วงศ์ใหญ่, พ.ต.ท. “บทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้านกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน”. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543 .

Dawson, E. Richard and Prewitt, Kenneth. *Political Socialization*. Boston: Little, Brown and Company, 1969.

Easton, David and Dennis, Jack. *Children in the Political System: Political Legitimacy*. New York: McGraw – Hill, 1969.

Pye, Lucian W. and Verba, Sydney. eds. *Political: Culture and Political Development*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1965 .

Pye, Lucian W. “Political Culture”, *International Encyclopedia of The Social Sciences* 12. 1968.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - สกุล..... อายุ ปี
อาชีพ..... รายได้เฉลี่ยต่อเดือน บาท
การศึกษา.....
ที่อยู่.....
.....
.....
กลุ่มชุมชนที่สังกัด..... ตำแหน่ง..... ระยะเวลาที่สังกัด.....
ประสบการณ์ วิจัยส่วนตัวอื่น ๆ
.....
.....
.....
.....

2. ท่านมีส่วนร่วมอย่างไรในกิจกรรมต่อไปนี้

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดกิจกรรม
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- 2.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรม
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลกิจกรรม

3. ท่านเห็นการเปลี่ยนแปลงต่อไปนี้ ภายหลังจากจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไรบ้าง
(ผลดี - ผลเสีย - แนวโน้ม)

- 3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ
- 3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม

4. ท่านเห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่อไปนี้ได้อย่างไร (ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม)

- 4.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ ของชุมชน
- 4.2 การรวมกลุ่มผลประโยชน์และบทบาทกลุ่มในชุมชน
- 4.3 การจัดสรรประโยชน์และการแก้ไขความขัดแย้งชุมชน
- 4.4 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นชุมชน

5. ความคิดเห็น / ข้อสังเกต เพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ข

กฎระเบียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้านแม่กำปอง

1. เพื่อความปลอดภัยของบุคคลนักท่องเที่ยว และทรัพยากรอันมีค่า ผู้ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งก่อนเข้าและออกไป ต้องได้รับการตรวจสอบซักถาม จากคณะกรรมการ ฯ ณ จุดผ่านตรวจของหมู่บ้านก่อนทุกครั้ง
2. นักท่องเที่ยวทุกคนพึงต้องช่วยกันเสียสละเงิน เพื่อเป็นการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้ยั่งยืนต่อไป ตามอัตราค่าธรรมเนียมที่ประกาศไว้
3. ห้ามพกพาอาวุธต้องห้ามตามกฎหมาย
4. โปรดขับรถด้วยความเร็วไม่เกิน 35 กม./ ชม. เนื่องจากถนนคดเคี้ยวและคับแคบ
5. ไม่อนุญาตให้มีการนำออกหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทุกชนิด
6. ไม่กระทำการใดให้เป็นที่รบกวนนักท่องเที่ยวหรือสัตว์ป่าทุกชนิด
7. ไม่ให้ทิ้งขยะเรี่ยราด และต้องช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าทุกชนิด
8. ไม่ประพฤติผิดศีลธรรม จารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
9. การเดินท่องเที่ยวเข้าไปในเขตป่า ต้องมีมัคคุเทศก์ของหมู่บ้านนำไปทุกครั้ง
10. จัดตั้งร้านค้า รับประทานอาหาร ตามเขตบริเวณที่กำหนดเท่านั้น มิให้นำติดตัวเข้าไปบริเวณเขตหวงห้าม
11. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกชนิดขอสงวนสิทธิ์ให้เป็นของหมู่บ้านเท่านั้น
12. การตั้งเต็นท์ที่นอน เช่าบ้านพัก หรือพักแบบโฮมสเตย์ ในสถานที่ต่างๆ ต้องมาติดต่อคณะกรรมการและต้องได้รับอนุญาตก่อนทุกครั้ง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นายสาคริน บุญพิทักษ์ รหัสประจำตัว 4424412
วัน เดือน ปี เกิด 25 กุมภาพันธ์ 2523
ประวัติการศึกษา สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาโรงเรียนสีกัน (วัฒนานครที่อุบลรัตน์) ปีการศึกษา 2540
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2543

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved